

הסילוף המכוון של תולדות השואה בוויקיפדיה*

מבוא

במאמר זה נראה איך ויקיפדיה האנגלית, האנציקלופדיה הגדולה בעולם, מטייחת את התפקיד שמילאה החברה הפולנית בשואה ומחזקת סטריאוטיפים על יהודים. נראה כיצד קומץ עורכים מסיטים את הנרטיב ההיסטורי ממסלול של מחקר מבוסס ראיות אל עבר גרסה מסולפת של ההיסטוריה שמקדמים לאומנים פולנים ימניים. בערכים הרבים בוויקיפדיה בנושא היחסים בין הפולנים ליהודים יש עשרות קביעות הסוטות מן העובדות ההיסטוריות. כשמצרפים אותן זו לזו הן מנציחות מיתוסים רבי-עוצמה על היחסים בין הפולנים ליהודים לפני השואה, במהלכה ולאחריה. נסביר מדוע קשה כל כך לבטל את השפעת העורכים האלה, ולבסוף נציע כמה הצעות לתיקון בעיה זו.

מאמר זה תורם לתחום של זיכרון השואה על ידי חשיפת המנגנון הדיגיטלי המאפשר לקנאות אידיאולוגית, לדעות קדומות ולהטיות לגבור על ההיגיון ועל הדיוק ההיסטורי. בהקשר הרחב יותר המחקר שלנו פורץ דרך חדשה בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים, שכן הוא משמש דגם לבחינה מעמיקה של האופן שבו עורכים בוויקיפדיה מייצרים מידע ומעבדים אותו לצריכתו של שאר העולם. יש שפע מחקרים כמותיים על ויקיפדיה, החל בניתוח נתוני עתק של דפוסי ציטוט וכלה בסקירות נרחבות על פערים מגדריים בקרב העורכים ובמדידות של תנועת הגולשים בוויקיפדיה.¹ אומנם מחקרים כמותיים הם חשובים כשהם לעצמם, אבל אין הם יכולים לזהות את הסילופים בערכי ויקיפדיה, להעמיד זה מול זה תוכן של מאמר ושל מחקרים אקדמיים או להעריך אם ישנה כוונת מכוון מאחורי מסירת המידע המוטעה. בכמה מחקרים רבי-השפעה ננקטה גישה איכותנית כזאת וכל אחד מהם ניתח קומץ ערכים של ויקיפדיה.² מחקרנו, לעומת זאת, בוחן כיצד ויקיפדיה מציגה תת-תחום היסטורי שלם – השואה בפולין.

* פורסם לראשונה באנגלית: Jan Grabowski and Shira Klein, “Wikipedia’s Intentional Distortion of the History of the Holocaust”, *Journal of Holocaust Research* 37, 2 (2023), pp. 133-190.

¹ מ-1974 פרסומים ממוקדי ויקיפדיה שנוכרים באנציקלופדיה עצמה, הרוכזים למדעי המחשב ולניתוח מידע. “Wikipedia: List of academic studies about Wikipedia,” revision from 08:12, March 7 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:List_of_academic_studies_about_Wikipedia&oldid=1075716512.

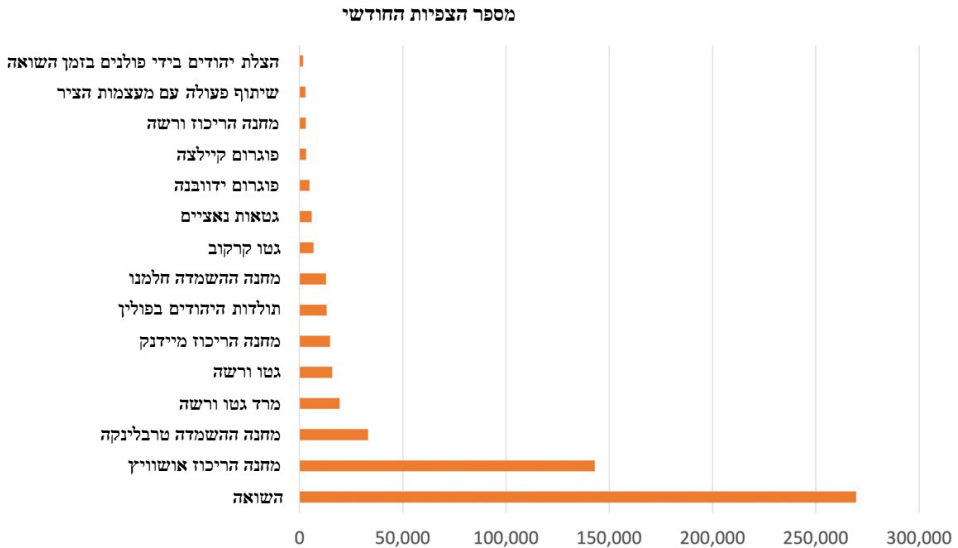
² ראו, בסדר כרונולוגי: Pamela Graham, “An encyclopedia, not an experiment in democracy”: Wikipedia Biographies, Authorship, and the Wikipedia Subject,” *Biography* 38, 2 (2015); Brendan Luyt, “Debating Reliable Sources: Writing the

מחקר זה הוא הראשון מסוגו הן בהיקף הן בשיטה. בחנו 25 ערכי ויקיפדיה שחשופים לציבור (דפים במרחב הראשי) וכמעט 300 דפים אחוריים (back pages), כולל דפי שיחה (שבהם עורכים דנים במאמרים), לוחות מודעות (שבהם עורכים שואלים שאלות ומבקשים עזרה), diffs (היכן שהמערכת מציגה את ההבדלים בין גרסאות שונות של אותו דף ויקיפדיה) ותיקי בורות (המקום שהעורכים פונים אליו כשיש מחלוקות). את בחינת הערכים השלמנו בראיונות עם עורכים בתחום ובנתונים סטטיסטיים שנאספו בכלים של ויקיפדיה. מחקר זה מניח את התשתית שתאפשר לחוקרים בתחומים אחרים לסקור את העולם העצום של המרחב הראשי של ויקיפדיה ושל הדפים האחוריים שלה ולשפוך אור על ייצור הידע הדיגיטלי.

למה לנו לייחס חשיבות שכזאת לוויקיפדיה? רוב החוקרים יאמרו שמלכתחילה אין שום ציפייה שוויקיפדיה תהיה אמינה; לשם כך נועדו פרסומים אקדמיים שפטיים. ואולם החשיבות של ויקיפדיה עצומה בגלל הנראות שלה. מבחינת מספר הכניסות לאתרי אינטרנט, ויקיפדיה מדורגת במקום השביעי, עם 7.3 מיליארד צפיות בחודש.³ ביותר מ-80 אחוז מן המקרים ערכיה מופיעים בעמוד הראשון של התוצאות שמניבה שאילתה במנוע חיפוש, וביותר מ-50 אחוז מן המקרים ערכיה נמנים עם שלוש התוצאות הראשונות. חיפוש דפדפן מניבים קישורים לוויקיפדיה באנגלית יותר מאשר לכל אתר אחר בעולם, וויקיפדיה בולטת בלוחות הידע – תיבות המידע המופיעות בעקבות חיפוש בגוגל, שהמשתמשים רואים אותן בלי לגלול כלל.⁴ אין-ספור אתרים משקפים את התוכן

History of the Vietnam War on Wikipedia,” *Journal of Documentation* 71, 3 (2015); Daniel Wolniewicz-Slomka, “Framing the Holocaust in popular knowledge: 3 articles about the Holocaust in English, Hebrew and Polish Wikipedia,” *Adeptus* 8 (2016); Sangeet Kumar, “A river by any other name: Ganga/Ganges and the postcolonial politics of knowledge on Wikipedia,” *Information, Communication & Society* 20, 6 (2017); Henry Jones, “Wikipedia, Translation, and the Collaborative Production of Spatial Knowledge,” *Alif: Journal of Comparative Poetics* 38 (2018); Mark Shuttleworth, “Translation and the Production of Knowledge in Wikipedia: Chronicling the Assassination of Boris Nemtsov,” *Alif: Journal of Comparative Poetics* 38 (2018); Stephen Harrison, “How the Russian Invasion of Ukraine Is Playing Out on English, Ukrainian, and Russian Wikipedia,” *Slate*, March 1, 2022, <https://slate.com/technology/2022/03/wikipedia-russian-invasion-of-ukraine-edits-kyiv-kiev.html> (accessed on September 10, 2022); Heather Ford, *Writing the Revolution: Wikipedia and the Survival of Facts in the Digital Age*, Cambridge: MIT Press (2022) “Wikipedia Site Views Analysis,” WMCloud, <https://pageviews.wmcloud.org/siteviews/?platform=all-access&source=pageviews&agent=user&start=2021-02&end=2022-01&sites=en.wikipedia.org> (accessed on March 14, 2022)

Nicholas Vincent and Brent Hecht, “A Deeper Investigation of the Importance of Wikipedia Links to Search Engine Results,” *PACM on Human Computer Interaction* 5, 4 (2021), p. 2, <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3449078>; Nicholas Vincent et al., “Measuring the Importance of User-Generated Content to Search Engines,” *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media* 13, 1 (2019), p. 505, <https://ojs.aaai.org/index.php/ICWSM/article/view/3248>

תרשים 1. מספר צפיות חודשי בערכים על השואה המתמקדים בפולין

בשנות השמונים של המאה העשרים החלו כמה פולנים קתולים להודות בתפקיד שמילאה החברה שלהם עצמם ברדיפת יהודים. "כן, אנחנו אשמים", הודה בשנת 1987 יאן בלונסקי, מבקר ספרות ופרופסור לספרות פולנית, במאמר פורץ דרך, אם כי אפילו הוא לא היה מסוגל להודות שחלקים מן החברה הפולנית השתתפו בתוכנית ההשמדה הגרמנית.⁹ עד מהרה הגיעו חוקרי השואה למסקנות מרחיקות לכת הרבה יותר מזו של בלונסקי. בשנות האלפיים הפיקו חוקרים פולנים גוף מחקר עשיר של חיבורים חדשים על האנטישמיות בין שתי מלחמות העולם, על האלימות נגד היהודים לאחר המלחמה – בייחוד הפוגרומים הידועים לשמצה בקיילצה (1946) ובקרקוב (1945), על הזיקה בין הכנסייה ובין העוינות ליהודים ועל מעורבות הכנסייה בעוינות זו.¹⁰ המגמה המחקרית הזאת צמחה בעקבות פרסום ספרו רביההשפעה של יאן ט' גרוס, "שכנים" (שפורסם בפולנית ב-2000), על הרצח

University Press (2003), pp. 1–16; Natalia Aleksion, "Polish Historians Respond to Jedwabne," in: Robert Cherry and Annamaria Orla-Bukowska (eds.), *Rethinking Poles and Jews: Troubled Past, Brighter Future*, Lanham: Rowman & Littlefield (2007), pp. 171–172

⁹ במאמרו הידוע כתב בלונסקי: "עם זאת, כשקוראים מה נכתב על יהודים לפני המלחמה, כשמגלים כמה שנאה הייתה בחברה הפולנית, אפשר רק להתפלא שבעקבות המילים לא באו מעשים. אבל הם לא באו (או שבאו רק לעיתים רחוקות). אלוהים עצר בעדנו. כן, אני אכן מתכוון לאלוהים, כיוון שאם לא השתתפנו בפשע ההוא, זה היה משום שעדיין היינו נוצרים, וברגע האחרון הבנו איזו תוכנית שטנית זו הייתה". ראו: Jan Błoński, "The Poor Poles Look at the Ghetto," in: Adam Michnik and Agnieszka Marczyk (eds.), *Against Antisemitism: An Anthology of Twentieth-Century Polish Writings*, Oxford: Oxford University Press (2018), p. 285

¹⁰ Zimmerman, "Introduction," *Contested Memories*

הנורא של יהודי ידוובנה בקיץ 1941 בידי שכניהם הפולנים.¹¹ רוב ההיסטוריונים, פולנים ולא־פולנים כאחד, קיבלו את הממצאים הבסיסיים של מחקרו של גרוס, אף שהתעורר ויכוח בריא באשר לפרטים.¹² מאז גרוס הלך וגדל מספר ההיסטוריונים, הן בפולין הן מחוץ לה, שחקרו את היחסים בין יהודים לפולנים בזמן המלחמה באופן ביקורתי ושקול.¹³ דוגמה אחת להתגברות נכונותם של הפולנים להתמודד עם עברם הייתה הקמת גוף פולני ממשלתי, המכון לזיכרון לאומי (IPN). בתחילת שנות האלפיים תמך המכון זמן מה במחקרים על הנושאים הכואבים ביותר בהיסטוריה היהודית הפולנית.¹⁴

עבודתו של גרוס גם עוררה תגובת נגד בקרב כמה פולנים וגולים פולנים. הללו סברו ש"שכנים" ודומיו מוציאים את דיבתה של האומה הפולנית. כמה לאומנים פולנים, בהם פוליטיקאים, עיתונאים וגם היסטוריונים אחדים, העדיפו להתנחם בדימויים הישנים. הם דחו מכול וכול את הפרקים האפלים בעברה של פולין והדגישו במקום זאת את גבורתם של הפולנים ואת היותם קורבנות. כרוניקאים לאומנים ימניים אלו של עברה של פולין באים לעיתים קרובות מן השוליים האקדמיים – לפחות בתחום תולדות השואה – ואנשי מחקר מן הזרם המרכזי הן בפולין הן מחוץ לה מותחים עליהם ביקורת בגין היעדר ראיות אמפיריות.¹⁵ ואולם ב־2015, עם ניצחונה של מפלגת הימין "חוק וצדק" (PiS) בבחירות,

¹¹ יאן טומש גרוס, שכנים: השמדתה של הקהילה היהודית בידוובנה שבפולין (תרגום: יזי מיכאלוביץ'), ירושלים: יד ושם (2001).

¹² אפילו המכון לזיכרון לאומי (מוסד ממשלתי המכתיב את הנרטיב הרשמי בענייני היסטוריה) אישר שאת הרציחות בידוובנה ביצעו פולנים. ראו: Paweł Machcewicz and Krzysztof Persak (eds.), *Wokół Jedwabnego*, 2 vols., Warsaw: Instytut Pamięci Narodowej (2002).

¹³ יואנה ב' מיכליץ, "על פרשת דרכים": ידוובנה וההיסטוריוגרפיה הפולנית של השואה, דפים לא (תשע"ח–2018), עמ' 103–115.

¹⁴ Joanna Beata Michlic, "Memories of Jews and the Holocaust in Postcommunist Eastern Europe: The Case of Poland," in: David M. Seymour and Mercedes Camino (eds.), *The Holocaust in the Twenty-First Century: Contesting/Contested Memories*, New York: Routledge (2017); מיכליץ, "על פרשת דרכים".

¹⁵ Joanna Michlic, "'Remembering to Remember,' 'Remembering to Benefit,' 'Remembering to Forget': The Variety of Memories of Jews and the Holocaust in Postcommunist Poland," Jerusalem Center for Public Affairs (JCPA), January 1, 2012, <https://www.bjpa.org/search-results/publication/18357>; Audrey Kichelewski et al. (eds.), *Les Polonais et la Shoah: Une nouvelle école historique*, Paris: CNRS Éditions (2019); חוי דרייפוס (בן־ישון), "אנו יהודי פולין?" היחסים בין יהודים לפולנים בתקופת השואה מן ההיבט היהודי, ירושלים: יד ושם (2009), בייחוד עמ' 15–23; Yehuda Bauer, "Creating a 'Usable' Past: On Holocaust Denial and Distortion," *Israel Journal of Foreign Affairs* 14, 1 (2020), pp. 85–86; Joanna Beata Michlic and Małgorzata Melchior, "The Memory of the Holocaust in post-1989 Poland: Renewal – its Accomplishments and its Powerlessness," in: John-Paul Himka and Joanna Beata Michlic (eds.), *Bringing the Dark Past to Light: The Reception of the Holocaust in Postcommunist Europe*, Lincoln: University of Nebraska Press (2013).

הם תפסו לעצמם מקום דומיננטי. המדינה מנסה מאז לכפות את דעתה בענייני היסטוריה, למשל על ידי קידום מוזיאונים שמציגים את סבלם של הפולנים ומדגישים את התפקיד שמילאו בהצלת יהודים.¹⁶ המכון לזיכרון לאומי, שנטה ימינה עוד לפני ניצחון מפלגת חוק וצדק, מעסיק היום יותר מ-2,500 אנשי מקצוע בתשלום נאה (בהם יותר מ-400 בעלי תואר דוקטור), והוא חותר בגלוי לטהר את שמה של פולין.¹⁷ רוב ההיסטוריונים הבולטים העוסקים ביחסים בין הפולנים ליהודים שהועסקו במכון לזיכרון לאומי, ובהם אנדז'יי ז'ביקובסקי (Żbikowski), דרייש ליביונקה (Libionka), אדם פולווסקי (Puławski) וקז'ישטוף פרסק (Persak), התפטרו או פוטרו מעבודתם במכון.¹⁸ על התרבות הארגונית של מוסד זה תעיד גם בחירתו של ד"ר טומש גרניוך (Greniuch) לניהול משרד המכון בוורוצלב (Wrocław) בפברואר 2021. גרניוך, שצולם בעבר מצדיע כמועל יד, כמה שמכונה הצדעה נאצית (Hitlergruss), היה חבר ב־ONR (Obóz Narodowo-Radykalny), המחנה הלאומי הרדיקלי, גוף שבית המשפט העליון בפולין הסכים ש"אפשר לכנות אותו ארגון פשיסטי".¹⁹

נחישותה של ממשלת פולין לשלוט בעבר הגיעה לשיאה בתיקון לחוק המכון לזיכרון לאומי משנת 2018, המכונה לעיתים קרובות "חוק השואה הפולני". חוק זה, שמתקן חוק משנת 1998, מעניש את מי ש"מכפיש את שמה הטוב של האומה הפולנית" ו"מאשים את החברה הפולנית בפשעים שביצע הרייך השלישי הנאצי".²⁰ החוק החדש השרה אווירה של פחד, שכן לא זו בלבד ששלל את הלגיטימיות של ממצאים כגון אלו של גרוס, אלא אף חשף חוקרים, מחנכים ומורים, וגם את קהל הקוראים, לאישומים פליליים או

¹⁶ Jörg Hackmann, "Defending the 'Good Name' of the Polish Nation: Politics of History as a Battlefield in Poland, 2015–18," *Journal of Genocide Research* 20, 4 (2018), pp. 587–606, doi:10.1080/14623528.2018.1528742

¹⁷ ב־2020 הועסקו במכון לזיכרון לאומי 2,519 עובדים במשרה מלאה, ובהם 114 תובעים. 2,219 מהעובדים הקבועים היו בעלי תארים אקדמיים, ובכלל זה 8 פרופסורים, 44 דוֹצְנֵטִים (המקבילה הפולנית למרצה בכיר) ו־411 בעלי תואר דוקטור. <https://ipn.gov.pl/pl/o-ipn/informacje-o-dzialalnosc-fbclid=IwAR2AU9XeOBSK6JB5nTCNstl2QWbzi2Jg6TqYx6UYKhbz0.YghRkPNX336d0a>

¹⁸ ד"ר ז'ביקובסקי וד"ר ליביונקה עזבו את המכון לזיכרון לאומי ב־2008. ד"ר פולווסקי, שהודח מתפקידו כחוקר, עזב ב־2019, וד"ר פרסק פוטר ב־2015. חוקרי תולדות "מיעוטים", מומחים ליחסים בין הפולנים לאוקראינים, נפלטו מהמכון בדרך דומה, מה שמעיד על זירת הקרב. ד"ר מריוש סאוה וד"ר מריוש זיונשקובסקי למשל פוטרו האחד ב־2021 והאחר ב־2022.

¹⁹ בית המשפט העליון בפולין קבע ב־17 בפברואר 2021 שה־ONR "יכול להיקרא ארגון פשיסטי". Sąd Najwyższy zdecydował. Można nazywać ONR organizacją faszystowską," *Onet*, July 16, 2021, <https://wiadomosci.onet.pl/olsztyn/sad-najwyzszy-zdecydowal-mozna-nazywac-onr-organizacja-faszystowska/wh2tfch> (accessed on Aug 27, 2022)

²⁰ Art. 55. – [Zaprzeczanie zbrodniom (סעיף 55): (הגרסה הנוכחית של חוק השואה (סעיף 55): [Zaprzeczanie zbrodniom nazistowskim, komunistycznym i innym] – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/instytut-pamieci-narodowej-komisja-scigania-zbrodni-przeciwko-16832221/art-55> (accessed on November 20, 2022)

אזרחיים אפשריים. יתר על כן, החוק האציל לתובעים את הסמכות להחליט מה באמת קרה בעבר. אומנם למאמצים של מפלגת חוק וצדק היו רק השלכות משפטיות מעטות – קומץ התביעות שהגישו סוכנויות פולניות בגין "עבירות" של חוקרים או עיתונאים נדחו בשל היעדר ראיות²¹ – אבל המפלגה הפיחה ביטחון בפולנים מהימין הקיצוני הן מבית הן מחוץ, והיו לזה תוצאות מדאיגות. חסידי הטענות האתניות-לאומניות האלו עמלים להטות את דעת הקהל של דוברי האנגלית, בין השאר באמצעות ויקיפדיה האנגלית,²² שהיא האתר הראשון שאליו פונים הדיוטות כדי לקבל מידע ברוב התחומים.

בשנים האחרונות מעצבת את ערכי ויקיפדיה על השואה בפולין קבוצה של פרטים ("עורכים" או "ויקיפדים" במונחי ויקיפדיה) בעלי נטייה לאומנית פולנית. שמותיהם בוויקיפדיה הם: Piotrus, Volunteer Marek, GizzyCatBella, Nihil novi, Lembit Halibutt ו־Xx236; עורכים פעילים לשעבר נקראו Poeticbent, MyMoloboaccount, Jacurek, Tatzref ו־Halibutt.²³ כל אלה יחד ערכו חלקים נכבדים של ערכי ויקיפדיה רבים, הן גדולים (כגון הערך "תולדות יהודי פולין", שהם חיברו 67 אחוז ממנו) הן קטנים (כגון הערך "נאליבוקי" [Naliboki]), שהם היו אחראים ל־70 אחוז ממנו – ראו תרשים (2).²⁴ דרכם לייפות את העבר נעה משגיאות קטנות למניפולציות מתוחכמות ושקרים

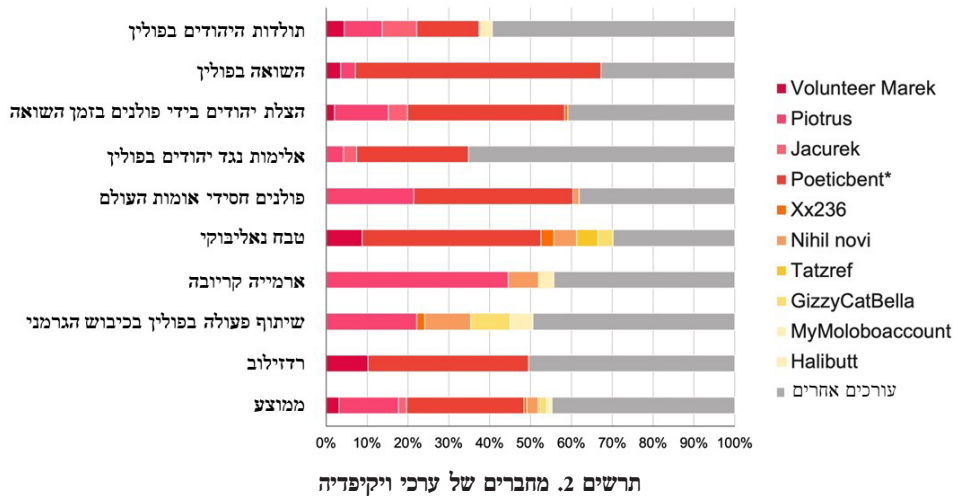
²¹ הידועה שבהן היא החקירה שערכו תובעים מטעם המכון לזיכרון לאומי בהתאם לסעיף 133 של סדר הדין הפלילי הפולני נגד יאן ט' גרוס בנוגע למאמרו "משבר האשם של מזרח אירופה" ("Eastern Europe's Crisis of Shame"), שראה אור ב־2015. לאחרונה חקרו תובעים מטעם המכון לזיכרון לאומי, לפי סעיף 55 לחוק המכון לזיכרון לאומי, גם את קטז'ינה מרקוש (Katarzyna Markusz), דוקטורנטית להיסטוריה ועיתונאית באתר *Jewish.pl*, בגין "פגיעה בשמה הטוב של האומה הפולנית". עוד כמה אנשים נחקרו (או נחקרים). היסטוריונים אחרים, ובהם אחד ממחברי מאמר זה (יאן גרובובסקי), התמודדו עם תביעות אזרחיות במימונם, בתכנונם וביזומתם של ארגונים לא ממשלתיים הנהנים מכספי ציבור ופועלים ככאי כוחה של ממשלת פולין (המוכרים בשם GONGOS, Government-organized non-governmental organization).

²² אם לא צוין אחרת, כל ההפניות לוויקיפדיה במאמר זה הן לוויקיפדיה באנגלית.

²³ התרומה האחרונה של Poeticbent הייתה באוקטובר 2019. MyMoloboaccount נחסם בנובמבר 2019, ו־Tatzref – בינואר 2022. <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Special:Log&page=User%3ATatzref&type=block> (accessed on August 9, 2022); "Block log for User:MyMoloboaccount," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/wiki/Special:Log?type=block&user=&page=MyMoloboaccount&wpdate=&tagfilter=&subtype=> (accessed on Aug 11, 2022). "Block log for User:Jacurek," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Special:Log&page=Jacurek&type=block> (accessed on August 11, 2022). Halibutt נפטר. כולם הזדהו בוויקיפדיה כ"הוא" מלבד GizzyCatBella, שהזדהתה כ"היא".

²⁴ הנתונים לגבי כל אחד מהמאמרים הנזכרים הופקו ב־6 באוגוסט 2022 בעזרת הכלים "היסטוריית דפים", ו"מחבר" של *Xtools*, <https://xtools.wmflabs.org/articleinfo>. הכלים מודדים את מספר סימני הדפוס ללא רווחים. "המחבר" אינו מבחין בין סוגים של עריכות (למשל פרוזה, מובאות או דימויים); אפשר ללקט נתונים סטטיסטיים קשורים באמצעות הכלים Top Edit ו־Text Added באותו מערך כלים. הנתונים לגבי המשתמש Poeticbent כוללים עריכות שעשתה "בובת הקש" (זהות מקוונת בדויה) שלו, Matalaea. נתוני התרשים מאורכבים ב־Klein, *Wikipedia's Intentional Warping of Polish-Jewish History*.

גמורים. דוגמה בולטת במיוחד, שאף הגיעה לעיתון "הארץ" ב־2019, היא ערך שחיבר Halibutt: ערך שלם בוויקיפדיה טען במשך 15 שנה שהגרמנים השמידו 200 אלף פולנים לא יהודים בתא גזים ענקי במחנה ריכוז בוורשה.²⁵ שני עורכים, K.e.coffman ו־Icewhiz, הסירו את השקר הזה,²⁶ אבל באנציקלופדיה המקוונת נותרו מניפולציות אחרות, ועוד מניפולציות נוספות לה מדי יום ביומו.

²⁵ בן יעקב, "חשיפת מוסף הארץ". Halibutt יצר לראשונה את הערך הוויקיפדי "מחנה הריכוז ורשה" בשנת 2004 והכניס אליו את המשפטים "תאי גזים ארעיים הוצבו במנהרת רכבת ליד תחנת הרכבת ורשה מערב" ו"כ־200 אלף איש נרצחו שם בידי הגרמנים בזמן המלחמה".
 Wikipedia article, "Warsaw Concentration Camp," difference between revisions [hereafter diff] by Halibutt, 2:03, August 25, 2004, <https://en.wikipedia.org/wiki/Special:Diff/5667624>.
 Special:Diff/5667624. בי־2005 אימץ המשתמש Vorthax את דבריו כדי לומר כי "כ־200 אלף איש (רובם פולנים גויים) נהרגו שם".
 Wikipedia article, "Warsaw concentration camp," diff. by Vorthax, 9:26, Dec 17, 2005, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Warsaw_concentration_camp&type=revision&diff=31715694&oldid=30067099.

²⁶ הסילוף במאמר המשיך להתרחב ולהתפתח עד העריכות של K.e.coffman במאי 2019 ועד שבאוגוסט ובספטמבר 2019 מחק Icewhiz את כל התוכן וכל תוספת של תוכן חדש.
 "Warsaw concentration camp," diff by K.e.coffman, 2:35, May 6, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Warsaw_concentration_camp&type=revision&diff=895717403&oldid=895536012; Wikipedia article, "Warsaw concentration camp," diff by Icewhiz, 20:35, Aug 27, 2019 and 18:18, Sept 5 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Warsaw_concentration_camp&type=revision&diff=914187642&oldid=912781315.
 עריכות נוספות נעשו לאחר פרסום המאמר ב"הארץ" באוקטובר 2019. ראו: בן יעקב, "חשיפת מוסף הארץ". על העבודה החשובה של העורכת K.e.coffman בוויקיפדיה ראו: Noam Cohen, "One Woman's Mission to Rewrite Nazi History on Wikipedia," *Wired* (September 7, 2021), <https://www.wired.com/story/one-womans-mission-to-rewrite-nazi-history-wikipedia/> (accessed on September 1, 2022).

העורכים המעורבים בסילוף העבר מצטטים מקורות לא אמינים כגון אתרים פופולריים, חיבורים בהוצאה עצמית או עבודות אקדמיות שערכן המחקרי מוטל בספק בחוגים נרחבים. מדי פעם הם מצטטים מחקרים מבוססים, אבל מסלפים את תוכנם כדי לתמוך בסדר היום שלהם. אותה קבוצת ויקיפדים מכריזה מלחמה על הלגיטימיות של חוקרי תולדות השואה, משלבת ביקורת פוגענית בביוגרפיות של חוקרים מהזרם המרכזי ומאדירה ביוגרפיות של חוקרים שוליים.

קנאת השואה, ניפוח פעולות ההצלה של הפולנים ואנטישמיות

ארבעה מיני סילוף בולטים בסיקור ההיסטוריה היהודית-פולנית של תקופת המלחמה בוויקיפדיה: נרטיב שקילות כוזב שעל פיו פולנים ויהודים סבלו במלחמת העולם השנייה באותה מידה; נרטיב חפות כוזב שעל פיו האנטישמיות הפולנית הייתה שולית, ואילו התפקיד שמילאו הפולנים בהצלת יהודים היה עצום; דימויים אנטישמיים שמרמזים שרוב היהודים תמכו בקומוניזם וקשרו קשר עם קומוניסטים לבגוד בפולנים (*Żydokomuna*), בולשביזם יהודי, שיהודים תאבי בצע שלטו או עדיין שולטים בפולין, ושהיהודים נושאים באחריות לרדיפתם שלהם; ולבסוף, הפרזה בהיקף שיתוף הפעולה של היהודים עם הנאצים כדי שייראה כחלק חשוב במדיניות גרמניה להשמיד את יהדות אירופה.

הפולנים כקורבנות וכגיבורים

דוגמה בולטת לעורכים שמעוותים את התיעוד ההיסטורי מופיעה בערך "הצלת יהודים בידי פולנים בזמן השואה", המנפח את מספר הקורבנות והמצילים הפולנים.²⁷ "מתוך כ-3 מיליון פולנים לא יהודים שנהרגו במלחמת העולם השנייה", נקבע בערך הזה, "אלפים הוצאו להורג בידי הגרמנים רק משום שהצילו יהודים".²⁸ שני המספרים אינם נכונים. את ההערכה שבמלחמת העולם השנייה היו 3 מיליון קורבנות פולנים לא יהודים המציא יש מאין בשנת 1946 יעקב ברמן, ראש מנגנוני הביטחון הפולניים, כדי להציג שוויון

²⁷ אנחנו נוקטים כאן לשון הווה כדי לתאר מידע שקיים בוויקיפדיה בזמן כתיבת מאמר זה, אבל הקוראים צריכים להביא בחשבון שהערכים בוויקיפדיה משתנים כל הזמן.

²⁸ Wikipedia article, "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," Wikipedia, revision from 8:06, May 24, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&oldid=1089518133. שורה זו בראש הערך הוכנסה לראשונה ב-28 במאי 2009 באמצעות IP, ואילו את הטענה המקורית, המתבססת על Lukas, הכניס Ecoleetage בעת יצירת הערך ב-6 בנובמבר 2008. ראו: "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," diff by 78.30.78.254, 10:17, May 28, 2009, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&diff=next&oldid=292766886; "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," Wikipedia, revision from 16:28, Nov 6, 2008, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&oldid=250051060.

במספר האבדות של היהודים ושל הפולנים.²⁹ לדברי ההיסטוריון מטיאוש גניאזדובסקי, באותו זמן הציגו פקידי ממשל "שיעור שווה של אבדות בקרב פולנים ויהודים, אף שעל פי אומדנים בני הזמן, וגם על פי אומדנים מאוחרים יותר, היו אבדות היהודים רבות יותר". לדבריו, אין ספק שהם "חששו לפרסם אומדן רשמי שיראה שהפולנים 'הושפעו' מהמלחמה פחות מהיהודים".³⁰ זו הייתה אחת הדוגמאות הראשונות לתופעה המכונה היום בפי ההיסטוריונים "קנאת השואה".³¹ על פי האומדנים הפולניים הרשמיים משנת 1945, לעומת זאת, מספר הקורבנות הפולנים במלחמת העולם השנייה עמד על 1.8 מיליון. על פי האומדנים העדכניים ביותר, מספר האבדות בקרב הפולנים האתניים היה קרוב יותר ל-2 מיליון – עדיין הרבה פחות מכפי שנטען בוויקיפדיה.³² יתר על כן, לא היו "אלפי" פולנים שהוצאו להורג בידי הגרמנים רק משום שעזרו ליהודים, כפי שנטען בוויקיפדיה. מחקרים משנות השמונים והתשעים של המאה העשרים הראו שמספר הקורבנות הפולנים שנרצחו משום שעזרו ליהודים היה קרוב יותר ל-800.000.³³ לא מכבר העריכו היסטוריונים שמספרם היה מועט אף יותר.³⁴

לאישוש הטענה בדבר אלפי הפולנים שנרצחו לכאורה משום שהצילו יהודים הערך בוויקיפדיה מסתמך על ספרו של ריצ'רד לוקס משנת 1989, "מן התופת: פולנים זוכרים את השואה", שזכה לביקורת חריפה מצד מומחים. בעמוד 13 של הספר מוערך שמספר הפולנים שהרגו הגרמנים משום שהצילו יהודים עמד על "כמה אלפים עד חמישים אלף". ואולם "מן התופת" איננו אלא אסופה של עדויות קצרות שלוקס אסף, ערך והציג. בעמוד 15 בספר נאמר:

"אילו הייתה האמת ידועה", אמר אחד מהמרואינים הפולנים שלי, שחקר את הנושא סמוך למותו, "מספר היהודים שהסתתרו בפולין – רובם קיבלו סיוע כזה

²⁹ Marcin Zaremba, *Wielka Trwoga: Polska, 1944–1947*, Warsaw: Znak (2012). ברמן היה יהודי, אבל בראש ובראשונה היה פעיל ואידיאלוג קומוניסטי שחשש ש"המעטה בערכך" של האבדות בקרב הפולנים האתניים תחזק ותאשר אף יותר את האמונה הרווחת בחברה הפולנית שהקומוניסטים הפולנים לא היו אלא "עבדים נרצעים של היהודים" שהוצנחו מברית-המועצות.

³⁰ M. Gniazdowski, "'Ustalić liczbę zabitych na 6 milionów.' Dyrektywa Jakuba Bermana dla Biura Odszkodowań Wojennych przy Prezydium Rady Ministrów," *Polski Przegląd Dyplomatyczny* 1 (2008), p. 104

³¹ Karyn Ball and Per Anders Rudling, "ראו למשל: The Underbelly of Canadian Multiculturalism: Holocaust Obfuscation and Envy in the Debate about the Canadian Museum for Human Rights," *Holocaust Studies* 20, 3 (2014), pp. 33–80

³² C. Łuczak, "Szanse i trudności bilansu demograficznego Polski w latach 1939–1945," *Dzieje Najnowsze* 2 (1994), pp. 9–15

³³ Ryszard Walczak et al. (eds.), *Those Who Helped: Polish Rescuers of Jews During the Holocaust*, Warsaw: IPN, (1997)

³⁴ Martyna Grądzka-Rejak and Aleksandra Namysło (eds.), *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, vol. 1, Warsaw: IPN (2019), p. 464

או אחר מגויים – הגיע למאות אלפים. על פי אומדן מבוסס אחר, מספר היהודים שמצאו מקלט אצל פולנים בשלב כלשהו של הכיבוש הגרמני הגיע אפילו ל-450 אלף.³⁵

אנחנו מתבקשים להאמין לאומדן של איש אחד, יאן יאנושבסקי שמו, שנמסר ללוקס בריאיון בשנת 1982, אף שאין שום מחקר שמאמת אותו. יתר על כן, ההערכה ש-450 אלף יהודים מצאו לכאורה מקלט אצל פולנים מבוססת על כתביו של אדם ששמו ולדיסלב ז'רסקי-זיידלר (Żarski-Zajdler), מחברו של עלון תעמולה שפורסם בפולין ב-1968 במסגרת מסע התעמולה האנטישמי שנערך באותה שנה במימון הממשלה. שום מספר מן המספרים האלה אינו תוצאה של מחקר היסטורי.

ויקיפדיה אף ממעיטה בערכו של שיתוף הפעולה הפולני עם הגרמנים, הן מבחינת היקפו הן מבחינת טיבו. בערך "הצלת יהודים בידי פולנים בזמן השואה" נטען ש"לפי סטטיסטיקה של הוועדה הישראלית לפשעי מלחמה, פחות מעשירית האחוז מהפולנים הילידיים שיתפו פעולה". להיסטוריונים אין שום דרך להגיע לאומדן כזה, שכן הוא תלוי בשאלה איך מגדירים שיתוף פעולה. כמה מחקרים מוקדמים של ממשלת ישראל העריכו את מספר האנשים שהיו מעורבים באופן ישיר ומוסדי ברצח מאורגן, אבל מספר בני האדם שתרמו בעקיפין לאסון היהודים איננו ידוע.³⁶ גם בערך "תולדות היהודים בפולין" בוויקיפדיה יש קביעה דומה: "אף שהשואה התרחשה במידה רבה בפולין בזמן הכיבוש הגרמני, האזרחים מיעטו לשתף פעולה עם הנאצים".³⁷ לקביעה הזאת אין הערת שוליים, ואף אין בה אמת; ידוע לנו ממחקרים רבים שבגידת פולנים ביהודים הייתה עניין נפוץ.³⁸ הערך "שיתוף פעולה עם מעצמות הציר" מספק עוד שגיאות מסוג זה. "זמן קצר לאחר פלישת גרמניה לפולין", נכתב בסעיף שעוסק בפולין, "הורו הרשויות הנאציות לגייס בעלי

³⁵ Richard C. Lukas, *Out of the Inferno: Poles Remember the Holocaust*, Lexington: University Press of Kentucky (1989), p. 15

³⁶ מקור הנתונים הסטטיסטיים על "הוועדה הישראלית לפשעי מלחמה" היה ככל הנראה מאמר שכתב בשנות השישים אדם ששמו ליאו היימן, שאינו מספק הפניה. Leo Heiman, "Ukrainians and the Jews," in: *Ukrainians and Jews, Articles, Testimonies, Letters and Official Documents Dealing with Interrelations of Ukrainians and Jews in the Past and Present: A Symposium*, New York: The Ukrainian Congress Committee of America (1966), p. 60

³⁷ Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," Wikipedia, revision from 3:55, June 28, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&oldid=1095396439

³⁸ ראו למשל: Machcewicz and Persak (eds.), *Wokół Jedwabnego*; Jan Grabowski and Barbara Engelking (eds.), *Dalej jest noc: losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*, 2 vols., Warsaw: Polish Center for Holocaust Research (2018) ספרם של גרובובסקי ואנגלינג ראה אור גם באנגלית: *Night Without End: The Fate of Jews in Selected Counties of Occupied Poland*, Bloomington, Ind.: Indiana University Press (2022)

תפקידים שהועסקו לפני המלחמה ברשויות הפולניות ובמשטרה הפולנית (המשטרה הכחולה) וכפו עליהם לעבוד בשירות שלטונות הכיבוש הגרמני, שאם לא כן יהיה עונשם מוות". הגרמנים אכן גזרו עונשים חמורים על מי שסירבו לשרת במשטרה החדשה, אבל לא עונש מוות, ואין שום תיעוד על שוטר פולני כלשהו שהוצא להורג בגלל סירוב כזה. "אומנם רבים מבעלי התפקידים ומאנשי המשטרה צייתו לפקודות הגרמנים באי־רצון", נאמר עוד בערך זה, "אבל כמה מהם שימשו סוכנים של ההתנגדות הפולנית". מן הניסוח הזה עולה שמשפטי הפעולה הפולנים היו לכל היותר מסויגים, ומעולם לא שיתפו פעולה ברצון; ואולם לאמיתו של דבר כמה מאנשי המשטרה והמנהל האזרחי שירתו את הגרמנים בהתלהבות ובמסירות.³⁹ כמו כן נטען במאמר:

בתי המשפט המחתרתיים של מדינת המחתרת הפולנית שפעלו בזמן המלחמה חקרו 17 אלף פולנים ששיתפו פעולה עם הגרמנים; כ־3,500 מהם נידונו למוות. כמה ממשפטי הפעולה – שְׁמֵלְצוּבְנִיקִים – סחטו יהודים ואת מציליהם הפולנים וסייעו לגרמנים כמודיעים, הסגירו יהודים ופולנים שהסתירו אותם והלשינו על המחתרת הפולנית.

קטע זה של המאמר מרמז שהענשת סחטנים שאיימו על יהודים עמדה בראש מעייניה של המחתרת הפולנית. בפועל, מאלפי האנשים שהיו מעורבים בפעילות זו נשפטו והוצאו להורג לא יותר משבעה – חרף הפניות הנואשות של המועצה לעזרת היהודים (Żegota) אל מקבלי ההחלטות במחתרת ובקשתה שייתנו תשומת לב רבה יותר למלחמה בשְׁמֵלְצוּבְנִיקִים.⁴⁰

תיאור מופרז אף יותר של גבורת הפולנים מופיע בערך "הצלת יהודים בידי פולנים בזמן השואה". על פי ערך זה, "ארמייה קריובה (המחתרת הפולנית) הזהירה את העולם מפני השואה באמצעות הדוחות של קצין צבא פולין ויטולד פילצקי (Witold Pilecki), שהועברו באמצעות יאן קרסקי, שליח הממשלה הפולנית הגולה".⁴¹ כמעט הכול שגוי כאן. ראשית, כיום ידוע לנו שאת הדוח על השמדת יהדות פולין מסר לרשויות פולין בלונדון שליח אחר, לא יאן קרסקי (שבימינו מפליגים בשבחו בקולנוע ובספרות הפופולרית).⁴²

³⁹ Engelking and Grabowski (eds.), *Night Without End*; Grzegorz Rossoliński-Liebe, "Polnische Bürgermeister und der Holocaust im Generalgouvernement Besatzung, Kollaboration und Handlungsmöglichkeiten," *Bulletin des Fritz Bauer Instituts* (2021), pp. 26–35.

⁴⁰ Andrzej Żbikowski, *Polacy i Żydzi pod okupacją niemiecką, 1939-1945: Studia i Materiały*, Warsaw: IPN (2006), pp. 482–484.

⁴¹ Wikipedia article, "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," Wikipedia, revision from 8:06, May 24, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&oldid=1089518133.

⁴² Adam Puławski, "Revisiting Jan Karski's Final Mission," *Israeli Journal of Foreign Affairs* 15, 2 (2021), pp. 289–297; Adam Puławski, *Wobec niespotykanego w dziejach*

שנית, פילצקי כתב את הדוח שלו בקיץ 1943, לאחר שרוב יהודי פולין כבר נרצחו, ואילו יאן קרסקי, השליח, עזב את פולין כבר בסתיו 1942. קרסקי (או כל שליח אחר) פשוט לא היה יכול להעביר לחו"ל דוח שנכתב כמעט שנה לאחר עזיבתו. ולבסוף, בארבעים עמודי הדוח שכתב פילצקי בשנת 1943 (המכונה דוח W) תואר המצב במחנה הראשי של אושוויץ (אושוויץ I), אבל כמעט לא נזכרה בהם ההשמדה הנמשכת של היהודים במחנה הסמוך, אושוויץ-בירקנאו (אושוויץ II), והדוח התמקד בתנועת ההתנגדות הפולנית במחנה.⁴³

בדוגמה אחרת לתיאורים מוגזמים של עזרת הפולנים ליהודים נטען באותו ערך (ושוב בהסתמך על ציטוט מדבריו של לוקס): "הטלת עונש מוות על פולנים בגין עזרה ליהודים ייחדה את פולין מכל ארצות הכיבוש הגרמני והייתה תוצאה של טבעה הבולט והספונטני של אותה עזרה".⁴⁴ לאמיתו של דבר, עונש המוות לא חל ספציפית על פולנים, אלא על כל התושבים הלא-גרמנים של הגנרלגוברנמן, ובכלל זה מיליוני אוקראינים, בלארוסים ומיעוטים אחרים שחיו בשטחי פולין שלפני המלחמה. יתר על כן, ההסבר הפשוט ביותר להנהגת עונש המוות בגין עזרה ליהודים ותמיכה בהם היה שרוב יהודי אירופה חיו בפולין, ושם גם החליטו הגרמנים ליישם את "הפתרון הסופי של השאלה היהודית", כלומר את ההשמדה הפיזית של יהודי אירופה. זאת ועוד: עונש המוות נקבע באוקטובר 1941,⁴⁵ זמן רב קודם שהייתה בכלל ההזדמנות להושיט "עזרה בולטת וספונטנית". בדרך האופיינית לנרטיבים של טפיחה עצמית על השכם החביבים על לאומנים פולנים, ערך זה מספר את סיפורה של "משפחת אולמה [Ulma] (אב, אם ושישה ילדים) מהכפר מרקובה [Markowa] שליד לנצוט [Łańcut] [...], [ש]הוצאה להורג בידי הנאצים עם שמונת היהודים שהסתירה". אמת הדבר, אלא שפולנים אלו שהסתירו יהודים במרקובה פחדו יותר מכול משכניהם הפולנים, שרבים מאוד מהם עסקו לכל אורך הכיבוש בחיפושים ובמצוד אחר יהודים בכפר ובסביבותיו. יתר על כן, שוטר פולני הוא שהסגיר את בני משפחת אולמה לידי הגרמנים. בדרך זו הוסגרו לגרמנים והוצאו להורג רוב יהודי מרקובה. המסגירים היו

mordu. Rząd RP na uchodźstwie, Delegatura Rządu RP na Kraj, AK a eksterminacja ludności żydowskiej od wielkiej akcji do powstania w getcie warszawskim, Chełm: Stowarzyszenie Rocznik Chełmski (2018)

43 Adam Cyra, "Raport Witolda z 1943 r.," *Biuletyn Towarzystwa Opieki nad Oświęcimiem* 12 (1991), pp. 5–71

44 Wikipedia article, "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," Wikipedia, revision from 8:06, May 24, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&oldid=1089518133

45 The Third Decree of General Governor Hans Frank concerning restrictions on residency in the Generalgouvernement and introducing the death penalty for aid rendered to Jews, October 15, 1941; *Verordnungsblatt für das Generalgouvernement*. *Dziennik Rozporządzeń dla Generalnego Gubernatorstwa*, Cracow, October 25, 1941, p. 595

שכניהם הפולנים, שכמה מהם המשיכו לחפש יהודים אפילו לאחר השחרור.⁴⁶ כל ההקשר הזה בולט בהיעדרו מן הערך הנדון.

בניסיון אחר לחזק את נרטיב הגבורה הפולנית קובע אותו ערך:

פלוגת המוות הנאציות הוציאו להורג כפרים שלמים שהתגלה כי הם עוזרים ליהודים ברמת הקהילה. בכפרים ביאלקה [Białka] שלייד פרצ'ב [Parczew] וסטרדין [Sterdyń] שלייד סוקולוב פודלסקי [Sokołów Podlaski] נטבחו 150 כפריים כיוון שנתנו מקלט ליהודים.⁴⁷

טענות מטעות אף יותר מופיעות בערך "פשעי הנאצים נגד האומה הפולנית" בוויקיפדיה, שגורס כי "במבצעי ענישה רחבי היקף נגד יישובים כפריים שנחשדו בסיוע למחתרת או בהסתרת יהודים או פליטים אחרים נרצחו כ־20 כפריים, כמה מהם נשרפו חיים".⁴⁸ אלו הן קביעות מסולפות ושקריות. ידוע על אנשים רבים שהוצאו להורג בירייה, אבל מעולם לא הוצאה להורג אוכלוסייה של כפר שלם על סיוע ליהודים. נכון שהגרמנים הוציאו להורג 96 גברים בכפר ביאלקה, שנזכר לעיל. לא נכון, על כל פנים, שמעשה הטרור הזה נבע בדרך כלשהי מסיוע ליהודים. מעשם של הגרמנים היה פעולת תגמול על העזרה שהכפריים הושיטו לכאורה לקומוניסטים המקומיים ולפרטיזנים השמאלנים.⁴⁹ נוכחות אותם פרטיזנים (והיו בהם גם כמה יהודים) מתועדת היטב בספרות ההיסטורית. במסגרת "מדיניות ההיסטוריה" של פולין נעשו רק לאחרונה ניסיונות לקשר בין הירי ההמוני בביאלקה לעזרה שהושיטה לכאורה אוכלוסיית המקום ליהודים. העורכים מצטטים חיבור של וצ'לאב זיונצ'קובסקי משנת 1988, שכותרתו "קדושים של חסד"; מדובר בכתובה הג'וגרפית בוטה שאינה עומדת בשום סטנדרט אקדמי, ושלא נועדה אלא לרומם את הגבורה הלאומית של הפולנים ואת סבלותיהם.⁵⁰ מעניין שהערך "ביאלקה" בוויקיפדיה הפולנית קובע בצדק שאנשי הכפר הוצאו להורג כיוון שעזרו לפרטיזנים, ואילו בגרסה

⁴⁶ יאן גרבובסקי ודריוש ליביונה, "סילופה ושכתובה של ההיסטוריה של השואה בפולין: המקרה של מוזיאון משפחת אולמה לפולנים שהצילו יהודים במלחמת העולם השנייה במרקובה", יד ושם – קובץ מחקרים מה, 1 (2017), עמ' 25–49.

⁴⁷ Wikipedia article, "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," Wikipedia, revision from 8:06, May 24, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&oldid=1089518133

⁴⁸ Wikipedia article, "Nazi Crimes Against the Polish Nation," Wikipedia, revision from 14:14, June 15, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Nazi_crimes_against_the_Polish_nation&oldid=1093264615

⁴⁹ Geoffrey P. Megargee (ed.), *Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933-1945*, vol. 1: *Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA)*, Washington: United States Holocaust Memorial Museum (2009), p. 692

⁵⁰ Waclaw Zajaczkowski, *Martyrs of Charity*, Washington: Saint Maximilian Kolbe Foundation (1989)

האנגלית מובאת הטענה השגויה שהם הוצאו להורג בשל העזרה שהושיטו איכרים מקומיים ליהודים.⁵¹

במקרה אחר של הפרזה בסבל ובגבורה של הפולנים מצייין הערך בוויקיפדיה כי אחרי המלחמה "אותם פולנים שהצילו יהודים בזמן הכיבוש הנאצי נעשו לעיתים קרובות קורבנות הדיכוי של מנגנון הביטחון הקומוניסטי", והכול בשל "מסירותם האינסטינקטיבית לצדק חברתי, שהממשלה פגעה בו לדעתם".⁵² דברים אלו יוחסו ליאן ז'ארין (Żaryn), לאומן נלהב, יקירם של פופוליסטים פולנים ימניים והמנהל הנוכחי של מכון רומן דמובסקי למחשבה לאומית, שהוקם זה לא כבר במימון ממשלתי (דמובסקי [Dmowski], אנטישמי חסר חרטות ומעריץ גדול של אדולף היטלר, היה לפני המלחמה פוליטיקאי פולני). קביעתו של ז'ארין פשוט אינה נכונה. פולנים שהצילו יהודים פחדו אחרי המלחמה ממיליציות ימניות אנטי־קומוניסטיות, שראו בהצלת יהודים בגידה בלאום, יותר מכפי שחששו מפני השלטונות הקומוניסטיים.

בעדויות רבות של פולנים ויהודים משנת 1944 ואילך יש דוגמאות למצילים פולנים שנרצחו בידי לאומנים פולנים או ספגו מהם איומים. הדוגמה הידועה ביותר היא אולי זו של אנטונינה ויז'יקובסקה (Wyrzykowska) מאזור ידוובנה, שהחביאה כמה יהודים בביתה והצילה אותם. זמן קצר לאחר השחרור ספגו אנטונינה ובעלה מכות קשות מקבוצה של לאומנים פולנים שזעמו עליה שהצילה יהודים. מקרה אחר: חסידת אומות העולם יוזפה גיבס (Gibes), שהצילה משפחה יהודית של ארבע נפשות, מתה זמן קצר לאחר המלחמה. חברי המחתרת ריססו בכדורים את גופתה, שהייתה מונחת בארון קבורה בכנסייה, עונש על עזרתה ליהודים.⁵³ היו מצילים נוספים שהוענשו – אם בידי אנשי

⁵¹ "Białka (powiat parczewski)," Polish Wikipedia, revision from April 7, 2022, https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bia&C5&82ka_%28powiat_parczewski%29&oldid=66798428. אותה פרשנות מוטעית מופיעה בערך הוויקיפדי המוקדש לכפר ביאלקה, שנכתב בו כך: "בדצמבר 1942 הוצאו להורג כמעט מאה איכרים בגין עזרתם ליהודים". מקור המובאה הוא הספר "פשעים נאציים באזורים הכפריים של פולין, Józef Fajkowski and Jan Religa, *Zbrodnie hitlerowskie na wsi polskiej*." 1945–1939, Warsaw: Książka i Wiedza (1981), pp. 21–22. הספר המצוטט מצייין בעמודים הנתונים שיחידה של פרטיזנים יהודים הייתה באזור, אבל מסע העונשין הגרמני ופעולות התגמול היו תגובה על סיוע לפרטיזנים, לא ליהודים. ראו: Wikipedia article, "Parczew County," Wikipedia, revision from 12:03, June 8, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Bia%28powiat_parczewski%29&oldid=900910905.

⁵² Wikipedia article, "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," Wikipedia, revision from 8:06, May 24, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&oldid=1089518133.

⁵³ Marian Suda, "Sprawiedliwy Józef Gibes," *Kurier Dąbrowski*, 1995 [n.d.], p. IV. אומות העולם יוזף גיבס]. לאחר השחרור הייתה הבקשה הנפוצה ביותר של פולנים שהצילו יהודים "אל תספרו לאיש היכן התחבאתם". מריה (מרים) הוכברג-מריאנסקה, יהודייה בעצמה, הייתה חברה בז'אנטה, ארגון שסייע ליהודים במחבוא. בקרקוב ארגנה לילדים יהודים מקלט אצל משפחות פולניות. זמן קצר לאחר המלחמה כתבה ספר על חוויותיה בזמן המלחמה, "הילדים מאשימים". היא סיפרה שפולנים רבים שסיכנו את חייהם כדי להציל ילדים יהודים

המחתרת האנטי־קומוניסטית והאנטישמית, אם בידי שכנים פולנים. אלפרדה ובלסלאב פייטרשק (Pietraszek) מצ'קאנוב (Czekanów), אנה וסילווסקה (Wasilewska) ומשפחתה מזוצ'ילץ (Zucielec) ומשפחת דניילוק (Danieluk) מסולניקי (Solniki) – את כולם הפחידה, פצעה או הרגה המחתרת לאחר תום המלחמה משום שנתנו מחסה ליהודים בזמן הכיבוש הנאצי.⁵⁴ זמן קצר לאחר תום המלחמה כתב אדם פולני שהציל פעוט יהודי לוועד המרכזי של יהודי פולין את הדברים האלה: "לפני שבועיים פרצה לביתי חבורה של פשיסטים בני המקום וניפצה את הכול. הם הכו אותי ובעטו בי, גזזו את השיער של אשתי ושל בתי וצעקו: 'זה בגלל הילד היהודי'".⁵⁵ דיווחים דומים התקבלו כמעט מכל אזורי פולין הכבושה שמספר ניכר של יהודים שרדו בהם במחבוא. יאן ט' גרוס סיכם מצב זה במילים אלו:

התנהגותם של המצילים בזמן המלחמה שברה נורמה חברתית מוסכמת, והוכיחה שהם שונים מכל אחד אחר ולפיכך מסוכנים לחברה. הם היוו איום על האחרים מפני שהיו עדים פוטנציאליים. הם יכלו לספר מה קרה ליהודי המקום מפני שלא היו קשורים לקשר השתיקה בעניין הזה – אם בגלל מעשיהם או בגלל סירובם לפעול.⁵⁶

הדים לאותן צורות ביטוי של הרואיות פולנית נשמעים גם בערך "פולנים חסידי אומות העולם" בוויקיפדיה. הערך מכריז כי "גויים פולנים רבים הסתירו מאות אלפים

ביקשו ממנה שלא לנקוב בשמותיהם. "איני יודעת", כתבה מריאנסקה, "אם מישהו מחוץ לפולין יכול להבין שהצלת חייהם של ילדים תמימים בסכנת מוות עלולה להמיט על אדם חרפה או לסכן אותו". ראו: Maria Hochberg-Marianska and Noe Gruess, *Dzieci oskarżają*, Warsaw (1947), p. XXXII. הנריק סטקי (Stecki) התחבא סמוך לקרקוב. אנשי המקום (שכנים של האנשים שהחביאו אותו) החלו אחרי המלחמה לאיים על הפולנים חסידי אומות העולם במכות ובשרפת משקיהם. כמעט בכל המקרים לא באו האימים על המצילים הפולנים מרשויות השלטון הקומוניסטיות אלא מהמחתרת האנטי־קומוניסטית או משכנים, פולנים מקומיים.

⁵⁴ Miroslaw Tryczyk, *Drzazga. Kłamstwa silniejsze niż śmierć*, Warsaw: Znak (2010) pp. 111–131; Ewa Opawska, "Historia pomocy – Rodzina Pietraszków" *POLIN, Polscy Sprawiedliwi* (March 2011), https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/historia-pomocy-rodzina-pietraszkow?fbclid=IwAR3bZn3ZWNSXEMQxxG5YF4GrG_pLx59m7zGD92-pasDNS1L3WtTnQgv5AzA. https://righteous.yadvashem.org/?searchType=righteous_only&language=en&itemId=4410319&ind=0 (accessed on August 7, 2022).

⁵⁵ Alicja Podbielska, "'That's for harboring Jews!' Post-Liberation Violence against Holocaust Rescuers in Poland, 1944–1948, *Studies in Violence and Power, WWII and Following Years (1940–1949)*," *History of Antisemitism* 6, 2 (2019), pp. 110–121, on p. 116.

⁵⁶ גרוס, שכנים, עמ' 168.

משכניהם היהודים".⁵⁷ מאחר שלא יותר מ-30 אלף פולנים יהודים (מתוך יותר מ-3 מיליון) שרדו מן המלחמה והכיבוש על אדמת פולין,⁵⁸ ורבים מהם שרדו ללא עזרת הפולנים, הטענה שמאות אלפי יהודים מצאו מקלט בבתי פולנים היא טענה חסרת שחר. הערך מסתמך על ספרו של טדאוש פיוטרובסקי, "השואה בפולין: עימות אתני, שיתוף פעולה עם כוחות הכיבוש ורצח עם ברפובליקה השנייה, 1918–1947".⁵⁹ ספר זה, שראה אור ב-1998 וזכה לשתי סקירות אקדמיות בלבד, אינו אלא אוסף של מובאות שהוצאו מהקשרן, והוא מצטט בחופשיות את לֶזְקָן זברובסקי (Zebrowski), כלכלן במקצועו, הידוע בדעותיו האולטרה-לאומניות ובדברי הסגוריה הנלהבים שלו על פולנים אנטישמים בולטים.⁶⁰ עבודתו של פיוטרובסקי מבקשת לשכנע את הקורא שרבים מן היהודים שיתפו פעולה עם הקומוניסטים הן בזמן המלחמה הן לאחריה, שבוגדים ומשתפי פעולה יהודים היו אחת הסיבות העיקריות לאסונם של היהודים, ושלמרות כל זה עשו הפולנים כל שהיה לאל ידם כדי להציל את בני ארצם היהודים. לטענתו, הביטויים הנדירים של אנטישמיות פולנית נבעו ישירות מהגישה של היהודים ומהתנהגותם.

כל היסטוריון יזהה מייד שהקביעה שפולנים החביאו "מאות אלפים" אינה מתקבלת על הדעת, אבל רוב הקוראים של הערך "פולנים חסידי אומות העולם" לא יזהו זאת. הדף מתפאר בהיותו "ערך מומלץ", כלומר "כתוב היטב, מכיל מידע מדויק מבחינה עובדתית וניתן לאישוש [...], [הכתוב] מנקודת מבט ניטרלית".⁶¹ את המעמד של "ערך מומלץ" הציג לתת לו עורך ששמו Piotrus, שעוד נרחיב עליו את הדיבור.⁶²

נושא חפותם של הפולנים חוזר ועולה בערך על הפוגרום בקיילצה ביולי 1946, הפוגרום הקטלני ביותר שאירע באירופה לאחר המלחמה. אספסוף פולני שחמתו בערה בו בעקבות עלילת דם על רצח פולחני התנפל על שכניו היהודים ניצולי השואה ורצח 42 מהם. יותר מחמישית הערך מוקדשת לסעיף הנושא את הכותרת המטעה "ראיות למעורבות

⁵⁷ Wikipedia article, "Polish Righteous Among the Nations," Wikipedia, revision from 14:40, Jan 25, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Polish_Righteous_Among_the_Nations&oldid=1067860520

⁵⁸ מספרים אלו אינם מביאים בחשבון 250 אלף שורדים יהודים פולנים ששהו בברית-המועצות בזמן המלחמה ומעולם לא נתקלו בגרמנים.

⁵⁹ Tadeusz Piotrowski, *Poland's Holocaust: Ethnic Strife, Collaboration with Occupying Forces and Genocide in the Second Republic, 1918-1947*, Jefferson: McFarland (1998)

⁶⁰ Natalia Sawka, "Antysemita Leszek Żebrowski poprowadzi wykład o 'żołnierzach wykletych,'" *Gazeta Wyborcza*, March 1, 2016, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,19698963,antysemita-leszek-zebrowski-poprowadzi-wyklad-o-zolnierzach.html>

⁶¹ "Wikipedia: Good Articles," Wikipedia, revision from May 16, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Good_articles&oldid=956946482

⁶² "Wikipedia: Good Article Nominations," diff by Piotrus, Sept 28, 2008, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Good_article_nominations&diff=next&oldid=241558800

סובייטית" ומרמז שאת פוגרום קיילצה תכננו בדרך כלשהי הסובייטים. כל החוקרים הרציניים בתחום דחו את התיאוריה הזאת מכול וכול, וכיום נמצא לה קהל רק בקרב לאומנים פולנים שוליים והוגי תיאוריות קונספירציה המבקשים להוכיח כי קומוניסטים סובייטים הם שהיו אחראים לטבח, ולא המון פולני אנטישמי. ברור אפוא מדוע ספרה של יואנה טוקרסקה-באקיר, "העיר המקוללת: דיוקן חברתי של פוגרום בקיילצה" (Joanna Tokarska-Bakir, *Klątwa. Społeczny portret pogromu kieleckiego*) נעדר כליל מהערך בוויקיפדיה. הספר (זוכה הפרס הבינלאומי של יד ושם לספר מחקר בנושא השואה לשנת 2019) הפריך סופית את הטענה בדבר המעורבות הסובייטית בטבח. במקום זה הקוראים מופנים שוב אל ספרו של פיטרובסקי, "השואה בפולין".⁶³

יהודים קומוניסטים ומשתפי פעולה

הטיפול של ויקיפדיה בסוגיית היחסים בין הפולנים ליהודים כולל התייחסות גם לדעות קדומות גלויות וסמויות על יהודים. ערכים על השואה ועל השנים שבין שתי המלחמות עוסקים בהאשמת הקורבנות וטוענים שהיהודים הם שאשמים באנטישמיות. יש בהם רמזים שהיהודים נבדלים מבחינה גזעית מפולנים אתניים, טענות שהיהודים מיאנו להשתלב בחברה הפולנית, ותיאורים שמצטיירת מהם תמונה של יהודים חמדנים שנהנו מחיי מותרות בזמן שפולנים אתניים חיו בעוני. תנו דעתכם לטענה ש"ליהודים יש מאפיינים פיזיים ייחודיים" המועלית בערך "תולדות היהודים בפולין". בהפניה יש קישור שבוור לאתר שמאזכר את נחמה טק.⁶⁴ נחמה טק אמרה שהגרמנים השתמשו בטענה האמוצינולית ש"יהודי אירופה לא היו סתם עוד מיעוט אתני, אלא גזע נפרד, בעל ערכים מובחנים מובהקים, ובייחוד בעל מאפיינים פיזיים כאלה". אבל טק עצמה מעולם לא אמרה שהיהודים נראים שונים. אדרבה, היא הדגישה ש"את המיתוס הזה מפריכה העובדה שהכובשים הגרמנים בפולין לא יכלו להבדיל בין יהודים לנוצרים באמצעות ההבחנות שלהם עצמם".⁶⁵ היו סטריאוטיפים רבים שיהודים במחבוא היו צריכים להיות ערים להם, אבל להיות ער לסטריאוטיפים קיימים זה דבר אחד, ולאשר את מהימנותם, כפי שגראה שהערך עושה, זה עניין אחר לגמרי.

⁶³ Wikipedia article, "Kielce pogrom," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Kielce_pogrom&oldid=1102510357.

⁶⁴ Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," Wikipedia, revision from 3:55, June 28, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&oldid=1095396439 (accessed on July 12, 2022) – "Encyclopedia אל מפנה אל Hidden Jews," <http://www.holocaustsurvivors.org/data.show.php?di=record&da=en> <https://www.holocaustsurvivors.org/reference/cyclopedia&ke=98>. הנה קישור שעובד: <https://www.holocaustsurvivors.org/reference/cyclopedia/#encyH> – כשמקליקים על המילים Hidden Jews יש הפניה אל נחמה טק.

⁶⁵ Nechama Tec, *When Light Pierced the Darkness: Christian Rescue of Jews in Nazi-Occupied Poland*, New York: Oxford University Press (1986), p. 40

משפט בעייתי לא פחות שמופיע באותו ערך הוא זה הקובע כי "באזורים רבים של המדינה היו רוב בתי העסק הקמעונאיים בבעלות יהודים, שהיו לעיתים העשירים בבני קהילותיהם". היות שהמחקרים שנעשו על יהודי פולין בתקופה שבין שתי מלחמות העולם הראו שרובם חיו בעוני, דגש זה על עושרם של היהודים מטעה את הקוראים.⁶⁶ מראה המקום של טענה זו הוא עמוד 84 בספרו של פיטר סטאחורה, אבל העמוד הנזכר אינו מכיל מידע כזה.⁶⁷ בנוסח המקורי של המשפט, שנוסף לערך בשנת 2008, לא היה לו כלל מראה מקום, והוא היה מטעה אף יותר: "יהודים אחדים היו מאזרחיה העשירים ביותר של פולין".⁶⁸ גרסאות קודמות של הערך "תולדות היהודים בפולין" כוללות סילופים נוספים, כגון הקביעה שהוסיף עורך המכונה Jacurek בשנת 2007, ש"הממשלה הקומוניסטית בפולין לאחר המלחמה הייתה בשליטה יהודית. שניים משלושה מנהיגים קומוניסטים שהיו בצמרת השלטון בפולין בין 1948 ל-1956 (יעקב ברמן והילרי מינץ) היו ממוצא יהודי".⁶⁹ קביעתו של Jacurek היא דוגמה טיפוסית לצורות הביטוי האנטישמיות של הסלפנים. אומנם, במנגנון הקומוניסטי בפולין שלאחר המלחמה היו כמה אנשים ממוצא יהודי (ללא ספק מיעוט). אבל הם היו מעל הכול – כפי שהיה בביורר יעקב ברמן – קומוניסטים נאמנים, מחויבים מבחינה אידיאולוגית, שמושגים של זהות אתנית התגמדו אצלם לעומת נאמנותם המעמדית.⁷⁰ הרמיזה שמוצאם היהודי של פוליטיקאים השפיע על הבחירות ועל ההחלטות הפוליטיות שלהם, או שהיה להם "סדר יום יהודי" לא מוגדר, היא מן הקלישאות האנטישמיות הנושנות ביותר ששימשו לתקיפת מדינאים מבנימין דיזרעאלי ועד לאון בלום ומדינאים נוספים אחריו.

ערכים רבים בוויקיפדיה מציינים יהודים כפושעים, ובעיקר כמשתפי פעולה נלהבים עם הגרמנים. על פי נרטיב כזה, לפולנים נשקפו סכנות מכל עבר, גם מצד היהודים. הערך "הצלת יהודים בידי פולנים בזמן השואה" קובע כי "למצילים פולנים [של יהודים] נשקפה

⁶⁶ Emanuel Melzer, *No Way Out: The Politics of Polish Jewry, 1935-1939*, Cincinnati: Hebrew Union College Press (1997), pp. 3–4; Gershon Bacon, "Poland from 1795 to 1939," *Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Poland/Poland_from_1795_to_1939 (accessed on August 7, 2022); Joseph Marcus, *Social and Political History of the Jews in Poland 1919-1939*, Boston: Walter de Gruyter (1983), pp. 64–65

⁶⁷ Peter Stachura, *Poland 1918-1945: An Interpretative Documentary History of the Second Republic*, London: Routledge (2004), p. 84

⁶⁸ Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Tymek, 4:53, Dec 12, 2008, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_Jews_in_Poland&diff=prev&oldid=257632501

⁶⁹ Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Jacurek, 3:49, Dec 19, 2007, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=n.ext&oldid=178870194

⁷⁰ Teresa Torańska, *Oni*, בתוך: יעקב ברמן, ובהם יעקב ברמן, פולנים, ובהם יעקב ברמן, בתוך: Teresa Torańska, *Oni*, London: Aneks (1985).

סכנה מצידם של שכנים עוינים, פולקסדויטשה פולנים-גרמנים, אוקראינים אתניים פרו-נאציים, וכן מצידם של סחטנים שכוננו שמלצובניקים ושל משתפי פעולה יהודים מארגון 'הלפיד' (Żagiew) ומקבוצת 'ה-13'. ועוד נאמר שם כי "גם יהודים מסתתרים שנתפסו בידי משטרת הסדר והגסטפו הסגירו בלחץ הגרמנים את מציליהם הקתולים, והתוצאה הייתה שהנאצים רצחו את כל רשתות המסייעים הפולנים".⁷¹ לפעילות של משתפי הפעולה של "ה-13" בגטו ורשה (שנעצרו בידי הגרמנים באפריל 1942) לא הייתה בפועל שום השפעה על גורל הפולנים שהסתירו יהודים לאחר חיסול הגטאות. עורכי ויקיפדיה שוב מצטטים את ההגיוגרפיה המתחסדת של זיונצ'קובסקי "קדושים של חסד" ומטילים את האשמה בשואה על כתפי הקורבנות, צורה של הכחשה וסילוף שנפוצה בימינו בכתביהם של לאומנים פולנים שקשורים למכון לזיכרון לאומי.

ערכי ויקיפדיה מפריזים שוב ושוב בהיקף התופעה של משתפי הפעולה היהודים ומציגים אותה באופן מעוות. יותר מרבע מן הסעיף על פולין בערך "שיתוף פעולה עם מעצמות הציר" עוסק ב"מועצות היהודים", היודנרטים, ומציג אותן שלא בצדק כגופים שהיו בעיקר משתפי פעולה עם הגרמנים. וכך נכתב שם:

הגרמנים ייסדו בקהילות יהודיות ובגטאות גופים בניהול יהודי [...] יודנרטים [מועצות יהודים] ששימשו מתווכים בעלי סמכות אכיפה לניהול קהילות יהודיות וגטאות; ומשטרת גטו יהודית (Jüdischer Ordnungsdienst) [שירות הסדר היהודי], כוחות עזר משטרתיים שהוטל עליהם לשמור על הסדר ולהילחם בפשיעה [...] נוסף על כך, קבוצות של משתפי פעולה יהודים, כמו "הלפיד" ו"ה-13", עבדו ישירות בשביל הגסטפו הגרמני ודיווחו על ניסיונות של ההתנגדות הפולנית להציל יהודים.⁷²

חברי היודנרטים היו רחוקים מלהיות "מתווכים בעלי סמכויות אכיפה לניהול הקהילות היהודיות". הם היו נתונים לפיקוח הדוק של כוחות המשטרה הגרמנית (השופ"ו) [משטרת המגן], האורפ"ו [משטרת הסדר] והגסטפו היו רק כמה מהם, של המשטרה הפולנית ושל אנשי המנהל האזרחי הגרמני; שירות הסדר היהודי היה נתון לפיקוח הדוק של המשטרה הכחולה של פולין. חברי יודנרט שלא צייתו נידונו בדרך כלל למאסר ולמוות, ורוב השוטרים היהודים נרצחו זמן קצר בלבד לאחר היהודים האחרים בקהילותיהם. הטענה שמצבם של אנשים אלו היה דומה לזה של שוטרים ואנשי מנהל פולנים, שהייתה להם

⁷¹ Wikipedia article, "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," Wikipedia, revision from 8:06, May 24, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&oldid=1089518133

⁷² Wikipedia article, "Collaboration with Nazi Germany and Fascist Italy," Wikipedia, revision from 11:38, June 1, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Collaboration_with_Nazi_Germany_and_Fascist_Italy&oldid=1090962064

ברירה אמיתית, שיכלו להרוג ושיכלו למאן להרוג ללא חשש מעונש – טענה כזאת היא סילוף חמור של ההיסטוריה.⁷³

בעיות דומות פוגמות בערך "שיתוף פעולה בפולין תחת הכיבוש הגרמני", שבו שיתוף הפעולה המדומה של היהודים עם הנאצים תופס מקום רב יותר משיתוף הפעולה של האוקראינים, הבלארוסים והגרמנים האתניים גם יחד. "יהודים סייעו לגרמנים בתמורה לחופש מוגבל, לביטחון ולפיצוי אחר (מזון, כסף) למשתפי הפעולה ולקרוביהם", נקבע בערך זה. "היו שפעלו אך ורק מתוך אינטרס אישי, כגון הישרדות, נקמה או תאוות בצע; על אחרים נכפה לשתף פעולה עם הגרמנים". העורכים שכתבו משפטים אלו שכחו כמדומה שמשתפי הפעולה היהודים היו מעל הכול קורבנות ובני ערובה של בחירה ללא בחירה. כדי לשמור על חייהם או על חיי יקיריהם הם נעשו "בוגדי כפייה", בניסוחה של דוריס טאוונדפרוינד.⁷⁴

בהמשך הערך מובאות טענות מפוקפקות אף יותר. לדוגמה, נכתב שם כי "בוורשה קבוצות משתפי הפעולה 'הלפיד' ו'ה-13' בראשותו של אברהם גנצוויך, שכוננו 'הגסטפו היהודי', גרמו נזק ניכר לתנועת ההתנגדות היהודית ולתנועת ההתנגדות הפולנית כאחד". גנצוויך אכן היה משתף פעולה יהודי בגטו ורשה, אבל אין שום ראיה שגרם נזק כלשהו לתנועת ההתנגדות הפולנית. טענה זו נסמכת על דבריו של הנריק פייצוך (Piecuch), עובד לשעבר במשרד הפנים הקומוניסטי של פולין, שאיננו איש אקדמיה ואין לו שום הכשרה כהיסטוריון. כיוון שאין הוא מומחה להיסטוריה היהודית-פולנית בזמן המלחמה, ואין הוא מספק שום ראיה לעבודה ארכיונית, אין כל היגיון בציטוט דבריו כבר סמכא בנושאים אלו. עוד נטען בערך זה כי "יותר מאלף משתפי פעולה יהודים עם הנאצים, מקצתם חמושים, שימשו מודיעים של הגסטפו הגרמני בעניין המאמצים של תנועת ההתנגדות הפולנית להסתיר יהודים", וכי "בסוף 1941 ובראשית 1942 היו בגנרלגוברמן כ-15 אלף סוכנים של 'הגסטפו היהודי'". נתונים אלו, שמיוחסים לפייצוך ולפיוטרובסקי, הם שקר בוטה. הקביעה המופיעה בערך זה, שרשת "הלפיד" השתמשה במלון פולסקי כדי לטמון מלכודת ל"2,500 יהודים [...] [שנפלו בשל כך] בשבי הגרמנים", אף היא סוטה מן האמת. פרשת מלון פולסקי לא הייתה יוזמה של משתפי פעולה יהודים (אף על פי שאחדים מהם, כגון לולק סקוסובסקי [Skosowski] הידוע לשמצה, היו מעורבים בה), אלא תוכנית של הגסטפו של ורשה. תכליתה הייתה ליצור מקום להחלפת יהודים בשבויי מלחמה גרמנים

⁷³ Jan Grabowski, *Na Posterunku. Rola Polskiej Policji Granatowej w Zagładzie Żydów*, Warsaw: Czarne Publishing House (2020). [בתפקיד: השתתפות המשטרה הפולנית בהשמדת היהודים].

⁷⁴ Doris Tausendfreund, *Erzwungener Verrat. Jüdische "Greifer" im Dienst der Gestapo, 1943–1945*, Berlin: Metropol (2006).

שהוחזקו בידי בעלות הברית. אף על פי שרוב היהודים שעברו במלון פולסקי מתו, כמה מאות מהם נשלחו לחו"ל, הוחלפו, המשיכו בדרכם לארץ ישראל ושרדו.⁷⁵

באותו ערך מדובר גם על "קבוצה של 70 איש, בהנהגתו של משתף פעולה יהודי ששמו הנינג, [ש]הוטל עליה לפעול נגד המחתרת הפולנית, שהוצבה במטה הגסטפו של ורשה באוליצה שוכה (רחוב Szuch [כך במקור (צ"ל Szucha)). קבוצות דומות ויחידים דומים פעלו בערים ובעיירות בכל רחבי פולין הכבושה – ובכלל זה יוזף דיאמנד (Diamand [כך במקור]) בקרקוב". הקבוצה הנזכרת בהנהגת הנינג אינה מוכרת להיסטוריונים של יהדות ורשה, והמחבר שאחראי לטענה זו בוויקיפדיה הוא שוב טדאוש פיוטרובסקי. אלא שקבוצת משתפי הפעולה בהנהגת יוזף דיאמנט (Diamant) שפעלה לכאורה בקרקוב לא הייתה ולא נבראה, כפי שחשפה היסטוריונית מקרקוב, אליציה ירקובסקה-נטקניץ (Jarkowska-Natkaniec). לא זו בלבד שמחקרה חושף את שקריות הטענות על דיאמנט, אלא שהוא גם מראה שפולנים אתניים הם שהסגירו את רוב לוחמי המחתרת הפולנית שהוסגרו בקרקוב לידי הגרמנים.⁷⁶

ההאשמה ב"ז'ידוקומונה" והטענה שהיהודים היו רובם קומוניסטים או שקשרו קשר עם הקומוניסטים לפגוע בפולנים מועלות בוויקיפדיה לעיתים קרובות. דוגמה ברורה אחת לצורה זו של אנטישמיות נמצאת בדברי עורך המכונה Poeticbent, אך שמו האמיתי הוא ריצ'רד טילמן (Tylman), משורר וצייר פולני-קנדי.⁷⁷ ב-2015 הוסיף Poeticbent לוויקיפדיה דימוי (תמונה 1) שבו נראית כרזה בידיש מתחת לשלט של פטיש ומגל בביאליסטוק בזמן הכיבוש הסובייטי. הכיתוב שהוסיף לה Poeticbent היה: "כרזה יהודית מקדמת בברכה את הכוחות הסובייטיים הפולשים לפולין".⁷⁸ לאמיתו של דבר לא הראה הדימוי שום דבר ממין זה. על השלט היה כתוב: "בחירת נציגים למועצת העם של מערב בלארוס". במילים אחרות, זה היה שלט סובייטי שפרסם בחירות שכפו הסובייטים. הבחירה של הסובייטים בידיש מעידה על החשיבות של שפה זו בביאליסטוק, שהיהודים בה – רובם

⁷⁵ Agnieszka Haska, *Hotel Polski w Warszawie, 1943*, Warszawa: IFiS (2015)

⁷⁶ אליציה ירקובסקה-נטקניץ, "רשת דיאמנט: פעילותם של הסוכנים היהודים הסמויים בקרקוב הכבושה בהקשר של המחתרת הפולנית", יד ושם – קובץ מחקרים, 1 (2018), עמ' 63–87.

⁷⁷ Poeticbent הזדהה בפומבי כריצ'רד טילמן בדרך המשתמש שלו בוויקיפדיה. "User:Poeticbent, Wikipedia, revision from <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User:Poeticbent&oldid=1091550201>. פרטים על ריצ'רד טילמן אפשר למצוא בדרך האינטרנט שלו, <http://richardtylman.atspace.com/index.html> (accessed on August 9, 2022).

⁷⁸ הוכנס לערכים "Bialystok Ghetto," diff by Poeticbent, 21:40, Aug 5, 2017, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Bia%C5%82ystok_Ghetto&diff=794106 History of the Jews in Poland," diff by Poeticbent, 1,878&oldid=793942440 https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=694967242&oldid=694922090. ראו גם בערך "Bialystok following 1939," revision from Dec 12, 2015, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Bialystok-following-1939-So.jpg&oldid=181725277>.

דוברי יידיש – היו יותר מ־40 אחוז מהאוכלוסייה.⁷⁹ הכיתוב השגוי של Poeticbent, לצד הקומפוזיציה הייחודית של התמונה – אותיות עבריות ממש מתחת לסמלה של ברית-המועצות – מחזקים את הסטריאוטיפ המושרש, המזהה יהודים עם קומוניזם. יתר על כן, במדינה שנכבשה באכזריות בידי הסובייטים ציירה העריכה של Poeticbent את היהודים כפושעים. הכיתוב השגוי ליווה את הדימוי בערך הוויקיפדיה עד 2018, ורק אז תיקן אותו העורך Icewhiz.⁸⁰

תמונה 1. תצלום של שלט בביאליסטוק מלווה בכיתוב השגוי שהוסיף לו Poeticbent: "כרוה יהודית מקדמת בברכה את הכוחות הסובייטיים הפולשים לפולין"

⁷⁹ Sara Bender, *The Jews of Bialystok During World War II and the Holocaust*, Waltham: Brandeis University Press (2008), p. 19

⁸⁰ העורך Icewhiz תיקן את הכיתוב בנובמבר 2018. Wikipedia article, "Bialystok following 1939," diff by Icewhiz, 7:54, November 20, 2018, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Bialystok-following-1939-So.jpg&diff=next&oldid=243794137>; Wikipedia article, "Bialystok Ghetto," diff by Icewhiz, 7:52, Nov 20, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=869773368&oldid=868639847; Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Icewhiz, 7:51, 20 November 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=869773368&oldid=868639847.

בסיקור נושא מלחמת העולם השנייה בפולין בערכי ויקיפדיה האנטישמיות מתבטאת גם בהאשמת היהודים בהאשמות דמיוניות שייחסו להם ביצוע פשעים רחבי היקף. במרץ 2011, בערך על העיירה סטוויסקי (Stawiski) שבצפון-מזרח פולין, כתב Poeticbent:

עם פלישת הסובייטים למזרח פולין ב־1939 ביטל ה־NKVD (קומסריון הפנים העממי של ברית־המועצות, המשטרה החשאית הסובייטית) את המנהל המקומי והחליף אותו בקומוניסטים יהודים שהצהירו על נאמנות לסובייטים. המיליציות היהודיות החדשות עצרו משפחות פולניות אתניות וגירשו אותן לסיביר.⁸¹

הערת השוליים הפנתה לחיבורים של אלכסנדר רוסינו, דב לויץ ויצחק ארד, אבל מסקירה של הטקסטים האלה עלה שאף אחד מהם אינו מכיל מידע על אנשי מיליציה יהודים בסטוויסקי.⁸² Poeticbent אף המעיט בערך האלימות הפולנית כלפי היהודים כאשר כתב שאותם פולנים שהרגו את שכניהם היהודים לא עשו כן מרצונם, אלא "נוכחות [הגרמנים] היא שהביאה אותם לרצח מתוך נקמה".⁸³ לטענה אחרונה זו אף לא הייתה הערת שוליים. סילוף כמעט זהה נמצא בערך על העיר הסמוכה רדזילוב (Radziłów), שבו כתב Poeticbent ש"אנשי מיליציה יהודים שאחזו בנשק סובייטי סייעו לסוכני ה־NKVD לשלוח משפחות פולניות לגלות".⁸⁴

⁸¹ Wikipedia article, "Stawiski," diff by Lewinowicz, 16:55, March 3, 2011, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&diff=next&oldid=416727434>. ההפניות אל: Alexander B. Rossino, "Polish 'Neighbors' and German Invaders: Contextualizing Anti-Jewish Violence in the Białystok District during the Opening Weeks of Operation Barbarossa," *Polin: Studies in Polish Jewry* 16 (2003), footnote no. 58; Yitzhak Arad, *The Partisan: From the Valley of Death to Mount Zion*, New York: Holocaust Library Dov Levin, *The Lesser of Two Evils: Eastern European Jewry under Soviet Rule, 1939-1941*, University of Nebraska Press (1995). הוסיף עוד הפניה כעבור שבוע; Lewinowicz (1979), p. 26f. Poeticbent אף המעיט בערך על העיר הסמוכה רדזילוב (Radziłów), שבו כתב Poeticbent ש"אנשי מיליציה יהודים שאחזו בנשק סובייטי סייעו לסוכני ה־NKVD לשלוח משפחות פולניות לגלות".⁸⁴

⁸² רוסינו מזכיר "מיליציה יהודית", אבל לא בהקשר של סטוויסקי או רדזילוב. את סטוויסקי ורדזילוב הוא מזכיר בעמ' 434, ורק בהקשר של העימות בין ברית־המועצות לגרמניה. ראו: Rossino, "Polish 'Neighbors' and German Invaders," p. 441. גם ספרו של דב לויץ מזכיר "אנשי מיליציה יהודים", אבל לא את סטוויסקי או רדזילוב. ראו Levin, *The Lesser of Two Evils*, p. 63. ראו גם: Arad, *The Partisan*, pp. 26–27, שמזכיר שאנשי מיליציה סובייטים גירשו מקומיים, אבל אין שום אינדיקציה שהם היו יהודים, והמקום הנידון הוא העיירה הליטאית שווינצ'יאני (Švenčionys, Święciany), כמעט 400 קילומטר מסטוויסקי.

⁸³ Wikipedia article, "Stawiski," diff by Lewinowicz, 17:32, March 10, 2011, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&diff=next&oldid=417899518>.

⁸⁴ Poeticbent השתמש הפעם בכובת הקס Matalaea. במאי 2011 ערכה Matalaea את Wikipedia article, "Radziłów," diff by Matalaea, 3:51, May 23, 2011, <https://en.wikipedia.org/w/>

גם בערך "טבח נאליבוקי" מואשמים יהודים בהרג פולנים. הערך מתאר כיצד הרגו פרטיזנים סובייטים 129 פולנים במאי 1943 בנאליבוקי, עיירה קטנה במערב בלארוס. הערך רומז שבטבח השתתפו יהודים, וליתר דיוק – יחידת הפרטיזנים הסובייטית-יהודית של ביילסקי. אנחנו לומדים ש"היו יהודים בשורות הפרטיזנים", ש"25 אחוז מהפרטיזנים היו יהודים", ש"בהתבסס על יחסיהם המתמשכים, ייתכן שהפרטיזנים של ביילסקי [...] תמכו בסובייטים בהתקפתם", וש"עדים לטבח בנאליבוקי שנשארו בחיים זיהו יהודים שנמנו בעבר עם הפרטיזנים של ביילסקי שהשתתפו בהתקפה".⁸⁵ בגרסה קודמת של ערך זה הייתה האשמת היהודים בזוועה זו מפורשת אף יותר; הטבח הוגדר בה "רצח המוני של 128 פולנים, בהם ילדים, בידי פרטיזנים סובייטים ויהודים".⁸⁶ עורך אנונימי סיפק כסימוכין תצלום ממוזיאון הסובלנות בלוס אנג'לס. בתצלום נראים פרטיזנים יהודים סובייטים ביער נאליבוקי.⁸⁷ ואולם לאמיתו של דבר אין שום קשר ברור בין התצלום, שאינו מתוארך, ובין הטבח. מקור אחר שתומך בהכרזות אלו, שהוסף לערך על ידי Poeticbent, הוא מאמר של קז'ימיז' קרייבסקי בַּעֲלוֹן של המכון לזיכרון לאומי.⁸⁸ כשהדברים אמורים בהיסטוריה היהודית הפולנית בזמן השואה, ציטוט פרסומים עכשוויים של המכון לזיכרון לאומי המיועדים לקהל הרחב הוא מעשה מסוכן המחייב ערנות וזהירות, וקרייבסקי, שכותב לעיתונות הימנית הקיצונית בפולין, אינו מומחה לסוגיות יהודיות פולניות.⁸⁹

[index.php?title=Radzi%C5%82%C3%B3w&type=revision&diff=430453848&oldid=425734291](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Radzi%C5%82%C3%B3w&type=revision&diff=430453848&oldid=425734291)

Wikipedia article, "Naliboki massacre," Wikipedia, revision from 3:18, April 21, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&oldid=1083850871 ⁸⁵

Wikipedia article, "Naliboki :2016 ביוני Poeticbent הזה הכניס Poeticbent, 15:22, June 26, 2016, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&type=revision&diff=727085064&oldid=709272251. את המילה "יהודים" הוסיף משתמש IP, כלומר משתמש אנונימי, כעבור שלושה חודשים: Wikipedia article, "Naliboki massacre," diff by 77.45.25.112, 09:43, Sept 13, 2016, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&type=revision&diff=739196840&oldid=732407709.

Wikipedia article, "Naliboki massacre," diff by 2600:1001:b127:feeb:b88f:ee62:c6db:3dff, 6:39, Feb 22, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&diff=next&oldid=827009568, RG-33.03.03, 1941-1944, <http://lamoth.info/index.php?p=digitallibrary/digitalcontent.&id=7843&q=Ghetto+and+camp+currency+>

Kazimierz Krajewski, "'Opor' ? 'Odwet' ? Czy po prostu 'polityka אל מפנה אלה היסטורית? O Żydach w partyzantce sowieckiej na Kresach II RP,'" *IPN Bulletin historyczna*? 3, 98 (*Ginęli, ratując Żydów*) (March 2009), pp. 99–120. Poeticbent Wikipedia article, "Naliboki massacre," diff by Poeticbent, 19:36, June 25, 2016, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&diff=next&oldid=726863016.

Jakub Woroncow, "My was wszystkich wydusimy, jak przyjdzie czas," ⁸⁹ in: Paweł Dybicz and Jakub Woroncow (eds.), *Wyklęci na Podlasiu*, Warsaw: Fundacja *Oratio Recta* (2019), p. 149 על המתודולוגיה של קרייבסקי ועל ההגנה שלו על

הרמיזה בוויקיפדיה שיהודים מילאו תפקיד מרכזי בהתמשכות הטבח מזכירה סילופים פופולריים בקרב קבוצות שוליים של הימין הקיצוני. הם החלו בראשית שנות האלפיים, אז טען סניף טורונטו של הקונגרס הפולני הקנדי (KPK), קבוצה ימנית של קנדים פולנים, שבנאליבוקי ובקוניווחה (Koniuchy; כפר בליטא) "התפארו פרטיזנים יהודים ברצח 300 ו-130 פולנים, בהתאמה".⁹⁰ לבקשת הקונגרס הפולני הקנדי פתח המכון לזיכרון לאומי ב-2001 בחקירה של שני מעשי הטבח שהנהיגו לכאורה יהודים.⁹¹ כעבור כמה שנים, לאחר שהמחקר לא העלה כל ממצא, דחה המכון את הטענות, וב-2008 הצהיר ש"כמה עדים טוענים שבקרב התוקפים היו גם כמה פרטיזנים מהקבוצה של ביילסקי", אבל "טענות אלו אינן נתמכות בשום ראיות אחרות, כגון מסמכים ארכיוניים".⁹² הערך על טבח נאליבוקי אינו צריך אפילו להזכיר יהודים; ואף על פי כן, יהודים תופסים כשליש ממנו. במשך השנים ניסו עורכים שונים לתקן את העריכות הללו, אבל Piotrus ועמיתו Volunteer Marek, הדומה לו בדעותיו, ביטלו את העריכות.⁹³

מיתוסים לאומניים ראו: Piotr Witek, "Warsztat naukowy historyka w kontekście prób reinterpretacji postaci Romualda Rajsa 'Burego,'" *ohistorie*, July 27, 2020, <https://ohistorie.eu/2020/02/27/mariusz-mazur-warsztat-naukowy-historyka-w-kontekscie-prob-reinterpretacji-postaci-romualda-rajsa-burego/> (accessed on Sept 9, 2022) [המתודולוגיה של ההיסטוריון בהקשר של פירוש מחודש של רומואלד ראיס, הידוע בכינוי "בורה"]. Kazimierz Krajewski and Grzegorz Wąsowski, "Kapitan Romuald Rajs 'Bury' a Białorusini – fakty i mity," *Glaukopis* 33 (2016), pp. 93–115

Letter from Hanna Sokolski to *National Post*, June 23, 2001, CPC Toronto District Viewpoints, http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/viewpoints_020.html - Viewpoints, http://web.archive.org/web/20220907182445/http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/viewpoints_020.html גם ב-http://web.archive.org/web/20220907182445/http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/viewpoints_020.html

Marc Perelman, "Poles Open Probe into Jewish Role in Killings," *Forward*, August 8, 2003, <https://forward.com/news/7832/peles-open-probe-into-jewish-role-in-killings/> להאשמה של הקונגרס הפולני הקנדי ראו המכתב מחנה סוקולסקי ל"נשיגול פוסט" (הערה 90 לעיל).

"Komunikat dot. śledztwa w sprawie zbrodni popełnionych przez partyzantów sowieckich w latach 1942–1944 na terenie byłego województwa nowogródzkiego," Instytut Pamięci Narodowej, June 19, 2008, https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/10278,Komunikat-dot-sledztwa-w-sprawie-zbrodni-popelnionych-przez-partyzantow-sowiecki.html?fbclid=IwAR2_bzQIP5HdXQPg4ARnUp-PkxnR-4NcJZuT_1GGrHhkcZz2-eIHlg70zFs

Wikipedia article, "Naliboki massacre," על נאליבוקי ראו: Volunteer Marek, 17:40, July 2, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&diff=848554143&oldid=848553318, article, "Naliboki massacre," diff by Volunteer Marek, 22:24, Feb 19, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&type=revision&diff=884160980&oldid=884062823. Wikipedia article, "Naliboki massacre," diff by Piotrus, 10:56, Jan 16, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&type=revision&diff=936046073&oldid=933544612, Wikipedia article, "Naliboki massacre," diff by Piotrus, 3:49, Feb 7, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&type=revision&diff=933544612

אותם ויקיפדים שמסלפים את התיעוד ההיסטורי משתתפים גם בטיוח ביטויי אנטישמיות בזמננו. טיוח כזה ניכר בבירור בערך "יהודי עם מטבעות", שמתאר את התופעה העכשווית של פולנים שאוספים מיניאטורות וציורים של דמויות בעלות "מראה יהודי" מחזיקות כסף. בחפצי אומנות אלו נראית דמות של גבר מזוקן לבוש בגדי חסידיים, לעיתים קרובות כהה עור ובעל אף גדול, שאוחז בידיו מטבעות זהב (תמונה 2). במדינה שבה רוב היהודים האמיתיים נרצחו, מקצתם בדיוק בגלל הסטריאוטיפ של היהודי תאב הממון, חפצים כגון אלו מעוררים סטריאוטיפים אנטישמיים מובהקים.⁹⁴ האנתרופולוגית אריקה לרר כתבה על תופעה זו בקז'ימיר (Kazimierz; מרכז של חיים יהודיים בקרקוב) בספרה משנת 2013 "מחשבה מחודשת על פולין היהודית", שחשף שפולנים מסוימים אוספים את חפצי האומנות המוזרים האלה כקמע לעושר ואולי אינם מייחסים להם במודע משמעות זדונית.⁹⁵ ואולם מאז פרסום ספרה נעשו הפסלונים האלו טרנד המוני וקשה יותר להתכחש לצד האנטישמי שלהם.⁹⁶ מחקרים עדכניים יותר מלמדים שתופעת הפסלונים "נראית במבט ראשון ניטרלית מטבעה, או אפילו חיובית, אבל בסך הכול היא דבקה ברגש האנטייהודי הנושן ומנציחה אותו".⁹⁷ הרשת הקמעונית הפולנית OBI חדלה להציע למכירה במרכוליה פריטי אומנות של "יהודי עם מטבעות" מתוך רגישות לטבעם הפוגעני של חפצים אלו, ומועצת העיר קרקוב, בתמיכת הקהילה היהודית ומוסדות תרבות יהודיים, פרסמה הודעה בגנות מכירתם.⁹⁸

27, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Naliboki_massacre&type=revision&diff=885293545&oldid=885283718

94 Joanna Tokarska-Bakir, *Jewish Fugitives in the Polish Countryside, 1939–1945: Beyond the German Holocaust Project*, Berlin: Peter Lang (2022), pp. 275–276

95 Erica Lehrer, *Jewish Poland Revisited: Heritage Tourism in Unquiet Places*, Bloomington: Indiana University Press (2013), pp. 161–163

96 אני מודה לד"ר לרר על הריאיון איתי, שבו הסבירה עניין זה.

97 Y. Altman et al., "The Online Trade and Consumption of Jewish Figurines and Pictures of Jewish Figures in Contemporary Poland: An Antisemitic Discourse?" in: A. Lang et al. (eds.), *Confronting Antisemitism in Modern Media, the Legal and Political Worlds*, Joanna Tokarska-Bakir, "Żyd z raog: Berlin and Boston: De Gruyter (2021), p. 201
pieniężkiem podbija Polskę," *Gazeta Wyborcza*, February 18, 2012, <https://wyborcza.pl/7,75410,11172689,zyd-z-pieniazkiem-podbija-polske.html?disableRedirects=true> (accessed on August 7, 2022)

98 Ewa Wilczyńska, "OBI wycofuje ze sprzedaży obrazki Żyda z pieniążkiem. To efekt komentarza aktywisty: 'Brzydka gra w stereotypy,'" *Gazeta Wyborcza*, November 30, 2019, <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,25464090,znana-siec-marketow-wycofuje-obrazki-zyda-z-pieniazkiem-po-apelu.html> (accessed on August 7, 2022)
עוד על OBI ראו: עופר אדרת, "דמויות אנטישמיות: קרקוב תאסור מכירת פסלוני יהודים עם מטבעות בדוכנים בעיר", *הארץ*, 10 ביוני 2021, <https://www.haaretz.co.il/news/world/europe/2021-06-10/ty-article/0000017f-f33e-d5bd-a17f-f73e7c550000>
Matt Lebovic, "Why 'Lucky Jew' Dolls are More Popular than Actual Jews in Poland," *The Times of Israel*, November 24, 2021, <https://www>

תמונה 2. תצלום פסלון "יהודי עם מטבעות" בערך ויקיפדיה

בזכות העורכים הסלפנים, בוויקיפדיה הופכת תופעה מטרידה זו ליצירת אומנות בעלת חן מיושן. קורא שייתקל בפרשנות של ויקיפדיה ל"יהודי עם מטבעות" עלול אפילו לחשוב בטעות שמדובר בדיוקן אוהד של יהודי. הפסקה הראשונה של הערך מצהירה כי "ה'יהודי עם מטבעות' [...] משמש בפולין קמע למזל; תמונות או פסלונים של הדמות, לרוב בלוויית פתגם, נחשבים סגולה למזל טוב, בעיקר בענייני כספים. בעיני רוב הפולנים הפסלונים מייצגים דעה קדומה לא מזיקה ומציירים תמונה חיובית אוהדת של יהודיות".⁹⁹ בפסקה קצרה אחת מכשירים העורכים ביטוי ברור של אחת הדעות הקדומות האנטי-יהודיות המזיקות ביותר שיש, המקשרת בין יהודים לכסף או לתאוות בצע. במשך זמן מה נקט הערך את הביטוי "קמע שנוי במחלוקת למזל טוב" ולפחות רמז לטבעו הזדוני של הפסלון, אבל Piotrus מחק מן המשפט את "שנוי במחלוקת".¹⁰⁰ סקר שנערך ב־2015

timesofisrael.com/why-lucky-jew-dolls-are-more-popular-than-actual-jews-in-poland/ (accessed on August 7, 2022)

Wikipedia article, "Jew with a Coin," revision from 15:23, Nov 15, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jew_with_a_coin&oldid=1055381829 ⁹⁹

Wikipedia article, "Jew with a Coin," diff by Piotrus, Oct 26, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jew_with_a_coin&diff=1051920530&oldid=1051919724. ¹⁰⁰

בקרב יותר מ-500 פולנים בוגרים העלה את הנתון המזעזע של-19 אחוז מהם היה פריט של "יהודי עם מטבעות", ו-55 אחוז מהם ראו פריט כזה בבית של חבר או בן משפחה.¹⁰¹ אבל עורך ויקיפדיה המכונה MyMoloboaccount, שאף הוא נמנה עם קבוצת הסלפנים, שינה את נקודת המבט על הנתון הזה באמירה כי "רק 19 אחוז מן הפולנים שהשתתפו בסקר היו בעלים של פריט כזה" (ההדגשה שלנו – "גוש"ק). MyMoloboaccount ו-Piotrus ערכו יחד את הערך כך שנאמר בו כי "הפסלונים אינם קמע המזל הפופולרי ביותר בפולין".¹⁰² לא לחינם השקיעו השניים את מרצם בפסקת הפתיחה של הערך, המכונה פתיח (lead), שכן קוראי ויקיפדיה קוראים לעיתים קרובות רק אותה.¹⁰³

מקורות לא אמינים

להלכה, מדיניות ויקיפדיה בעניין מקורות משמשת אמצעי ביטחון נגד עורכים שמסלפים מידע. האתר דורש ש"ערכים יתבססו על מקורות אמינים שראו אור",¹⁰⁴ ופוסל נתונים ממקורות לא אמינים. ברוב התחומים שהאנציקלופדיה עוסקת בהם תנאי זה ממלא את תפקידו: אם עורך נתקל במקור לא אמין הוא יכול להסיר אותו, ואם ויקיפד אחר שב ומחזיר אותו, מפעילי המערכת (administrators, עורכים בעלי זכויות מיוחדות) יכולים להטיל סנקציות על הצד המפר. ואולם העורכים הסלפנים בתחום תולדות השואה בפולין מחבלים בשיטה זו על ידי ערעור על עצם ההגדרה של מחקר אמין. הם משקיעים זמן

Piotrus מוחק מן הכותרת את "שנוי במחלוקת" ומשאיר את רוב השאר.

¹⁰¹ Paweł Dobrosielski, "‘Żyd z pieniążkiem’ jako praktyka polskiej kultury wernakularnej: Wstępny raport z badań," *Kultura Współczesna*. 3 (2015), p. 73

¹⁰² לקביעתו של MyMoloboaccount "רק 19 אחוז" ראו: Wikipedia article, "Jew with a Coin," diff by MyMoloboaccount, 8:54, Oct 26, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jew_with_a_coin&diff=1051913209&oldid=1042688472. לתוספת

של MyMoloboaccount שאין הם פופולריים במיוחד ראו: Wikipedia article, "Jew with a Coin," diff by MyMoloboaccount, May 25, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jew_with_a_coin&diff=next&oldid=898713442

article, "Jew with a Coin," diff by MyMoloboaccount, 8:54, Oct 26, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jew_with_a_coin&type=revision&diff=1051913209&oldid=1042688472.

למשפט של Piotrus, "הפסלים אינם קמע המזל הפופולרי ביותר בפולין", ראו: Wikipedia article, "Jew with a Coin," diff by Piotrus, Oct 26, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jew_with_a_coin&diff=1051920530&oldid=1051919724.

לגרסה הנוכחית, שכתוב בה שפסלים אלו "אינם פופולריים בהשוואה לטקסים ולקמעות מזל אחרים", ראו: Wikipedia article, "Jew with a Coin," revision from 00:44, July 1, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jew_with_a_coin&oldid=1095886284

coin&oldid=1095886284

Daniel Lamprecht et al., "How the Structure of Wikipedia Articles Influences User Navigation," *New Review of Hypermedia and Multimedia* 23, 1 (2017), pp. 29–50, 31–32, 47

¹⁰³ Daniel Lamprecht et al., "How the Structure of Wikipedia Articles Influences User Navigation," *New Review of Hypermedia and Multimedia* 23, 1 (2017), pp. 29–50, 31–32, 47

¹⁰⁴ "Wikipedia: Reliable Sources," revision from 14:00, Aug 2, 2022, https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Reliable_sources

רב בהכשרת מקורות ומחברים לא אקדמיים – וגם בערעור על הלגיטימציה של חיבורים ומחברים אמינים. לכן, כשעורכים או מפעילי מערכת שאינם מעורבים בנושא מנסים ליישב מחלוקת בענייני עריכה, הם מתקשים להבחין בין אמת לשקר.

הכשרת השוליים האקדמיים

תנו דעתכם ל"השואה הנשכחת", ספר משנת 1986 מאת ריצ'רד לוקס הנזכר לעיל, הגובל בסילוף שואה. בלי להביא שום ראיה היסטורית מארכיונים פולניים, ישראליים או גרמניים לוקס מנסה להרחיב את הגדרת השואה כך שתכלול את רציחתם של הפולנים האתניים בידי הגרמנים. מייד עם צאתו של הספר כתב עליו דוד אנגל, מן ההיסטוריונים הבולטים ביותר של השואה, ביקורת של 13 עמודים בכתב העת *Slavic Review*. בביקורת זו האשים אנגל את המחקר של לוקס ב"סילוף, בהטעיה ובחוסר דיוק"¹⁰⁵. אנגל הראה בפירוט רב שלוקס עשה הכללות גורפות, המציא עובדות והתעלם ממקורות ארכיוניים, ושניכר מספרו כי אין לו שום היכרות עם מקורות משניים.

על אף החולשות הברורות של לוקס כתב עליו העורך Piotrus בוויקיפדיה ביוגרפיה מחמיאה.¹⁰⁶ כדי להמעיט בערך הביקורת של אנגל העמיד אותה Piotrus לצד סקירות נלהבות רבות שנכתבו על "השואה הנשכחת". "הוא קיבל כמה ביקורות חיוביות וסקירה ביקורתית שלילית אחת", כתב Piotrus בביוגרפיה של ריצ'רד ק' לוקס בוויקיפדיה.¹⁰⁷ Piotrus אף יצר ערך חדש המוקדש כל כולו לספר "השואה הנשכחת" וציטט בו את הביקורות החיוביות לפרטיהן. מבחינה מדוקדקת עולה שאת הביקורות המהללות כתבו חוקרים שהמומחיות שלהם בנושא מעטה בהרבה מזו של אנגל (אחד המבקרים היה תלמיד מחקר שגם לאחר לימודיו לא פרסם דבר בתחום; כמה מן האחרים לא היו היסטוריונים), ושרובן לא עלו בהיקפן על עמוד או שניים. על ידי הצגת דעתו של אנגל כדעת מיעוט ביחס של שבחים תמך Piotrus את הערך הוויקיפדי לצייר את לוקס באור חיובי. עורך אחר, המכונה François Robere, ניסה למתן את שבחיו של לוקס בערך, אבל Piotrus שחזר

¹⁰⁵ Richard Lukas, *The Forgotten Holocaust*, Lexington: University Press of Kentucky (1986); David Engel, "Poles, Jews, and Historical Objectivity," *Slavic Review* 46, 3/4 (1987), pp. 568–580.

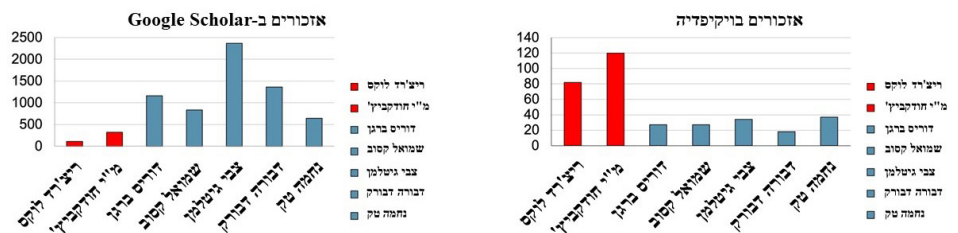
¹⁰⁶ XTools Top Edits, Wikipedia Article: "Richard C. Lukas," <https://xtools.wmflabs.org/authorship/en.wikipedia.org/Richard%20C.%20Lukas/> (accessed on September 2, 2022). מ־28 ביולי 2022, אחוז מהטקסט בביוגרפיה של לוקס הוא מאת Piotrus.

¹⁰⁷ "Richard C. Lukas," diff by Piotrus, 5:47, April 6, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Richard_C._Lukas&type=revision&diff=949387337&old.id=949263322

מייד את הגרסה הקודמת.¹⁰⁸ הערך על "השואה הנשכחת", אשר Piotrus אחראי ל-92 אחוז מתוכנו, מוסיף להלל את לוקס.¹⁰⁹

הביוגרפיה החיובית בוויקיפדיה מאפשרת ל-Piotrus ולעמיתיו לצטט את לוקס בחופשיות – והם אכן עושים זאת. ויקיפדיה מאזכרת את ריצ'רד ק' לוקס 82 פעמים, יותר משהיא מאזכרת את נתמה טק, שמואל קסוב, דוריס ברגן, דבורה דבורק או צבי גיטלמן – אם נזכיר כמה מומחים ידועים לתולדות השואה. מאלף לראות את היחס ההפוך בין מספר האזכורים של לוקס בוויקיפדיה למספרם ב-Google Scholar, מדד אובייקטיבי יותר למהימנות (תרשים 3).¹¹⁰

עוד דוגמה להכשרת מקורות חלשים היא חברי ההלל של קבוצת הסלפנים על ההיסטוריון מרק יאן חודקביץ'. ספרו של חודקביץ' משנת 2003, "אחרי השואה", הרבה בהאשמת הקורבן והכריז כי "האלימות נגד היהודים צמחה ממגוון תגובות פולניות לשלוש תופעות מובחנות לכל הפחות: פעולות היהודים הקומוניסטים [...]; המעשים של נוקמים יהודים [...]; והניסיונות של רוב חברי הקהילה היהודית להשיב את רכושם [...]"¹¹¹.

תרשים 3. נראות בוויקיפדיה לעומת נראות ב-Google Scholar

¹⁰⁸ François Robere הסיר סקירה שפרסם רשם החברה ההיסטורית של קנטקי (Kentucky Historical Society), Wikipedia article “The Forgotten Holocaust,” diff by François Robere, 20:19, April 14, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=The_Forgotten_Holocaust&diff=950969402&oldid=950556421&diffmode=source. Robere, Piotrus reverts Robere’s removal, Wikipedia מה שהסיר את מה שהסיר Piotrus article, “The Forgotten Holocaust,” diff by Piotrus, 00:51, April 15, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=The_Forgotten_Holocaust&type=revision&diff=951009072&oldid=950969402.

¹⁰⁹ XTools Top Edits, Wikipedia Page: “The Forgotten Holocaust,” <https://xtools.wmflabs.org/authorship/en.wikipedia.org/The%20Forgotten%20Holocaust/> (accessed on September 2, 2022). מ-28 ביולי 2022, 92.3 אחוז מהטקסט בערך זה הוא מאת Piotrus.

¹¹⁰ מספרים אלו חושבו על ידי בדיקת מספר הציטוטים של כל היסטוריון ב-Google Scholar והשוואה בינם ובין מספר האזכורים בוויקיפדיה, על פי <https://en.wikipedia.org/w/index.php?search=&title=Special:Search&go=Go>. Kleinf, *Data from: Wikipedia’s Intentional Warping of Polish–Jewish History*.

¹¹¹ Marek Jan Chodakiewicz, *After the Holocaust*, Boulder: East European Monographs (2003), p. 1.

ספרו של חודקביץ' משנת 2004, "בין נאצים לסובייטים", אף הוא הטיל על היהודים את האחריות לעוינות כלפיהם בקובעו כי "הפליטים היהודים קוממו עליהם חלק גדול מאוכלוסיית הרוב כיוון ששדדו מזון ומצרכים חיוניים כדי לשרוד". עוד קבע כי "בסופו של דבר, בין 1942 ל-1944 שוד המזון והאספקה הוא שהכתיב את טבע הקשרים ביניהם, ולא האנטישמיות הפולנית".¹¹² סוג זה של כתיבה הצמיח שפע ביקורות שליליות ממומחים בתחום, בהם דוד אנגל. אנגל כתב כי עבודתו של חודקביץ' רומזת כי "רוב היהודים שמתו הביאו על עצמם את מותם במעשיהם שלהם" וכי חודקביץ' "מציג את האלימות כאילו הייתה כמעט אך ורק תגובה להתנהגות פרובוקטיבית של יהודים".¹¹³ יואנה מיכליץ אמרה על עבודתו של חודקביץ' שהיא נמצאת בנקודת הקיצון של הספקטרום של מה שנחשב היום הזרם המרכזי של האסכולה האתנו-לאומית בכתיבת היסטוריה. "דבריו על היחסים בין יהודים לפולנים מנוסחים בעקביות כמונחים של עימות", אמרה מיכליץ, "והוא משתמש בעימות כדי להסביר ולהצדיק את האלימות נגד היהודים בפולין המודרנית". ועוד הסבירה, כי פרשנות זו "מנטרלת את האלימות נגד יהודים על ידי הפיכתה לעניין שאינו מעורר רגשות אשם".¹¹⁴ לורנס ויינבאום היה שותף לביקורת זו וכתב: "דומה כי חודקביץ' והיסטוריונים בעלי דעות דומות לשלו אינם ששים לסלוח ליהודים על הפוגרומים בידובנה ובקייילצה ועובדים קשה כדי להסביר מדוע אשמים בהם הנרצחים ולא הרוצחים".¹¹⁵

ב-2012 ראה אור הספר "קציר הזהב או לכבות זהב", שחודקביץ' נמנה עם עורכיו. הספר, שהוא מסע צלב נגד ספרו של יאן ט' גרוס "קציר הזהב" שראה אור מוקדם יותר באותה שנה, מכיל אמירות דומות.¹¹⁶ ספרו של גרוס פורסם בהוצאה לאור של אוניברסיטת אוקספורד וזכה בפרס על שם סיביל הלפרין מילטון, ואילו הספר שחודקביץ' היה מעורכו

Marek Jan Chodakiewicz, *Between Nazis and Soviets: Occupation Politics in Poland, 1939–1947*, Lanham: Lexington Books (2004), pp. 154–155 ¹¹²

David Engel, "Review of Marek Jan Chodakiewicz 'After the Holocaust: Polish–Jewish Conflict in the Wake of World War II,'" *Polin: Studies in Polish Jewry* 18 (2007), pp. 424–429 ¹¹³

Joanna Beata Michlic and Małgorzata Melchior, "The Memory of the Holocaust in Post-1989 Poland: Renewal—Its Accomplishments and Its Powerlessness," in: John-Paul Himka and Joanna Beata Michlic (eds.), *Bringing the Dark Past to Light: The Reception of the Holocaust in Postcommunist Europe*, Lincoln: University of Nebraska Press (2013), p. 433 ¹¹⁴

Laurence Weinbaum, "Whoever Controls the Past," *Haaretz*, May 22, 2008, <https://www.haaretz.com/2008-05-22/ty-article/whoever-controls-the-past/0000017f-e3bb-d804-ad7f-f3fb7efc0000> (accessed on August 27, 2022) ¹¹⁵

Marek Jan Chodakiewicz, Wojciech Jerzy Muszyński (eds.), *Złote serca czy złote źniwa? Studia nad wojennymi losami Polaków i Żydów*, Warsaw: The Facto (2011) ¹¹⁶

ראה אור בהוצאת לאופוליס, שמנהלה הוא חודקביץ' עצמו.¹¹⁷ לפיכך הוא זלזל לגמרי בסטנדרטים אקדמיים של פרסום, שמחייבים ביקורת עמיתים אנונימית קפדנית. רק שבעה מ־14 הכותבים היו בעלי תואר דוקטור, לשניים בלבד היו משרות באוניברסיטה (עוד שניים עבדו במכון לזיכרון לאומי), ואחד – מרק פול, שעוד יידון בהרחבה להלן – שמר על אנונימיות באמצעות שם בדוי. "קציר הזהב או לכבות זהב", הזרוע שגיאות דקדוק, הפרזו בעסקי הספסרות של היהודים ובשיתוף הפעולה שלהם עם הגרמנים, המעיט בערך האנטישמיות הפולנית והכפיש לא רק את גרוס אלא עוד היסטוריונים בולטים, כגון פיוטר ורובל (Wróbel) וג'ון קונלי (Connolly).¹¹⁸ מאמרו של המחבר בעל השם הבדוי מרק פול מתייחס בביטול לפוגרום גרודנה, שחיילים פולנים רצחו בו ב־17 בספטמבר 1939 כמעט שלושים יהודים.¹¹⁹ מחברו טוען ש"יהודים חמושים נפגשו בחשאי באזורים שונים של גרודנה. ידוויגה דוברובסקה הייתה עדה לתקיפתו ולרציחתו של הבן של שכניה, חייל פולני, בידי צעיר יהודי שהשתתף באחת הפגישות האלה".¹²⁰ מאמר אחר, מאת ברברה גורצ'צקה-מושינסקה (Gorczycka-Muszyńska), טוען – חרף ראיות חותכות המוכיחות את ההפך – שהיהודים שחזרו לפולין לאחר 1945 נהנו מהזכות לתבוע את רכושם. לעומת זאת, מומחים בנושא הראו מעל לכל ספק שכל המערכת המנהלית והמשפטית ב־1945–1947 הקלה את ההעברה החוקית הסופית של "רכוש בתרייהודי" (שלאחר 1942 השתלטו עליו במידה רבה השכנים הפולנים) לידי פולנים אתניים.¹²¹ בהקדמה שלו לכרך כותב

¹¹⁷ הוצאת לאופוליס מצהירה באתר האינטרנט שלה: "ד"ר מרק יאן חודקביץ' הוא מו"ל הוצאת לאופוליס", <https://www.iwp.edu/center-for-intermarium-studies/leopolis-press/> (accessed on June 14, 2022)

¹¹⁸ עוד על ג'ון קונלי ראו בתוך: Chodakiewicz (ed.), *Złote serca czy złote żniwa*, pp. 269, 274. על פיוטר ורובל, פרופסור להיסטוריה פולנית באוניברסיטת טורונטו, המתואר כאן כ"אחד הניאיריסטליניסטים המובילים", ראו שם, עמ' 273.

¹¹⁹ יהודה באואר, מות העיירה (תרגום: עתליה זילבר), ירושלים: יד ושם, המכון הבינלאומי לחקר השואה (2011), עמ' 68.

¹²⁰ Mark Paul, *Golden Harvest or Hearts of Gold*, Washington: Leopold (2012), pp. 294–295.

¹²¹ Krzysztof Persak, "Akta postępowań cywilnych z lat 1947–1949 w sprawach: ראו למשל: 'dotyczących zmarłych żydowskich mieszkańców Jedwabnego,'" in: Machciewicz and Persak (eds.), *Wokół Jedwabnego 2*, pp. 375–383; Alina Skibińska, "Problemy rewindykacji żydowskich nieruchomości w latach 1944–1950. Zagadnienia ogólne i szczegółowe (na przykładzie Szczepieszyna)," in: Jan Grabowski and Dariusz Libionka (eds.), *Klucze i kasa. O mieniu żydowskim w Polsce pod okupacją niemiecką i we wczesnych latach powojennych 1939–1950*, Warsaw: Centrum Badań nad Zagładą Żydów (2014), pp. 586–588; Anna Cichopek-Gajraj, *Beyond Violence: Jewish Survivors in Poland and Slovakia 1944–1948*, Cambridge: Cambridge University Press (2014), p. 85. Lukasz Krzyżanowski, *Ghost Citizens: Jewish Return to a Postwar City*, Cambridge: Harvard University Press (2020), pp. 265–208. עמ' 208–265.

חודקביץ' על "כנופיות יהודים שעקרו שיני זהב של קורבנות במחנה הריכוז זקסנהאוזן, גנבו חלק מהשלל למען עצמם ואחר כך העשירו את 'מפקדי המבצע' – שומרי הס"ס".¹²²

סלידתו של חודקביץ' ממיצוטים אינה מוגבלת ליהודים. בדומה ללאומנים מן הימין האירופי, הרואים בקהילת הלהטב"ק איום על המשפחה ועל האומה,¹²³ גם חודקביץ' משמיע הערות הומופוביות בוטות. "אין דבר שפוגע באלוהים יותר מהוצאת זרע לצואה", הכריז באירוע של המכון לזיכרון לאומי בוורשה ביולי 2019 (זמין לצפייה ביוטיוב). עוד הוסיף שהחברה שלו לשעבר, אחת במקצועה, שלפה פעם אוגר מרקטום של גבר.¹²⁴ ספרו של חודקביץ' "אינטרמוריום" (שפורסם בשנת 2012 בהוצאת ראוטלדג') מספק הצצה להשקפות אלו. הוא מתאר "שעשועים הומוסקסואליים" ו"מצעדי גאווה כביכול" כביטויים של "רדיקליות אירופית" ומשבח ארצות ש"משמשות דוגמה" במדיניות האנטי-להטב"קית שלהם.¹²⁵ הערותיו ההומופוביות של חודקביץ' עולות בקנה אחד עם הנרטיב הרשמי של שלטונות פולין, שמאז 2020 מעורבים בפועל בהתקפת הקהילה הלהטב"קית.¹²⁶

אף על פי שעורכים חוזרים ומעלים את חששותיהם בעניין חודקביץ', קבוצת הסלפנים מגינה בנחישות על השימוש בעבודותיו כמקור תוכן אמין בעבור ויקיפדיה. כשעומת Piotrus עם העובדה ש"קציר הזהב או לכבות זהב" קרוב מאוד להיחשב ספר שראה אור בהוצאה עצמית, הוא מחה חלושות: "זו עדיין [...] הוצאה אקדמית", "נראה שלמאמרים

¹²² Paul, *Golden Harvest*, p. 30.

¹²³ Richard C.M. Mole, "Nationalism and Homophobia in Central and Eastern Europe," in: Koen Sloopmaeckers et al. (eds.), *The EU Enlargement and Gay Politics: The Impact of Eastern Enlargement on Rights, Activism and Prejudice*, London: Palgrave Macmillan (2016), pp. 108–109, 111, 115.

¹²⁴ ל-8'40. ראו גם: <https://www.youtube.com/watch?v=e-wRldzUhk>. ראו בייחוד את הקטע מ-7'30 "Kim jest Marek Chodakiewicz? To on miał zyskać na milionowych," *Gazeta Wyborcza*, September 18, 2019, <https://wyborcza.pl/7,75398,25206407,kim-jest-marek-chodakiewicz-to-on-mial-zyskac-na-milionowych.html?disableRedirects=true> (accessed on August 7, 2022) "Wykład pod auspicjami IPN. Chodakiewicz opowiadał m.in. o 'chomiku w r odbytnicy,'" *Gazeta.pl*, August 3, 2019, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,25055910,wyklad-pod-auspiciami-ipn-chodakiewicz-opowiadal-m-in-o-chomiku.html> (accessed on August 7, 2022).

¹²⁵ Marek Jan Chodakiewicz, *Intermarium: The Land Between the Black and Baltic Seas*, London: Routledge (2017), p. 253.

¹²⁶ להערות הומופוביות של פוליטיקאים פולנים מובילים, ובכלל זה של הנשיא אנז'דיי דודה, ראו: Phillip M. Ayoub, "Attacking LGBT life helped the right-wing Polish president win reelection — barely," *The Washington Post*, July 21, 2020, <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/07/21/attacking-lgbt-life-helped-right-wing-polish-president-win-reelection-barely/> (accessed on August 30, 2022); Alessio Dellanna and Matthew Holroyd, "LGBT campaigners denounce President Duda's comments on 'communism,'" *Euronews*, June 15, 2020, <https://www.euronews.com/2020/06/15/polish-president-says-lgbt-ideology-is-worse-than-communism> (accessed on August 30, 2022).

יש מקורות טובים", "לא זוהו בטקסט 'דגלים אדומים', כלומר אין בו טענות חריגות" ו"זה מקור אמין שאפשר לצטטו". ההצדקה של Volunteer Marek הייתה קלושה אף יותר – הוא פשוט טען שהכרך הוא "מקור אקדמי ואין סיבה שלא ייחשב אמין". הוא לא הסתפק בזה והוסיף כי "המחשבה שאין הוא אמין פשוט מגוחכת".¹²⁷ ב-2018 הוסיפו עורכים אחדים כמה סקירות שליליות על עבודתו של חודקביץ' לביוגרפיה שלו בוויקיפדיה, לא לפני שווידאו שהללו הולמות את המדיניות של ויקיפדיה לגבי "ביוגרפיות של אנשים חיים" (BLP בעגת ויקיפדיה), שדורשת שביקורת על אנשים חיים תסתמך על מקורות אמינים, שהטון שלה יהיה שמרני וחסר פניות ושהיא לא תייצג דעה של מיעוטים קטנים.¹²⁸ Volunteer Marek מחק אותן בסיטונות וכתב בתקציר העריכה שלו (הסבר קצר שעורכים נדרשים לספק לשינויים שהם עושים): "מאמר זה מלא בהפרות BLP" ו"תפסיקו לנסות להפוך ערכים של ויקיפדיה לדפים שתוקפים מחברים שאינם מסכימים עימם".¹²⁹

עבודתו של חודקביץ' ממשיכה להיות מצוטטת בחופשיות ובתכיפות בוויקיפדיה. אף על פי שדי עורכים לא מעורבים התנגדו לציטוט "קציר הזהב או לבבות זהב",¹³⁰ חיבורים אחרים של חודקביץ' נפוצים בוויקיפדיה הרבה יותר מחיבורים של חוקרים מן

¹²⁷ "Wikipedia: Reliable sources/Noticeboard/Archive 266," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_266&oldid=924609198#Golden_Harvest_or_Hearts_of_Gold? למקור נוסף שמביע תמיכה ב"קציר הזהב או קציר הלבבות" ראו: "Talk:History of the Jews in Poland/Archive 6," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:History_of_the_Jews_in_Poland/Archive_6&oldid=1039197765#Recent_edits_on_Postwar_Property_Restitution.

¹²⁸ מדיניות ויקיפדיה בעניין ביוגרפיות של אנשים חיים קובעת ש"יש לכלול ביקורת ושכחים אם יש להם מקורות משניים אמינים, ובלבד שהצגת החומר היא אחראית ושמרנית ונמסרת בטון חסר פניות. אל תיתנו מקום לא פרופורציונלי לדעות מסוימות; אין לכלול כלל דעות של מיעוטים קטנים". "Biographies of Living Persons," Wikipedia, revision from 14:04, July 19, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Biographies_of_living_persons&oldid=1099200134.

¹²⁹ Wikipedia article, "Marek Jan Chodakiewicz," diff by Volunteer Marek, 16:33, June 3, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Marek_Jan_Chodakiewicz&diff=next&oldid=844240775; Wikipedia article, "Marek Jan Chodakiewicz," diff by Volunteer Marek, 13:39, November 19, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Marek_Jan_Chodakiewicz&type=revision&diff=869575237&oldid=869566770. לדברי הגנה על חודקביץ' ממאי 2019 ראו: "Wikipedia:Biographies of living persons/Noticeboard/Archive284," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Biographies_of_living_persons/Noticeboard/Archive284&oldid=1079435550#Marek_Jan_Chodakiewicz.

¹³⁰ "Wikipedia:Reliable sources/Noticeboard/Archive 269," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_269&oldid=972332501#RFC:_is_%22Golden_Harvest_or_Hearts_of_Gold?%22_an_RS?

הזרם המרכזי. בדומה ללוקס, אין שום קשר בין ריבוי האזכורים שלו בוויקיפדיה (119 פעמים)¹³¹ ובין הנראות הצנועה שלו מחוץ לאנציקלופדיה המקוונת (תרשים 3). אווה קורק היא דוגמה שלישית של מחבר לא אמין שחביב על עורכים לאומנים. קורק טוענת טענות אנטישמיות מטרידות ולא מזמן כינתה את התפשטות מגפת הקורונה באירופה "יהודיפיקציה" (Jewfication).¹³² היא רוויזיוניסטית של השואה, כפי שעולה בבירור מהקטע המובא להלן מטקסט שפרסמה ברשת לא מכבר, *Trudne sąsiedztwo: Polacy i Żydzi ok. 1000–1945* (דריקים קשה: פולנים ויהודים, 1945–1000). "בשנים 1939–1942 הייתה ורשה ה'גויה' (או הפולנית) מקום עצוב", כתבה קורק,

האוכלוסייה [הפולנית] חייתה באימה מפני מעצרים, הוצאות להורג וגירושים למחנות ריכוז שביצעו הגרמנים דרך קבע. באותן שנים נהנה האזור היהודי האוטונומי, גטו ורשה, ממנעמי החיים. בעונת הקרנבל של 1941, בגטו ורשה: "מלוודי פאלאס" הם קיימו נשף ריקודי קרנבל כולל תחרות "הרגליים היפות ביותר". נשפים בגטו. אף על פי שעונת הקרנבל הסתיימה הם פותחים בגטו בלילות עוד ועוד בארים. מן העבר האחר [הצד הפולני של החומה] אנשים אומרים: "הוא נהנה כאילו היה בגטו". שוטרים יהודים (שאינם מקבלים משכורת) ממלאים את האולמות האלגנטיים ביותר בחברת נשים יפהפיות. הם נותנים את הטון בחיי הלילה. המגפיים האלגנטיים הבוהקים שלהם בוודאי הרשימו את הגברות. אחד השיאים של החיים באזור היהודי האוטונומי של ורשה היה הנהגת יום חופשה מעבודה בשבת (במקום ביום ראשון) כיום המנוחה היהודי.¹³³

"האזור היהודי האוטונומי", אם נשתמש בכינוי המעוות שבו מכנה קורק את גטו ורשה (הגטו הגדול ביותר באירופה הכבושה), היה אזור שבאביב, בקיץ ובסתיו של 1941 מתו בו ברעב 5,000 בני אדם בחודש.¹³⁴

בשל השקרים הבוטים האלה קראו כמה מחברי קהילת ויקיפדיה שלא לראות בקורק מקור אמין, אבל העורכים הסלפנים יצאו להגנתה. ב-2018 ביקש העורך Icewhiz בלוח

¹³¹ Search results, "insource:'Chodakiewicz,'" Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Special:Search&limit=500&offset=0&profile=default&search=insource%3A%22Chodakiewicz%22&advancedSearch-current={}&ns0=1> (accessed on August 31, 2022)

¹³² Hagay Hacohen, "Polish Historian Ewa Kurek: Coronavirus is 'Jewfication' of Europe," *The Jerusalem Post*, May 31, 2020, <https://www.jpost.com/diaspora/antisemitism/polish-historian-ewa-kurek-coronavirus-is-jewfication-of-europe-629877> (accessed on August 9, 2022)

¹³³ Ewa Kurek, *Trudne sąsiedztwo: Polacy i Żydzi ok. 1000-1945* (online publication), chapter 27, <http://solidarni2010.pl/16685-ewa-kurek-trudne-sasiedztwo-polacy-i-zydzy-ok1000-1945-cz-xxvii.html> (accessed on February 8, 2022)

¹³⁴ Barbara Engelking and Jacek Leociak, *The Warsaw Ghetto. A Guide to the Perished* City, New Haven: Yale University Press (2008), p. 50

המודעות של ויקיפדיה למקורות אמינים (מקום שבו עורכים דנים באיכותו של מקור) להסיר את עבודתה של קורֶק מערך של ויקיפדיה. Icewhiz לא רק העיר שהטקסט יצא בהוצאה עצמית, אלא אף עדכן את הקהילה בדבר טענותיה המופרכות של קורֶק שהיהודים נהנו לחיות בגטאות. Piotrus התנגד. "איני חושב שהיא לא אמינה במידה שאינה מאפשרת ציטוט שלה כשמדובר בעובדות שאינן שנויות במחלוקת", הכריז, והניח לעורכים להחליט מה נחשב "שנוי במחלוקת". הוא הוסיף ש"לא כל מחקר על יהודים במלחמת העולם השנייה צריך להתמקד בסבלם" ו"לקרוא לה אנטי־שמית [כך] כיוון שהיא כותבת על היבטים אחרים של החיים היהודיים זה לענ"ד [לעניות דעת] חסר היגיון". Tatzref, שתומך לעיתים קרובות ב־Piotrus, התרעם על עצם הרעיון לפקפק בקורֶק. "אז קורֶק היא היסטוריונית חובבת שמוציאה את חיבוריה בהוצאה עצמית??? מישו בכלל בודק באמת[?]" ומהטון הבוטח של קריאתו עולה ששום אדם בר דעת לא יפקפק בה.¹³⁵ Volunteer Marek תיאר את קורֶק "חוקרת מן הזרם המרכזי",¹³⁶ ואילו GizzyCatBella שילבה את מחקרה ביותר מערך אחד.¹³⁷

חרף המוניטין הגובר של קורֶק כמכחישת שואה, באוגוסט 2021 הכניס אותה שוב לוויקיפדיה עורך ששמו Nihil novi, הפעם בערך על ידוובנה. בטבח ידוובנה, שאירע ב־10 ביולי 1941, רצחו פולנים המוני יהודים פולנים. מאז פרסום ספרו של יאן ט' גרוס "שכנים", שתיעד את הרצח ההמוני, הטבח הזה הוא נקודה רגישה בעבור לאומנים פולנים. Nihil novi הציג את קורֶק כמומחית שדחתה את הנחת היסוד שהפולנים רצחו יהודים והטילה ספק במספר הגבוה של הקורבנות. "קורֶק [...] מדברת על חוסר ההיגיון בכמה

¹³⁵ "Wikipedia:Reliable sources/Noticeboard/Archive 241," Wikipedia, comment by Tatzref, 4:42, May 16, 2018, and comments by Piotrus, 3:33 and 7:06, May 16, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_241&oldid=1085561147#The_Holocaust_in_Poland:_Ewa_Kurek_&_Mark_Paul.

¹³⁶ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive236," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 15:13, June 12, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive236&oldid=1079521.894#Statement_by_Volunteer_Marek.

¹³⁷ Wikipedia article, "Collaboration in German-occupied Poland," diff by 2a01:110f:4505:dc00:803b:5dc9:57af:59f6, April 24, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Collaboration_in_German-occupied_Poland&diff=838089562&oldid=838073708; Wikipedia article, "Rescue of Jews by Poles during the Holocaust," diff by GizzyCatBella, 4:50, May 25, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust&diff=842860407&oldid=842817973; "Talk:Polish Righteous Among the Nations," Wikipedia, comment by GizzyCatBella, 06:55, June 7, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Polish_Righteous_Among_the_Nations&oldid=1089894159#Death_Penalty.

מן התיאורים של טבח ידוובנה", כתב Nihil novi, "למשל שפולנים ירו ביהודים". הוא מוסיף, בצטטו את קורק:

הגרמנים לעולם לא היו מאפשרים לפולנים להשתמש בכלי נשק [...]. עד שלא יוצאו [כל] הגופות מהקבר לא נדע כמה יהודים מתו. יש שאומרים 1,600, אחרים 400, ויש שנוקבים במספרים אחרים. חיפוש הפושע [קורם] שהגופה [נמצאה] הוא מעשה חסר היגיון הן מבחינה משפטית הן מבחינה היסטורית. [עד] שנוציא את הגופות [לא נדע] כמה אנשים מתו ואם היהודים נשרפו [חיים] או נורו תחילה.¹³⁸

הטענות של קורק הן שקר גס. הגרמנים חימשו איכרים פולנים כדי להקים "משמרות לילה" מתפקדים – יחידות הגנה עצמית שהוקמו בכל רחבי הגנרלגוברמן. לרוב סיפקו הגרמנים לכל כפר רובה אחד או שניים. על כל פנים, לענייננו חשוב יותר שאין שום ראיה לכך שיהודים נרצחו בכדורים ב־10 ביולי 1941. חקירה מקיפה שערך המכון לזיכרון לאומי עצמו משנת 2001 עד שנת 2004 (בזמן שעוד העסיק חוקרים בולטים של היחסים בין הפולנים ליהודים) הוכיחה מעל לכל ספק שהקורבנות היהודים נשרפו חיים באסס, ורבים אחרים נרצחו בידי פולנים ברחובותיה ובבתיה של ידוובנה.¹³⁹ נכון שכנראה לעולם לא נדע את המספר המדויק של הקורבנות היהודים, אבל לעובדה זו אין שום השפעה על האופן שבו אנחנו מבינים את המאורע. ידוע שב־10 ביולי 1941 רצחו תושביה הפולנים של העיירה ידוובנה את כל השכנים היהודים שהצליחו לאתר.¹⁴⁰ כשהציג Nihil novi את טענותיה של קורק בלי ביקורת (הוא הציג אותה במילים הניטרליות "ההיסטוריונית הפולנייה אווה קורק"), סילף גם הוא את ההיסטוריה – בערך שיש לו 62 אלף צפיות בחודש.¹⁴¹

לצד לוקס, חודקביץ' וקורק, העורכים בעלי הנטייה הלאומנית בוויקיפדיה אוהבים לצטט גם את "גלאוקופיס" (*Glaukopis*), כתב עת הפונה אל הלאומנים הפולנים מן הימין הקיצוני שאף עומדים בראשו. העורך הראשי זה זמן רב, וויצ'ך מושינסקי (עובד המכון לזיכרון לאומי), מהלל בגלוי את ה־ONR, מן הארגונים האנטישמיים המיליטנטיים

¹³⁸ Wikipedia article, "Jedwabne Pogrom," diff by Nihil novi, 3:19, Aug 18, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jedwabne_pogrom&type=revision&diff=103933.3591&oldid=1036847816

¹³⁹ Machcewicz and Persak, *Wokół Jedwabnego*

¹⁴⁰ ריאיון עם קזיטשוף פרסק למוזיאון לתולדות פולין, <https://muzhp.pl/pl/e/1759/pogrom-zydow-w-jedwabnem>

¹⁴¹ על השימוש בקולה של ויקיפדיה ראו: Wikipedia, "Wikipedia: Neutral Point of View," August 3, 2022, https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Neutral_point_of_view; "Jedwabne pogrom," Pageviews Analysis, https://pageviews.toolforge.org/?project=en.wikipedia.org&platform=all-access&agent=user&redirects=0&start=2021-01&end=2021-12&pages=Jedwabne_pogrom (accessed on August 31, 2022)

הארסיים ביותר שהתקיימו בפולין לפני המלחמה.¹⁴² בריאיון לעיתון הימני *Nasz Dziennik* נדרש מושינסקי למסע התעמולה האנטישמי המרושע שארגנו השלטונות הקומוניסטיים ב-1968, וטען את הטענה השקרית ש"הוא אִפשר ליהודופולנים (Judeopoles) [מונח ליהודים שמעמידים פני פולנים] שהיו להם שורשים במשטרה החשאית ובקרוב פעילי המפלגה הקומוניסטית לחמוק מאחריות לפשעים שביצעו".¹⁴³ ב"גלאוקופיס" קידם מושינסקי את הטענה חסרת הבסיס, שכבר נזכרה לעיל, שהגרמנים התקינו במחנה הריכוז ורשה (KL Warschau) תאי גזים ש"נרצחו בהם בעיקר פולנים מוורשה".¹⁴⁴ עם הכותבים ב"גלאוקופיס" נמנים לשק ז'ברובסקי,¹⁴⁵ שנזכר לעיל, וכן מריוש בַּחטה (מהמכון הלאומי לזיכרון),¹⁴⁶ שהוציא לאור רשימה ארוכה של ספרים מאת סופרים פשיסטים. ספרים אלו כוללים את ספרו של לאון דגרל (Degrelle; הנאצי הבלגי החביב על היטלר), "פנייה לאירופים צעירים"; תרגום של *Rivolta contro il mondo moderno* ("המרד נגד העולם המודרני") מאת הפשיסט האיטלקי יוליוס אבולה (Evola); מניפסט מאת יאן מוסדורף (Mosdorf), המנהיג הפשיסטי של ה-ONR; ספר מאת גזג'וּוּ בבניק (Grzegorz Bębnik), ("המאבק האחרון של האפריקנים"), שמהלל את המאבקים של המיעוט הלבן בדרום אפריקה; ועוד פרסומים רבים ממין זה.¹⁴⁷ בחטה הוא אף מעריך גלוי של יאנוש ולוס (Waluś); הרוצח יליד פולין של המנהיג הדרום-אפריקאי כריס האני, ממתנגדי האפרטהייד) ומפיץ לשעבר של מוזיקה ניאורנאצית. ב-2018, ביום השנה ה-77 להתקפת גרמניה על ברית-המועצות, פרסם בחטה בדף המעריצים של

¹⁴² Wojciech Muszyński, *Duch młodych. Organizacja Polska i Obóz Narodowo-Radykalny w latach 1934–1944. Od studenckiej rewolty do konspiracji niepodległościowej*, Warsaw: IPN (2011).

¹⁴³ Jakub Woroncow, "Współpracownik Dudy chce zrzucić z helikopterów lewicę i tropi 'Judeopolonię' Kim jest dr Muszyński?" *OKO.press*, December 10, 2019, https://oko.press/wspolpracownik-dudy-chce-zrzucac-z-helikopterow-lewicę-i-tropi-judeopolonie-kim-jest-dr-muszynski/?utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR159kA-Fks9Z7PEWBHLPvJ4n2ws8VFm-hvlxcmuo4YI4XDt8JwPtG22jFo (accessed on August 30, 2022)

¹⁴⁴ Wojciech J. Muszyński, "Komory gazowe w KL Warschau. Raporty Centrali Służby Wywiadowczej Dowództwa NSZ o zainstalowaniu w Warszawie niemieckich komór gazowych (1943)," *Glaukopis* 15–16 (2009), pp. 314–320

¹⁴⁵ Kazimierz Krajewski and Leszek Żebrowski, "Nieprawdziwa historia braci Bielskich. Komentarz historyczny," *Glaukopis* 15-16 (2009), pp. 107–126; Leszek Żebrowski, "(Po)marcowe mistyfikacje," *Glaukopis* 11–12 (2008), pp. 371–381

¹⁴⁶ Mariusz Bechta, "Pogrom czy odwet? Akcja zbrojna WiN w Parczewie (5 lutego 1946 r.)," *Glaukopis* 25–26 (2012), pp. 54–102

¹⁴⁷ Przemysław Witkowski, "Dr Bechta z IPN: gratulacje dla Walusia, nazistowskie zespoły i wybielanie żołnierzy 'wyklętych,'" *OKO.press*, January 6, 2020, <https://oko.press/bechta-z-ipn-gratulacje-dla-walusia-nazistowskie-zespoły/> (accessed on August 30, 2022)

Templum Novum (כתב עת שבחטה עצמו מוציא לאור) כרזה שקוראת לסולידריות עם הנאצים.¹⁴⁸

שלא במפתיע, "גלאוקופיס" תפס את תשומת הלב של עורך ויקיפדיה אחראי. בפברואר 2021 פקפקה עורכת המכונה Buidhe באמינות של כתב העת בלוח המודעות של ויקיפדיה למקורות אמינים. היא ציינה ש"גלאוקופיס" תואר אצל ההיסטוריון המוכר אנדו'דיי ז'ביקובסקי "פרסום שנוסד בעיקר כדי לטהר לגמרי את הפעילויות של Narodowe Siły Zbrojne [הצבא הלאומי המזוין] (Buidhe) [NSZ ידעה שה-NSZ היה הזרוע הצבאית של לאומנים פולנים קיצוניים, ושאחת היחידות שלו, בריגדת הצלב האדום, חתמה עם הנאצים על הסכם הפסקת אש, נלחמה בכוחות הסובייטיים ובפרטיזנים שמאלנים ורצחה יהודים. היא העירה אפוא בצדק ש"גלאוקופיס" אינו מקור אמין. הקבוצה הלאומנית בוויקיפדיה הגיבה בהגנה תקיפה על העיתון. MyMoloboaccount טען שכתב העת אמין, "עובר ביקורת עמיתים, כותבים בו היסטוריונים בולטים והוא מעורב בוויכוחים אקדמיים בולטים". Volunteer Marek הסכים שכתב העת הזה "אינו צריך לעורר חשש", ו־GizzyCatBella כתבה ש"גלאוקופיס" הוא פרסום אקדמי מובהק שעובר ביקורת עמיתים".¹⁴⁹ Buidhe, שהייתה במיעוט, הפסידה בוויכוח הזה, וכתב העת נשאר מקור מותר בוויקיפדיה. יתרה מזו, הקבוצה הלאומנית משתמשת בו להכשרת מקורות לא אמינים אחרים, כמו למשל במקרה שבו השתמש בו Piotrus כדי לייפות את הביוגרפיה של אווה קורק בוויקיפדיה.¹⁵⁰

במאמצייה לטעון בזכות האמינות של "גלאוקופיס" שיפצה קבוצת הסלפנים את הביוגרפיה של העורך הראשי של כתב העת, מושינסקי, בוויקיפדיה. מושינסקי הוציא לעצמו שם רע ברשומות שהעלה בדף הפייסבוק שלו. ב־2015 הוא פרסם בו ציור של ברק אובמה כשחבל תלייה כרוך סביב צווארו (תמונה 3).¹⁵¹ ב־2019 הוא כתב בדף

Jakub Woroncow, "Specjaliści od fałdowania przeszłości," *Tygodnik Przegląd*,¹⁴⁸ July 2, 2018, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/specjalisci-falszowania-przeszlosci/> (accessed on August 7, 2022); Maciej Chołodowski, "Skrajna prawica i IPN wybielają 'Burego'. Opinia, ale bez nowego śledztwa?" *Gazeta Wyborcza*, March 12, 2019, <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,24540241,skrajna-prawica-i-ipn-wybielaja-burego-opinia-ale-bez-nowego.html> (accessed on August 7, 2022)

"Wikipedia:Reliable sources/Noticeboard," comments by MyMoloboaccount¹⁴⁹ (15:04, Feb 4, 2021), Volunteer Marek (17:23, Feb 4, 2021), and GizzyCatBella (17:29, Feb 4, 2021), Wikipedia, section 28, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard&oldid=1004841844#Glaukop.is_journal

Wikipedia article, "Ewa Kurek," diff by Piotrus, 9:48, June 7, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ewa_Kurek&type=revision&diff=900739251&oldid=900528869¹⁵⁰

Wojciech Czuchnowski, "Narodowiec od Kukiza kandydatem do Kolegium IPN. Pracuje w IPN, rozpowszechnia rysunki z Obama na stryczku," *Gazeta Wyborcza*,¹⁵¹

הפייסבוק שלו שאת חברי מפלגת השמאל הפולנית "פולין ביחד" (Lewica Razem) צריך "להטיס במסוקים מעל האוקיינוס ולזרוק אותם שם, שלוש קילומטרים מהחוף", כמו שעשו בצ'ילה של פינוש. ¹⁵² בספטמבר 2020 ובפברואר 2021 הוסיפו Buidhe ו-Jacinda את העובדות האלה לביוגרפיה של מושינסקי בוויקיפדיה. המקורות שהסתמכו עליהם היו עיתונים פולניים מן הזרם המרכזי, *OKO Press* ו-*Gazeta Wyborcza*. ¹⁵³ אפילו כשצוין בלוח המודעות של ויקיפדיה למקורות אמינים שה"ושינגטון פוסט" רואה ב-*Gazeta Wyborcza* את "העיתון הפופולרי ביותר והמוערך ביותר בפולין" וש-*OKO Press* זכה בפרס חופש הביטוי של הארגון הבריטי Index on Censorship, טענו Volunteer Marek ו-GizzyCatBella ששני אמצעי

תמונה 3. דימוי של ראשו של אובמה כשחבל תלייה כרוך סביב צווארו. פורסם בדף הפייסבוק של וויצ'ך מושינסקי בשנת 2015

June 23, 2016] "לאומן מ(מפלגת) Kukiz'15 מועמד למועצה הבוחרת את נשיא המכון לזיכרון לאומי. עובד במכון לזיכרון לאומי, מחלק תמונות של אובמה כשחבל כרוך סביב צווארו". <https://wyborcza.pl/1,75398,20287365,narodowiec-od-kukiza-kandydatem-do-kolegium-ipn-pracuje-w-ipn.html> (accessed on August 7, 2022)

Estera Flioger, "Pracownik IPN: Za Pinocheta członkowie Razem zostaliby helikopterami przewiezieni nad ocean," *Gazeta Wyborcza*, December 13, 2019, <https://wyborcza.pl/7,75398,25511839,pracownik-ipn-za-pinocheta-czlonkowie-razem-zostaliby-helikopterami.html> (accessed on August 7, 2022)

ראו את העריכה של Buidhe מספטמבר 2020, "Wojciech Muszyński," diff: 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%C5%84ski&type=revision&diff=979210752&oldid=949549263. Volunteer Marek מחק את הפסקה של Buidhe בפברואר 2021. "Wojciech Muszyński," diff by Volunteer Marek, 2:52, Feb 8, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%C5%84ski&type=revision&diff=1005520946&olIcwhiz: "User:Bob not snob"), diff by של Bob not snob (בובת קש של Beeblebrox, 1:12, Oct 20, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User:Bob_not_snob&diff=1050809659&oldid=942859904 *Gazeta Wyborcza*: Wikipedia article "Wojciech Muszyński," diff by Bob not snob, 7:47, Feb 8, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%C5%84ski&type=revision&diff=1005553326&oldid=1005520946 *Gazeta Wyborcza*: מחק את התוספת. "Wojciech Muszyński," diff by Volunteer Marek, 8:56, Feb 8, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%C5%84ski&diff=next&oldid=1005553326

התקשורת האלה הם "היפר-מפלגתיים" ו"לא מהימנים"¹⁵⁴. במשך כמה חודשים המשיכו השניים למחוק ניסיונות של עורכים אחרים לשלב את הביטויים הגזעניים והאלימים של מושינסקי בביוגרפיה שלו.¹⁵⁵

GizzyCatBella ו־Volunteer Marek נסוגו לבסוף רק לאחר הניסיון הרביעי של עורכים אחרים לכלול את הפסקאות העוסקות באובמה ובמפלגת "פולין ביחד"¹⁵⁶. עם זאת, הביוגרפיה של מושינסקי, ש־Piotrus כתב יותר ממחציתה,¹⁵⁷ עדיין נשמעת כמו רשימה של אותות כבוד. כל עוד GizzyCatBella ו־Volunteer Marek משגיחים על העמוד הזה, אין סיכוי שעורכים רבים יכניסו בו שינויים משמעותיים או ישתתפו בשיחה על מקורותיו.

עוד מקור בלתי מתקבל על הדעת שזכה להכשר מקבוצת הסלפנים הוא מרק פול. במבט ראשון נדמה שמדובר בהיסטוריון לגיטימי בעל פרסומים רלוונטיים בנושא תולדות השואה. אלא שכידוע לכל חוקר שבקיא בהיסטוריוגרפיה של השואה בפולין, "מרק פול" אינו קיים; זהו שמו ה בדוי של מחבר – אולי של מחברים אחדים – שכותב מסמכים מקוונים ארוכים, עתירי קלישאות וסטריאוטיפים אנטישמיים.¹⁵⁸ הטקסטים של מרק פול מתפרסמים, כצפוי, ב"גלאוקופיס"¹⁵⁹ וכן באתר של סניף טורונטו של הקונגרס הפולני הקנדי הימני־קיצוני שכבר נזכר לעיל. כמה מן הטקסטים שלו נדפסו: למשל, "שכנים ערב השואה" (*Neighbours on the Eve of the Holocaust*), שמוטבע עליו שמה של הוצאת פפינה בטורונטו. השם Pefina הוא ראשי תיבות של Polish Educational Foundation in

Wikipedia article, "Wojciech Muszyński," diff by Volunteer Marek, 8:56, Feb 8, 2021, ¹⁵⁴ https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%C5%84ski&diff=next&oldid=1005553326

GizzyCatBella מסירה את התוכן של אובמה ושל "פולין ביחד": 19:31, 16 February 2021, ¹⁵⁵ https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%C5%84ski&diff=1062306939&oldid=1032703925

Trasz משחזר את הגרסה של Volunteer Marek בדצמבר 2021, ¹⁵⁶ https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%C5%84ski&type=revision&diff=1062306939&oldid=1032703925

XTools Top Edits, Article: Wojciech Muszyński, accessed on September 2, 2022, ¹⁵⁷ https://xtools.wmflabs.org/authorship/en.wikipedia.org/Wojciech%20Muszy%C5%84ski/as_of/June%2013,2022

למרבה האירוניה, חורקביץ', שפרסם את שני מאמריו של מרק פול בספרו "קציר הזהב או לכבות זהב", הודה בכך בעצמו. ¹⁵⁸ *tysol.pl*, "Tajemniczy Mark Paul," <https://www.tysol.pl/a30530--Tylko-u-nas-Marek-Jan-Chodakiewicz-Tajemniczy-Mark-Paul>, March 20, 2019,

Mark Paul, "Polskie podziemie a Żydzi: korekta obrazu," ¹⁵⁹ *Glaukopis* 25–26 (2012), p. 103. [https://www.google.com/search?q=site%3Ahttps%3A%2F%2Fglaukopis.pl%2F%20%22mark%20paul%22+\(accessed+on+July+29,+2022\)](https://www.google.com/search?q=site%3Ahttps%3A%2F%2Fglaukopis.pl%2F%20%22mark%20paul%22+(accessed+on+July+29,+2022)) (accessed on July 29, 2022) "גלאוקופיס" מונה את מרק פול ב"רשימת התורמים" שלו, *Glaukopis*, <https://glaukopis.pl/wspolpracuja/> (accessed on July 29, 2022)

North America (קרן החינוך הפולנית בצפון אמריקה). ככל הידוע אין לפיינה מערכת ואין בה ביקורת עמיתים, ואפילו פרטים ליצירת קשר אין לה ככל הנראה. עם המחברים המפרסמים בה נמנים בעיקר מרק פול ופיוטרובסקי.¹⁶⁰ יתר על כן, שלא כמו פרסומים אקדמיים ממשיים, הקונגרס הפולני הקנדי משנה את הטקסט של "שכנים ערב השואה" מדי שנה או שנתיים ומוסיף לכל מהדורה מעודכנת מאות הפניות.¹⁶¹ ניפוח הטקסטים של מרק פול בהערות שוליים (1,609 בגרסה האחרונה של "שכנים ערב השואה") מגביר את הנראות שלהם, שכן חיפוש גוגל של כותרים אחרים – הכותרים בהערות השוליים – מוביל לחיבוריו.

חיבוריו של מרק פול, שזוכים להגנת קבוצת העורכים הלאומנים, הם התגלמות של סילוף השואה. די בקטע קצר מ"שכנים ערב השואה" לעמוד על השקרים הבולטים בו. "מצדדים נקלים ומבישים מסוימים של התנהגות היהודים כלפי שכניהם הפולנים בזמן שלטון הסובייטים עולה מתווה ברור למדי", כותב מרק פול:

זה סיפור בעל חשיבות עצומה שמעולם לא סופר קודם לכן, סיפור שמגדיר מחדש את תולדות היחסים בין הפולנים ליהודים בזמן המלחמה. יש ראיות מכריעות שיהודים מילאו תפקיד חשוב, ולעיתים מרכזי, במעצר של מאות קצינים ועובדי ציבור פולנים בתקופה שלאחר המערכה של ספטמבר 1939 ובגירוש אלפי פולנים לגולאגים. שיתוף הפעולה בהשמדת המדינה הפולנית ובהרג עובדי הציבור שלה וחייליה היה בפועל שיתוף פעולה עם גרמניה הנאצית, שבשנים 1939–1945 היו לה ולברית המועצות מטרות ויעדים משותפים נפשעים.¹⁶²

¹⁶⁰ ראו: תוצאות של חיפוש "Polish Educational Foundation in North America" ו-"Pefina" Worldcat, https://www.worldcat.org/search?qt=worldcat_org_all&q=%22polish+educational+foundation+in+north+america%22 (accessed on January 25, 2022)

¹⁶¹ Mark Paul, *Neighbours on the Eve of the Holocaust: Polish–Jewish Relations in Soviet-Occupied Eastern Poland, 1939-1941*, Toronto: PEFINA Press יצא בכמה מהדורות, מקצתן אינן זמינות עוד באתר KPK אבל נמצאות במקומות אחרים באינטרנט. המהדורה המוקדמת ביותר שמצאנו היא מ-2010 (337 עמודים), והיא זמינה ב-<https://studylib.net/doc/8052017/neighbours>. למהדורת 2013 (413 עמודים) ראו: <http://www.glaukopis.pl/pdf/czytelnia/web.archive.org/web/20130512233441/http://www.glaukopis.pl/pdf/czytelnia/NeighboursEveOfTheHolocaust.pdf>. למהדורת 2017 (451 עמודים) ראו: <http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/SOV-OCC-39-41-UNEDITED-1.doc>. למהדורת 2018 (462 עמודים) ראו: <http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/Neighbours-on-the-Eve-of-the-Holocaust.pdf>. למהדורת 2019 (417 עמודים) ראו: <http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/Neighbours-on-the-Eve-of-the-Holocaust-1.pdf>. למהדורת 2021 (504 עמודים) ראו: <http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/SOV-OCC-39-41-UNEDITED-2.doc>.

¹⁶² Paul, *Neighbours on the Eve of the Holocaust*, 2017 version, p. 14, <http://kpk-toronto.org/wp-content/uploads/SOV-OCC-39-41-UNEDITED-1.doc>

המחבר או המחברים חוזרים על בדיות אנטישמיות שחוקות בדבר שיתוף הפעולה לכאורה של היהודים עם המשטר הקומוניסטי. מה שהם נוטים לשכוח הוא שמבחינה סטטיסטית, מכל האזרחים הפולנים לשעבר שהסובייטים גירשו לסיביר בשנים 1939–1941 היו היהודים הפולנים הקבוצה הגדולה ביותר.¹⁶³ יתר על כן, ההשתתפות הנרחבת לכאורה של היהודים במיליציות הסובייטיות הייתה מבוססת על התרשמות, ולא על עובדות; ההלם של הצופים הפולנים לנוכח המראה של יהודים במדי משטרה, דבר כמעט בלתי אפשרי בפולין שלפני המלחמה, יצר אצלם רושם מוטעה שמדובר בתופעה רחבת היקף.

הדיון אם מרק פול ראוי לשמש מקור בערכי ויקיפדיה חוזר ומדגים את נחישות העורכים בעלי הנטייה הלאומנית להגדיר מחדש את עצם המושג מחקר אמין. כמו בעניין קורן ו"גלאוקופיס", קומץ ויקיפדים ביקשו לפסול את מרק פול מלשמש מקור בוויקיפדיה. ב"בקשה להערות" (Request for Comments), תהליך ויקיפדי ליישוב מחלוקות בענייני תוכן, שאל Icewhiz עורכים אחרים לדעתם. העורכת K.e.coffman הפצירה שלא לצטט את מרק פול וציינה ש"הוא פורסם בהוצאת פפינה, שאין בה ביקורת עמיתים [...], הוצאה לאור WP:QS [Wikipedia-defined questionable source], מקור שוויקיפדיה מגדירה מקור מפוקפק",¹⁶⁴ והוסיפה: "דומה שלפול אין הכשרה של היסטוריון ולכן הייתי מחשיבה אותו מחבר WP:QS".¹⁶⁴ העורך François Robere הביע את הסכמתו והסביר:

[מרק פול] כמעט אינו מוכר מחוץ לחוג הצר של מחברים פולנים, שכמה מהם בעצמם שנויים במחלוקת. מספר האזכורים שלו ב-Google Scholar הוא שניים [...] וככל הידוע לי הוא מעולם לא פרסם בשום מקום חוץ מ"גלאוקופיס", וזו בעיה – הן כשהיא לעצמה הן כיוון שכתב העת עצמו מפוקפק. למיטב ידיעתי הוא לא הציג בשום כנס.¹⁶⁵

¹⁶³ Jan Tomasz Gross, *Revolution from Abroad*, Princeton: Princeton University Press (2003), pp. 196–198. בכל אחד משלושת הגירוסים הסובייטיים הגדולים (1941–1940) היה מספר שונה של יהודים, לצד כמה אוקראינים ובלארוסים. ההערכה היא שההתפלגות האתנית בכלל הגירוסים הייתה 52 אחוז פולנים, 30 אחוז יהודים (אף ששיעור היהודים בכלל האוכלוסייה עמד על 10 אחוז) ו-18 אחוז אחרים. Yanina Karpenkina, *Советизация еврейского населения Западной Белоруссии (1939-1941 гг.)* (PhD diss., НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ, «ВЫСШАЯ ШКОЛА» (2018), p. 104 [הסובייטיזציה של האוכלוסייה היהודית במערב בלארוס (1939–1941)], חיבור לקבלת התואר דוקטור, בית הספר הגבוה לכלכלה, האוניברסיטה הלאומית מוסקבה).

¹⁶⁴ Talk:Rescue of Jews by Poles during the Holocaust/Archive 4," Wikipedia, comment by K.e.coffman, 00:45, May 9, 2018, [#Discussion_\(Paul;_Kurek\)](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_241&oldid=1085561147)

¹⁶⁵ "Talk:Rescue of Jews by Poles during the Holocaust/Archive 4," Wikipedia, comment by François Robere, 10:00, May 31, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust/

גם הפעם יצאו העורכים הסלפנים כאיש אחד להגנת הרוויזיוניזם. Tatzref טען כי "פרסומיו של מרק פול מבוססים כולם על תעודות ומסתמכים על מקורות רבים" וכי "הראיות התומכות בכלילתו הן מכריעות".¹⁶⁶ GizzyCatBella הכריזה כי "מרק פול הוא אחד ההיסטוריונים] הקנדים-פולנים הגדולים ביותר המסורים לנושא המסוים הזה והוא מקובל כמעט בכל שדה רלוונטי".¹⁶⁷ Piotrus חזר כהד על דברי עמיתו ואמר: "אני חושב שזה בסדר גמור לתת קישורים לחיבורים שלו". וכשלהצו עליו בעניין זה הביע הסכמה רפה, כפי שעשה לגבי קורן, "שיש להימנע [מלצטט את חיבוריו של מרק פול] כשמדובר בטענות שנויות במחלוקת", אבל אמר ש"פול ראוי לשמש מקור לטענות שאינן שנויות במחלוקת".¹⁶⁸ בוויכוח הזה השתתפו די עורכים לא מעורבים כדי להטות את כף המאזניים נגד הקבוצה הנוטה ללאומנות. הדיון הסתיים ביולי 2018 בהחלטה לאסור שימוש בכתבי מרק פול.¹⁶⁹

לכאורה, ההגנה של ויקיפדיה מפני מקורות מפוקפקים מילאה את ייעודה; בעקבות הבקשה להערות מיולי 2018 מרק פול אינו אמור להיות מצוטט עוד. עם זאת, העורכים הנוטים ללאומנות מצאו דרכים עוקפות. בפברואר 2019 הוסיף Tatzref לערך "תולדות היהודים בפולין" פסקה ממרק פול – הוא ולא אחר.¹⁷⁰ בפסקה זו נטען כי בשוכם של

Archive_4&oldid=1056914175#RFC:_Inclusion_of_list_of_towns_and_villages_sourced_to_self-published_Mark_Paul,_and_placing_Mark_Paul%E2%80%99s_documents_in_the_Bibliography

"Talk:Hunt for the Jews," Wikipedia, comment by Tatzref, 16:24, May 13, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Hunt_for_the_Jews&oldid=1006140051#Mark_Paul_as_a_source

"Talk:Rescue of Jews by Poles during the Holocaust/Archive 4," Wikipedia, GizzyCatBella, 7:05, May 30, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust/Archive_4&oldid=1056914175#RFC:_Inclusion_of_list_of_towns_and_villages_sourced_to_self-published_Mark_Paul,_and_placing_Mark_Paul%E2%80%99s_documents_in_the_Bibliography

"Talk:Hunt for the Jews," Wikipedia, comment by Piotrus, 5:05, May 13, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Hunt_for_the_Jews&oldid=1006140051#Mark_Paul_as_a_source; "Wikipedia:Reliable sources/Noticeboard/Archive 241," Wikipedia, comments by Piotrus, 03:33, May 16, 2018 and 03:42, May 17, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_241&oldid=1085561147#The_Holocaust_in_Poland:_Ewa_Kurek_&_Mark_Paul

"Talk:Rescue of Jews by Poles during the Holocaust/Archive 4," Wikipedia, comment by GRuban, 16:13, July 30, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust/Archive_4&oldid=1056914175#RFC:_Inclusion_of_list_of_towns_and_villages_sourced_to_self-published_Mark_Paul,_and_placing_Mark_Paul%E2%80%99s_documents_in_the_Bibliography

Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Tatzref, 16:37, Feb 22, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&t

הניצולים היהודים לביתם לאחר השחרור הם לא התקשו לתבוע את הרכוש שאיבדו. "כדי לטפל בתביעות הונהג הליך מזורז בבית המשפט, בעלות מזערית", כתב Tatzref, "תביעות רבות טופלו ביום הגשתן", ו"אלפי נכסים הושבו לבעליהם". פולנים ניסו לסייע, ולכן "לעיתים קרובות הם מסרו עדות שתמכה בתביעות של שכנים ומכרים יהודים", בעוד יהודים גזלו רכוש של פולנים על ידי "הגשת תביעות רכוש שקריות". אף על פי שלא היה בטקסט ולו אזכור אחד של פול (אזכור כזה היה מפר את הבקשה להערות), בחינה מדוקדקת מראה ש-Tatzref העתיק את הפסקה ממאמר מקוון מאת מרק פול: "רשת סבוכה: היחסים בין הפולנים ליהודים בצפון-מזרח פולין בזמן המלחמה ולאחריה".¹⁷¹ שלא כפי שטען מרק פול, תהליך השבת הרכוש היה כרוך בסכנת מוות. היהודים שחזרו התמודדו עם אלימות נרחבת, בייחוד כשניסו לתבוע את רכושם מידי הפולנים. 1,200 עד 2,000 יהודים נהרגו בשנים 1945–1947, ומחקרים שנעשו לאחרונה מאשרים ששורשי הפעולות הרצחניות האלה היו נעוצים פעמים רבות באנטישמיות ובתאוות בצע.¹⁷² ואולם כשניסו עורכים לתקן את התוכן של מרק פול, שוב עשתה קבוצת הסלפנים יד אחת. עורך אחד הסיר את הפסקה,¹⁷³ אבל Piotrus החזיר אותה וטען: "אני לא רואה כאן

.ype=revision&diff=884586715&oldid=883454053

¹⁷¹ ראו: "A Tangled Web", Mark Paul, זמין באתר של KPK. הוא מופיע ברשימה ב" <http://www.kpk-toronto.org/obrona-dobrego-imienia/toronto.org/wp-content/uploads/Tangled-Web-3-3.doc> (שניהם אוחרו ב-28 בדצמבר 2022). חלק מחיבורו של מרק פול מאורכב גם ב- <https://docplayer.pl/101367406-Excerpted-from-a-tangled-web-polish-jewish-relations-in-wartime-northeastern-poland-and-the-aftermath-part-3-by-mark-paul.html>. הגנבה הספרותית של Tatzref נעשתה בדרך של פרפרזה צמודה. השוו את המשפט של Tatzref "פולנים שימשו לעיתים קרובות עדים שאימתו טענות של שכנים ומכרים יהודים" לזה של מרק פול "פולנים רבים הציעו את עצמם כעדים לטובת יהודים בתביעות רכוש שהגישו שורדים יהודים"; את המשפט של Tatzref "משרדי עורכי דין יהודים מחוץ לפולין התמחו בהגשת בקשות בשם מי שאינם תושבים" למשפט של מרק פול "רבות מן התביעות האלה הוגשו על ידי ארגונים יהודיים וחברות זרות שהשתמשו בעורכי דין יהודים"; המשפט של Tatzref "תביעות רבות טופלו ביום שהוגשו" למשפט של מרק פול "לעיתים קרובות טופלו התביעות בכתי משפט מקומיים ביום שהוגשו"; את המשפט של Tatzref "אלפי נכסים הושבו לבעליהם בהצלחה" למשפט של מרק פול "אלפי נכסים, אולי עשרות אלפים, הושבו לבעליהם היהודים בלי תקריות". לפרטים נוספים על הדמיון בין התוספות של Tatzref ובין מרק פול ראו: "Wikipedia: Arbitration/Requests/Enforcement/Archive248"; <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive248&oldid=1079521824#Tatzref;User:Icewhiz/Illustration>, Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User:Icewhiz/Illustration&oldid=885631665>.

¹⁷² Julian Kwiek, *Nie chcemy Żydów u siebie. Przejawy wrogości wobec Żydów w latach 1944-45*, Warsaw: Nieoczywiste (2021); Andrew Kornbluth, *The August Trials: The Holocaust and Postwar Justice in Poland* (Cambridge: Harvard University Press (2021); J. Tokarska-Bakir, *Pod kłatwą, Społeczny portret pogromu kieleckiego*, Warsaw: Czarna Owca (2020).

¹⁷³ Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Icewhiz, 6:23, Feb 23, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=p

דגלים אדומים".¹⁷⁴ אחר כך ניסה עורך אחר, יניב, להסיר אותה והסביר שהשארות בערך מגיעה לכדי "ונדליזם אנטישמי".¹⁷⁵ Volunteer Marek ביטל את המחיקה הזאת וטען שכינוי הפסקה "ונדליזם אנטישמי" מגיע לכדי "התקפה אישית" על העורכים התומכים בה (מפעיל המערכת Tony-Ballioni קיבל את הטענה וחסם את יניב מייד).¹⁷⁶ Icewhiz הצליח בסופו של דבר להחליף את הפסקה בממצאים שאושרו במחקרים ממשיים,¹⁷⁷ אבל המאמץ שנדרש כדי להתנגד לקבוצת הסלפנים היה כביר, עניין שנרחיב עליו את הדיבור להלן.

פקפוק באמינותם של היסטוריונים

הקבוצה הלאומנית בוויקיפדיה לא רק מצטטת חוקרים מהשוליים וקושרת להם כתרים, אלא גם מטילה ספק באמינות של חוקרים בעלי שם. פעילות זו מתרחשת בעיקר בדפי שיחה ובלוחות מודעות, מרחבים שבהם עורכים דנים במקורות ומבקשים מעורכים

.rev&oldid=884674904

Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Piotrus, 15:34, Feb 23, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=884675297¹⁷⁴

1:59, Feb 24, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=884762890 diff by ,Wikipedia article, "History of the Jews in Poland"¹⁷⁵

Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Volunteer Marek, 6:36, Feb 24, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=884798049, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:%D7%99%D7%A0%D7%99%D7%91_%D7%94%D7%95%D7%A8%D7%95%D7%9F&oldid=1079454319#Offensive_and_false_edit_summaries מהטיעון של Volunteer Marek וחסם את יניב לצמיתות. "User talk": יניב הורון, TonyBallioni, 07:07 and 07:24, 24 February 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk%3A%D7%99%D7%A0%D7%99%D7%91_%D7%94%D7%95%D7%A8%D7%95%D7%9F&type=revision&diff=884825662&oldid=884822034

Icewhiz שחזר את הגרסה של Volunteer Marek, אבל Galassi החזיר את הגרסה הקודמת ועודד את מפעיל המערכת TonyBallioni להקפיא את העריכה לחדש בתגובה למלחמת העריכה. כשהסתיימה ההקפאה החליף Icewhiz את החומר של מרק פול במחקרים ממשיים, שרובם נשאו במאמר עד כתיבת דברים אלו. Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Icewhiz, 7:03, Feb 24, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=884821883; Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Galassi, 13:55, Feb 24, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=884824087; Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Galassi, 13:55, Feb 24, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&dhttps://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=885094737iff=next&oldid=884824087; Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," Wikipedia, revision from 23:34, January 18, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&oldid=1066558514

וממפעילי מערכת לא מעורבים להביע את דעתם בעניינים שנויים במחלוקת. העורכים הנוטים ללאומנות מותחים ביקורת דרך קבע על יאן ט' גרוס, פרופסור אמריטוס באוניברסיטת פרינסטון, שנחשב החוקר החשוב ביותר בעולם של תולדות פולין בתקופת המלחמה ולאחריה. GizzyCatBella הכריזה ש"גרוס ידוע בטענותיו המופרכות" ו"נחשב להיסטוריונים [כך המקור] המבוקר ביותר בפולין, כמעט כולם בודקים ובוחנים אותו ודוחים אותו". בתגובה לביקורת על מרק פול היא כתבה: "גרוס הוא שוליים, לא מ' פול". Nihil novi הצטרף לדבריה וטען: "פרופסור גרוס [...] חושף שיפוט לקוי ובורות מפתיעה בעניין מה שקרה בזמן הכיבוש הגרמני".¹⁷⁸

יש שפע ביקורות על חוקרים מוערכים. על כריסטופר בראונינג, אחד מחוקרי השואה החשובים בעולם, אמר Volunteer Marek: "בראונינג אכן כותב שטויות סוג א".¹⁷⁹ כשציטט אחד העורכים את ממצאיו של בראונינג כי "מי שהיו קשורים לא"ק (ארמייה קריובה), 'צבא המולדת' הפולני, השמרני והלאומני, דחו בדרך כלל [פרטיזנים יהודים]",¹⁸⁰ השיב Volunteer Marek בחריפות: "כל מקור שמתאר את ארמייה קריובה כארגון 'שמרני ולאומני' הוא זבל. כן, זה נכון לכריסטופר בראונינג". הוא המשיך וכתב שבראונינג הוא "דוגמה טובה למדי" למישהו "שאינו לו שום מושג בהיסטוריה שברייטים או אמריקאים" לא מעורבים בה.¹⁸¹ Xx236 כינה את ברל לאנג, פרופסור אמריטוס באוניברסיטה של מדינת ניו יורק (SUNY) באולבני, "סופר תעמולה".¹⁸² ההתקפות הבריוניות האלה על חוקרים מן

¹⁷⁸ "Talk:Collaboration with the Axis powers/Archive 5," Wikipedia, comment by GizzyCatBella, 23:01, Feb 17, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Collaboration_with_the_Axis_powers/Archive_5&oldid=1064750416#PLEA_TO_ALL_LATELY_INVOLVED_EDITORS; "Talk:Rescue of Jews by Poles during the Holocaust/Archive 4," Wikipedia, comments by GizzyCatBella, 8:23, May 30, 2018 and Nihil novi, 14:05, May 30, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Rescue_of_Jews_by_Poles_during_the_Holocaust/Archive_4&oldid=1056914175#RFC:_Inclusion_of_list_of_towns_and_villages_sourced_to_self-published_Mark_Paul,_and_placing_Mark_Paul%E2%80%99s_documents_in_the_Bibliography

¹⁷⁹ "Wikipedia:Reliable sources/Noticeboard/Archive 243," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_243&oldid=1079428852#David_Cesarani_at_Psychology_Press_\(Taylor_&_Francis_Group\)_and_Christopher_Browning_\(W._W._Norton_&_Company\)](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_243&oldid=1079428852#David_Cesarani_at_Psychology_Press_(Taylor_&_Francis_Group)_and_Christopher_Browning_(W._W._Norton_&_Company))

¹⁸⁰ כריסטופר בראונינג, זיכרון של הישרדות במחנה כפייה בוויז'ניק-סטרוביצה (תרגום): מיכל אלפון, ירושלים: יד ושם (2012), עמ' 338.

¹⁸¹ "Talk:Jewish partisans," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 15:17, June 11, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jewish_partisans&oldid=1089889699#Misrepresentation_of_the_Home_army%27s_relationship_with_Jewish_partisan_and_NOENG

¹⁸² "Talk:Ewa Kurek," diff by Xx236, 6:45, May 18, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Ewa_Kurek&diff=841811592&oldid=841811341&diffmode=source

המעלה הראשונה מתרחשות בדפי שיחה ובלוחות מודעות, הרחק מעינו של הציבור, אבל יש להן השפעה עמוקה על מה שהציבור קורא. ביקורת אלו, שמושמעות בביטחון כזה, משפיעות באופן מתוחכם על עורכים לא מעורבים, ובכלל זה מפעילי מערכת בוויקיפדיה, שאין להם שום דרך לעמוד על מופרכותן או לבחון את הראיות במקרה של התנהגות בלתי הולמת מצד עורך. האשמות חסרות בסיס אלו יכולות לגרום לאותם עורכים לחשוב בטעות שמרק פול או אווה קוֹרְק שווים במעמדם לבראונינג וגרוס.

ההתקפות המרושעות ביותר על חוקרים נשארות מאחורי הקלעים, אבל התקפות מסוימות מתרחשות בערכים פומביים. במקרה אחד הכניס Piotrus ביקורת לא מוצדקת לביוגרפיה של היסטוריון השואה המוכר אנטוני פולונסקי בוויקיפדיה. פולונסקי, פרופסור באוניברסיטת ברנדייס ועורך כתב העת *Polin*, תמך בגלוי ביאן ט' גרוס והתנגד לעבודתו של חודקביץ'.¹⁸³ באפריל 2012 יצר עורך ששמו מיק גולד ביוגרפיה של פולונסקי בוויקיפדיה ותיאר בפרוטרוט את הקריירה שלו, את מחקריו ואת פרסומיו העיקריים. מתווה הערך היה המתווה הרגיל של ערכים המכונים בוויקיפדיה BLP, ביוגרפיות של אנשים חיים.¹⁸⁴ אבל כעבור שמונה ימים "תייג" אותו Poeticbent כמחמיא מדי לפולונסקי, וכדף השיחה על הערך דרש Piotrus סקירות "ביקורתיות יותר" על ההיסטוריון.¹⁸⁵

Piotrus ביקש שהביוגרפיה תכלול הערות ביקורתיות שכתב על פולונסקי אדם ששמו פטר סטאחורה, שהיה קשור בעבר לאוניברסיטת סטרלינג והיה חבר במערכת של "גלאוקופיס".¹⁸⁶ כתיבתו של סטאחורה, בעיקר על המיעוטים האוקראינים והיהודים של פולין, שופעת מניפולציות. מבחינתו, היהודים הפולנים לא היו בתקופה שקדמה למלחמה מיעוט שברירי שמנסה להדוף איומים כלכליים וחברתיים מצד הממשלה והחברה בפולין, אלא כוח חזק לא פחות מהרוב האתני, ואולי אף חזק ממנו. עמדה זו עולה בבירור מהצהרות שלו, כגון "האנטישמיות והאנטי־פולניות ניכרו בבירור, כל אחת מהן חיצוקה באופן הרסני את האחרת", ו"הפולנופוביה היהודית ניכרה בבירור לא פחות

¹⁸³ Joanna B. Michlic and Antony Polonsky, "Letter to the Editor," *History* 93, 1 (2008), pp. 154–158, <http://www.jstor.org/stable/24428687>

¹⁸⁴ Wikipedia article, "Antony Polonsky," Wikipedia, revision from 11:38, April 19, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&oldid=488154969

¹⁸⁵ Poeticbent tag, "Antony Polonsky," diff by Poeticbent, 1:17, April 27, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&type=revision&diff=489403
"Talk:Antony Polonsky, comment by Piotrus, 16:33, April 29, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Antony_Polonsky&oldid=1089883221#Tags; Piotrus NPOV tag: "Antony Polonsky," diff by Piotrus, 16:16, May 17, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&type=revision&diff=493046.361&oldid=493039120

¹⁸⁶ *Glaukopis*, archived on the Internet Archive WayBack Machine, https://web.archive.org/web/20140503202619/http://glaukopis.pl/?page_id=222 (accessed on August 31, 2022).

מהאנטישמיות הפולנית". בדברים שכתב רמז סטאחורה שהיהודים היו אשמים בסבלם; כך למשל כשכתב כי "היהודים בהחלט עוררו תרעומת בגלל תפקידם הכולט בתעשייה, במסחר, בבנקאות ובכמה מקצועות חופשיים, ובכלל זה משפטים ורפואה", או כשכתב כי "רוב היהודים לא רצו להתערב בשכניהם הפולנים [...] המדינה והפולנים עוררו בהם בוז וסלידה". ברוויזיוניזם בוטה הכחיש סטאחורה את האלימות האנטייהודית שטלטלה את פולין בשנים 1937–1939, בעקבות החרם שהוטל על עסקים יהודיים ביוזמת המפלגה הלאומית הדמוקרטית (אנדציה). תחת זאת טען: "האנטישמיות בפולין הייתה ללא יוצא מן הכלל מסוג לא אלים"¹⁸⁷ שלא במפתיע, סטאחורה כמעט אינו מוכר בשדה המחקר של ההיסטוריה היהודית–פולנית. שום סקירות על חיבוריו לא התפרסמו בכתבי עת אקדמיים להיסטוריה יהודית–פולנית, היסטוריה יהודית או ההיסטוריה של השואה.

Piotrus ככל הנראה לא ידע את כל זה על סטאחורה, אבל הוא היה ער לתוכן הביקורת של סטאחורה על פולונסקי. מכתבו של סטאחורה היה משובץ אמירות אנטישמיות, כמו כינויה של אוניברסיטת ברנדייס "אוניברסיטה יהודית" (אף על פי שהיא במפורש אינה מזוהה עם שום קבוצה דתית) ותיוגו של *Polin* פרסום "במימון יהודי"¹⁸⁸ יתר על כן, סטאחורה לא הצליח לפרסם את המכתב בפועל; הוא שלח אותו לכתב העת הבריטי *History*, אבל הם דחו אותו, ואז סטאחורה מצא לו בית באתר "גלאוקופיס", שבו שימש חבר מערכת. מיק גולד היסס כמובן להוסיף את המכתב של סטאחורה לביוגרפיה של פולונסקי. Piotrus הפעיל לחץ על ידי תיוג הערך "מוטה" ("כיוון שלא נוספה לו שום ביקורת, אני נאלץ לתייג את הערך כלא-ניטרלי", כתב). בראש הערך הוסיף אזהרה: "הניטרליות של ערך זה שנויה במחלוקת". כשעורכת המכונה Voceditenore ציינה שהמכתב חסר כל אמינות – הוא אפילו לא פורסם ב"גלאוקופיס", הסבירה, אלא רק התארח באתר שלו – התעקש Piotrus ואמר: "לא ברור לי למה המכתב של סטאחורה לא אמין"¹⁸⁹. Piotrus הציע את מה שתיאר כפשרה ניטרלית כשיצר שקילות כוזבת בין חוקרי היסטוריה יהודית מן הזרם המרכזי, כמו פולונסקי, ובין אקדמאים שוליים כמו סטאחורה:

¹⁸⁷ Peter Stachura, *Poland Between the Wars, 1918-1939*, New York: St. Martin Press (1999), p. 77; Peter Stachura, *Poland in the Twentieth Century*, New York: St. Martin Press (1999); p. 76. Peter Stachura, *Poland, 1918-1945: An Interpretive and Documentary History of the Second Republic*, London: Routledge (2004), p. 87

¹⁸⁸ Letter from Peter D. Stachura to Antony Polonsky and Joanna Michlic, February 6, 2008, archived on the Internet Archive WayBack Machine, <https://web.archive.org/web/20120425142848/http://glaukopis.pl/pdf/czytelnia/JedwabneReplyToAntonyPolonsky.pdf>, (accessed on August 31, 2022) אחר כך מהאתר של "גלאוקופיס", ולכן סיפקנו קישור לארכיון אינטרנט.

¹⁸⁹ Piotrus מסיר תיוג NPOV (נקודת מבט ניטרלית) לאחר שמיק גולד מוסיף את סטאחורה: Wikipedia article, "Antony Polonsky," diff by Piotrus, 18:53, June 13, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&type=revision&diff=497435884&oldid=497417760; "Talk:Antony Polonsky," Wikipedia, comments by Voceditenore, 10:35, May 22, 2012 and Piotrus, 16:39, May 22, 2012, https://en.wikipedia.org/wiki/Talk:Antony_Polonsky

“הדרך הנכונה, הניטרלית, לכתוב על מצב זה היא אולי לציין שפולונסקי משתייך לאחת משתי קבוצות חוקרים של ההיסטוריה היהודית-פולנית, שכל אחת מהן ביקורתית מאוד כלפי רעותה.”¹⁹⁰ בסופו של דבר התקבלה דעתו של Piotrus, וב-2012 שילב מיק גולד בערך את הביקורת של סטאחורה על פולונסקי.¹⁹¹

שבע שנים נשארה הביקורת הזאת בביוגרפיה של פולונסקי בוויקיפדיה, אף שנחשבה בלתי מהימנה גם על פי סטנדרטים אקדמיים וגם על פי מדיניות ויקיפדיה. בשנים אלו היא נצפתה יותר מ-12 אלף פעמים.¹⁹² במאי 2019 הסיר Icewhiz את המכתב של סטאחורה, אבל Volunteer Marek, מומחה לשחזור אגרסיבי של גרסות עריכה, החזיר אותו עוד בטרם חלפו 12 שעות. Icewhiz חזר והסיר אותו ו־Volunteer Marek חזר והשיבו. לבסוף הוא הסכים למחוק אותו,¹⁹³ אבל רק לאחר ש־Icewhiz הזהיר אותו¹⁹⁴ שהשארת הערותיו של סטאחורה מפירה את מדיניות ויקיפדיה בעניין ביוגרפיות של אנשים חיים, הפרה שמפעילי מערכת אינם מקילים בה ראש. המדיניות אוסרת להכניס לוויקיפדיה “חומר

en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Antony_Polonsky&oldid=1089883221#Criticism

“Talk:Antony Polonsky,” diff by Piotrus, 15:55, May 24, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Antony_Polonsky&diff=494168557&oldid=494120737

מיק גולד מוסיף את מכתבו של סטאחורה. Wikipedia article, “Antony Polonsky,” diff by Mick Gold, 10:04, June 5, 2012, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&diff=prev&oldid=496086359

Wikipedia article, “Antony_Polonsky,” Pageviews Analysis, https://pageviews.toolforge.org/?project=en.wikipedia.org&platform=all-access&agent=user&redirects=0&start=2015-07-01&end=2019-05-25&pages=Antony_Polonsky (accessed on August 31, 2022). on August 31, 2022) הנתונים המוקדמים ביותר הזמינים לנו) עד העריכה של Icewhiz במאי 2019 נצפה הדף של פולונסקי 12,324 פעמים.

Wikipedia article, “Antony Polonsky,” diff by Icewhiz מסיר את המכתב במאי 2019: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&type=revision&diff=898765724&oldid=898765475. Volunteer Marek

מחזיר אותו: Wikipedia article, “Antony Polonsky,” diff by Volunteer Marek, 6:32, May 26, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&type=revision&diff=898837123&oldid=898765882

Icewhiz שב ומסיר אותו: Wikipedia article, “Antony Polonsky,” diff by Icewhiz, 9:00, May 26, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&type=revision&diff=898849403&oldid=898837123

Volunteer Marek שוב מחזיר אותו: Wikipedia article, “Antony Polonsky,” diff by Volunteer Marek, 21:58, May 26, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&diff=next&oldid=898849403

את מכתבו של סטאחורה הן את מכתבו של פולונסקי: Wikipedia article, “Antony Polonsky,” diff by Volunteer Marek, 22:00, May 26, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&type=revision&diff=898940511&oldid=898940345

Icewhiz מחזיר אותו: Wikipedia article, “Antony Polonsky,” diff by Icewhiz, 9:00, May 26, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&diff=898849403&oldid=898837123

“Antony Polonsky,” 9:00, May 26, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Antony_Polonsky&diff=898849403&oldid=898837123

מעורר מחלוקת על אנשים חיים" שיש בו כדי "להסב נזק לסובייקטים חיים", וכן אוסרת שימוש במקורות שראו אור בהוצאה עצמית.¹⁹⁵

לעיתים, במקום לנסות לערער על מחקרים אמינים, נוקטת קבוצת הסלפנים דרך קלה יותר ומספקת מצג שווא שלהם. במקרה אחד השתמשה הקבוצה הלאומנית במקור בדרך פסולה כדי לנפח את התופעה של פולנים שהשיבו לאחר המלחמה ליהודים רכוש שנכזז מהם. ראשית מעשה ב־Tatzref, שהוסיף לערך "תולדות היהודים בפולין" את המשפט הזה: "על סמך מחקר ברשומות של בית המשפט לוקאש קשז'נובסקי מסיק שהושב 'מספר גדול יחסית של נכסים'".¹⁹⁶ Tatzref ציטט שלא במדויק, שכן במאמרו כתב קשז'נובסקי ש"החזקה על מספר גדול יחסית של נכסים הושבה לשורדי שואה שחזרו למקום מוצאם, ולא הבעלות [ההדגשה הוספה – י"ג וש"ק] עליהם". Tatzref השמיט את המילים "ולא הבעלות", כלומר השמיט פרטים שנזכרו במאמר כדי להעביר את המסר שהיהודים הצליחו לקבל בחזרה את רכושם לאחר המלחמה. לאמיתו של דבר, שאר מאמרו של קשז'נובסקי קבע בדיוק את ההפך – הוא הראה את הקושי העצום שהיהודים התמודדו איתו במאבקם להחזרת רכושם לאחר המלחמה:

היהודים שרצו להשיב לעצמם את נכסיהם או את נכסי משפחתם נאלצו להיאבק בתקנות שהגבילו את זכויותיהם של בני אדם חסרי רכוש ולהתגבר על מכשולים רבים אחרים. בגלל עוניים של השורדים, המנוסה ההמונית של רובם מפולין והמצב המורכב ביותר שאליו נקלעו נכסים רבים כל כך של יהודים לאחר 1945, רוב הרכוש שהושב נמכר מייד בחזרה לפולנים. גם לכנופיות הפושעים שהתמחו בהשתלטות על נדל"ן של יהודים היה אינטרס שהרכוש יימכר במהירות. מקרים של השבת נדל"ן שהמדינה [הפולנית] החשיבה רכוש "נטוש" לא הביאו לשום שינוי במגמה הכללית של העברת רכוש של יהודים לידיים לא יהודיות. אפשר לראות בתופעה זו את החלק האחרון בתהליך ההפקעה שהחל בשטח פולין בזמן הכיבוש ונמשך לאחר המלחמה. העברת הרכוש, שנעשתה ביוזמת הגרמנים ונמשכה לאחר השחרור, התקבלה בסיפוק בקרב פולנים רבים, שנעשו כעת בעליו של רכוש יהודי. גם השלטונות הקומוניסטיים, שביקשו ליצור מדינה הומוגנית ומונארכית, צידדו בתהליך הזה.¹⁹⁷

¹⁹⁵ "Wikipedia: Biographies of Living Persons," Wikipedia, revision from 14:04, July 19, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Biographies_of_living_persons&oldid=1099200134

¹⁹⁶ Tatzref מוסיף לערך "תולדות היהודים בפולין" בוויקיפדיה, 19:38, May 14, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=revision&diff=897101152&oldid=896836543

¹⁹⁷ Łukasz Krzyżanowski, "Chcielibyśmy, by ten dom nie pozostał w obcych rękach." Sądowa restytucja prywatnego mienia żydowskiego w Polsce na przykładzie Radomia i Kalisza 1945–1948," in: Grabowski and Libionka (eds.), *Klucze i kasa*, pp. 605–606

עקב המניפולציה הבוטה בטיעונו של קשז'נובסקי הסיר François Robere את התוספת של Tatzref. כדי להצדיק צעד זה ציטט François Robere את מדיניות ויקיפדיה בעניין ביוגרפיות של אנשים חיים.¹⁹⁸ הוא הסביר שמהתיאור הכוזב של דברי קשז'נובסקי אצל Tatzref מצטייר בעיניו של כל מי שבקיא בעובדות היסטוריות דיוקן של חוקר מסלף השואה, ויש בכך סכנה של פגיעה במוניטין שלו.¹⁹⁹ העורכים הלאומנים נהרו בהמוניהם לתמוך ב־Tatzref ונפתחה מלחמת עריכה שנמשכה שבועיים. עורך המכונה My very best wishes שחזר את גרסתו של Tatzref, François Robere הסיר אותה, Piotrus שחזר אותה, Icewhiz ו־François Robere המירו אותה בסיכום מדויק יותר של דברי קשז'נובסקי, Volunteer Marek שחזר את תיאורו של Tatzref, ו־François Robere שב והסירו. בשלב זה ביקש Icewhiz ממפעיל מערכת המכונה El_C להתערב ולשים סוף למלחמת העריכה. El_C הסכים להסיר את שמו של קשז'נובסקי כדי למנוע פגיעה במדיניות ויקיפדיה בעניין ביוגרפיות של אנשים חיים, אבל השאיר בערך את הטענה שרוב הרכוש הושב ליהודים: "אני מצטער", אמר, "אני לא רואה מה הבעיה". François Robere תיקן את הטענה הכוזבת, Volunteer Marek ביטל את התיקון, ו־K.e.coffman שבה ותיקנה אותה. רק אז נסוגה קבוצת הסלפנים.²⁰⁰

¹⁹⁸ Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," מסיר אותו: François Robere diff by François Robere, 22:08, May 14, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=897119187&oldid=897101152. ראו גם הערתו של Icewhiz בעניין זה: "Talk:History of the Jews in Poland," diff by Icewhiz, 4:33, May 28, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:History_of_the_Jews_in_Poland&diff=prev&oldid=897603480.

¹⁹⁹ "Wikipedia: Biographies of Living Persons," Wikipedia, revision from 14:04, July 19, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Biographies_of_living_persons&oldid=1099200134.

²⁰⁰ Tatzref: Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," שחזר את המניפולציה של My very best wishes diff by My very best wishes, 2:23, May 15, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=897144844&oldid=897119187. Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," שחזר אותה: François Robere, 4844&oldid=897119187 diff by François Robere, 9:52, May 15, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=897184845&oldid=897166971. Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," שחזר אותה: Tatzref, 4845&oldid=897166971 diff by Piotrus, 5:48, May 16, 2019; https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=897309776&oldid=897256560. "Talk:History of the Jews in Poland/Archive 6," comment by Icewhiz, 6:11, May 16, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:History_of_the_Jews_in_Poland/Archive_6&oldid=1039197765#Krzy%C5%BCanowski. Wikipedia article, "The History of the Jews in Poland," diff by François Robere, 17:53, May 16, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=897387764&oldid=897310688. Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Volunteer Marek, 14:56, May 17, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=897387764&oldid=897310688.

התעמתות עם הסלפנים

במשך השנים ניסו עורכים רבים להתנגד לרוויזיוניסטים, אך ההתמודדות עימם הייתה קשה ביותר. קטגוריה זו נעשתה אחת הקטגוריות השנויות ביותר במחלוקת בוויקיפדיה כולה. מדובר באחד משלושה תחומי תוכן בלבד שוועדת הבוררות (Arbitration Committee, ArbCom) – הערכאה הגבוהה ביותר של מפעילי מערכת, שהקהילה בוחרת מקרב העורכים המנוסים ביותר בוויקיפדיה – הטילה עליהם הגבלות מיוחדות, שחלות על הקטגוריה כולה. שני הנושאים האחרים הם הודו–פקיסטן וישראל–פלסטיין.²⁰¹ את רוב הערכים בוויקיפדיה כל אחד רשאי לערוך, אפילו אנשים שמתמשים בכתובת IP במקום בכניסה (login), אבל כשדברים אמורים בערכים שמוטלת עליהם המגבלה "אישור נרחב" (extended confirmed), על העורך להיות בעל חשבון ויקיפדיה בן יותר משלושים יום וותק של יותר מ־500 עריכות. רק עורך שעומד בדרישות האלה רשאי להכניס שינויים כלשהם בערך על יהודי פולין. דרגה זו של הגנה על דף מעידה שהנושא שלו נעשה שדה

François .the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=897512334&oldid=897485012
 Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by François Robere
 Robere, 21:05, May 17, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Volunteer_Marek_Jews_in_Poland&type=revision&diff=897560332&oldid=897553745
 Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Volunteer Marek,
 22:50, May 19, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_El_C_Mi_C&type=revision&diff=897875754&oldid=897875223
 "User talk:El_C," Wikipedia, comments by Icewhiz, 4:01, May 20, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:El_C, 16:46, May 20, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:El_C&oldid=898004473#BLP_vio_in_protected_page
 Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by El_C, 3:37, May 20, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=897906988
 diff by El_C, 16:45, May 20, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=next&oldid=897907231
 Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by François Robere, 19:29, June 3, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&diff=prev&oldid=900150262
 Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by Volunteer Marek, 20:26, June 3, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=900150262
 Wikipedia article, "History of the Jews in Poland," diff by K.e.coffman, 2:51, June 4, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_the_Jews_in_Poland&type=revision&diff=900200690&oldid=900164794

בוויקיפדיה יש 2,748 דפים שזוכים להגנה של "אישור נרחב", במגוון קטגוריות, אבל רק בשלוש הקטגוריות הנזכרות כל הדפים בקטגוריה זוכים אוטומטית להגנה זו (הנתונים נכונים ל־5 באוגוסט 2022). ראו: "Category:Wikipedia extended-confirmed-protected pages," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Category:Wikipedia_extended-confirmed-protected_pages&oldid=1096054993. ראו גם: "Wikipedia:Protection policy," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Protection_policy&oldid=1107462649#Extended_confirmed_protection

²⁰¹

קרב ממש. במילותיו של El_C, אחד ממפעילי המערכת, שום קונפליקט אחר בוויקיפדיה אינו טעון כל כך, "לא WP:ARBPIA [פלסטיין–ישראל], לא WP:ARBIPA [הודו–אפגניסטן–פקיסטן], לא WP:AP2 [פוליטיקה אמריקאית] [...] אף אחד מהם אפילו לא מתקרב אליו".²⁰²

אויב אימתני

התמודדות עם הסלפנים גוזלת כמות אדירה של זמן, שעולה בהרבה על הזמן שיש לרוב האנשים להשקיע בתחביב התנדבותי. רק מעטים יכולים להתחרות במאות השעות שהעורכים הלאומנים משקיעים בוויקיפדיה מדי שנה. בשנה הפעילה ביותר שלהם עשה Piotrus 27,423 עריכות, אחריו Xx236 (9,966); Volunteer Marek (9,450); MyMoloboaccount (5,598); Poeticbent (4,480); GizzyCatBella (3,694).²⁰³ אלו מספרים מדהימים, בהתחשב בעובדה ש־96 אחוז מעורכי ויקיפדיה עושים פחות מ־1,200 עריכות בשנה.²⁰⁴ כמה מהם עורכים ותיקים מאוד: Volunteer Marek עורך מאז 2005;²⁰⁵

²⁰² "Wikipedia:Reliable sources/Noticeboard/Archive 333," comment by El_C, 8:18, Feb 15, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Reliable_sources/Noticeboard/Archive_333&oldid=1017509906#Revisiting_WP:APLRS

²⁰³ MyMoloboaccount – 2,497 ב־2011, אבל בשנת 2006, בכינויו הקודם, Molobo, הוא עשה 5,598 עריכות. <https://xtools.wmflabs.org/>. XTools Top Edits, User: MyMoloboaccount, (accessed on August 31, 2022); XTools Top Edits, User: Molobo, <https://xtools.wmflabs.org/ec/en.wikipedia.org/Molobo> (accessed on August 31, 2022); XTools, Volunteer Marek, : 2017 בשנת 9,450 – Volunteer Marek .on August 31, 2022) <https://xtools.wmflabs.org/ec/en.wikipedia.org/Volunteer%20Marek> (accessed on August 31, 2022); XTools, GizzyCatBella, <https://xtools.wmflabs.org/ec/en.wikipedia.org/GizzyCatBella> (accessed on August 31, 2022); XTools, Xx236, <https://xtools.wmflabs.org/ec/en.wikipedia.org/Xx236> (accessed on August 31, 2022); XTools, Xx236, <https://xtools.wmflabs.org/ec/en.wikipedia.org/Xx236> (accessed on August 31, 2022); XTools, Xx236, <https://xtools.wmflabs.org/ec-yearcounts/en.wikipedia.org/Xx236> (accessed on August 31, 2022); XTools, Xx236, <https://xtools.wmflabs.org/ec-yearcounts/en.wikipedia.org/Xx236> (accessed on August 31, 2022); XTools, Poeticbent, <https://xtools.wmflabs.org/ec/en.wikipedia.org/Poeticbent> (accessed on August 31, 2022).

²⁰⁴ "Wikimedia Statistics: Editors: Filtered," https://stats.wikimedia.org/#/en.wikipedia.org/contributing/editors/normal|table|1-year|editor_type~user+activity_level~1..4-edits*5..24-edits*25..99-edits*100..-edits|monthly_95.9 (accessed on August 7, 2022), שמראה (אם עושים ממוצע של הנתונים השנתיים) כי 95.9 אחוז מן העורכים עושים פחות מ־100 עריכות בחודש או 1,200 עריכות בשנה. לשנים קודמות ראו: "A relatively stable 10% of editors who make over 5 edits each month make over 100 edits," illustration by Apteve, July 5, 2013, https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Statistics#/media/File:Percent_of_Active_English_Wikipedia_Editors_Who_Make_100_Edits.png (accessed on August 7, 2022), שמראה כי 90 אחוז מן המשתמשים עשו פחות מ־1,200 עריכות בשנה.

²⁰⁵ "User contributions for Volunteer Marek," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Special:Contributions/Volunteer_Marek&dir=prev&target=Volunteer_Marek

Piotrus עורך מאז 2004,²⁰⁶ וחוקר את ויקיפדיה לפרנסתו – הוא הזדהה כפיוטר קונייצ'ני, פרופסור חבר לתקשורת באוניברסיטת האניאנג בדרום קוריאה.²⁰⁷ לפיכך לשני העורכים האלה יש הון חברתי בולט בוויקיפדיה, כלומר הם רכשו תומכים רבים בקרב מפעילי מערכת ועורכים לא מעורבים. וכפי שמראות כמה דוגמאות במאמר זה, הללו באים לעזרתם בשעת הצורך. יתר על כן, העורכים הלאומנים תומכים זה בזה; אם אחד מהם נתקל בהתנגדות, אחר נחלץ לעזרתו. העורכים הסלפנים עובדים בצוותא, ולכן קשה לאחרים לערער עליהם. במקרה אחד במרץ 2021 עבדו Piotrus ו־Volunteer Marek יחד על ערך ויקיפדי בנושא המכון לזיכרון לאומי וטיהרו את הארגון מכל ביקורת במהירות מסחררת. בתוך ארבע שעות וחצי בלבד הם עשו 39 שינויים ולא נתנו לעורכים אחרים הזדמנות להבין את העריכות שלהם, לא כל שכן לבטלן.²⁰⁸

כשהעורכים הסלפנים עובדים בצוותא הם פשוט עולים במספרם על יריביהם. להלכה, הכרעה במחלוקת תוכן בוויקיפדיה אינה אמורה להתבסס על רוב. המדיניות קובעת במפורש: "ויקיפדיה אינה דמוקרטיה; אף על פי שמשאלים נראים כמו 'הצבעות', רוב ההחלטות בוויקיפדיה מתקבלות על בסיס הסכמה כללית, לא על פי מספר הקולות או עקרון הכרעת הרוב",²⁰⁹ ו"ההסכמה הכללית נקבעת על פי איכות הטענות (לא על פי רוב פשוט)".²¹⁰ ואולם בפועל להצבעות יש משמעות, והדעה שזוכה לרוב הקולות בדרך כלל מנצחת.²¹¹ במילותיה של Buidhe, "בפועל התוכן נקבע על פי רצונם של רוב העורכים העובדים בתחום מסוים, ולא על פי איזון בין מקורות אמינים".²¹² ראו לדוגמה את הערך "השואה בפולין". באוגוסט 2021 הוסיף François Robere לסעיף שעוסק בתקופה

²⁰⁶ "User contributions for Piotrus," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Special:Contributions/Piotrus&dir=prev&target=Piotrus>

²⁰⁷ "Piotr Konieczny," Hanyang University, <http://professor.hanyang.ac.kr/pbk/index.do>

²⁰⁸ "Talk:Institute of National Remembrance," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Institute_of_National_Remembrance&oldid=1100791296#Main_section_removal_of_criticisms

²⁰⁹ "Wikipedia:Polling is not a substitute for discussion," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Polling_is_not_a_substitute_for_discussion&oldid=1092240419

²¹⁰ "Wikipedia:Consensus," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Consensus&oldid=1102480480>

²¹¹ ויקיפדים ציינו זה ראו: "Wikipedia: Of course it's voting," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Of_course_it%27s_voting&oldid=1082217562 "Wikipedia: Of course it's voting," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia_talk:Polling_is_not_a_substitute_for_discussion&oldid=1057108130 "ניצחון" יכול להיות גם החלטה כי "אין הסכמה כללית". בעקבות החלטה כזאת נשמר בדרך כלל הסטטוס קוו שקדם לדיון.

²¹² ריאיון בדואר אלקטרוני עם Buidhe, אוגוסט–אוקטובר 2021, מאורכב ב־Klein, *Data from: Wikipedia's Intentional Warping of Polish–Jewish History*

שלאחר המלחמה שלושה משפטים על חוק פיצוי שנחקק בפולין באותו חודש והגביל את היכולת של ניצולי השואה להגיש תביעות להשבת רכושם.²¹³ Volunteer Marek ביטל מייד את התוספת. בדף השיחה שנוצר בעקבות השינוי יצר François Robere מסמך בקשה להערות (Request for Comments) וביקש מעורכים להביע את דעתם על הצעת העריכה שלו. 18 עורכים שהביעו דעה, 11 הצביעו נגד, בהם Piotrus ("העריכה של Volunteer Marek [François Robere] משרטטת טרוניות של צד אחד בלבד – השורדים"); ("התביעות של [...] שורדי השואה אינן מושפעות כלל מהחוק, לא מחוק זה ולא משום חוק אחר"); Lembit Staan ("הוא בוחר נתונים שתומכים בדעתו"); GizzyCatBella ("לא שייך לערך"); MyMoloboaccount ("מציג נקודת מבט קיצונית"); וכן Nihil novi ו-"My very best wishes".²¹⁴ מספר הקולות נגד היה גבוה ממספר הקולות בעד, וכך נחרץ גורל ניסיונו של François Robere להוסיף קטע קצר על פיצוי בגין השואה. כמו לרבים אחרים שמנסים להתנגד לקבוצה זו, לא היה לו סיכוי.

דומה שהעורכים הסלפנים מתקשרים off-Wiki, מונח שקהילת ויקיפדיה מתארת בו קשר מחוץ למסגרת האנציקלופדיה, למשל בדואר אלקטרוני או בהודעות טקסט. הפרקטיקה של יצירת קשר פרטי עם עורכים בעלי דעות דומות מעוררת ככלל מורת רוח, שכן יש שמשתמשים בה כדי לפגום בתהליך הלא-פוליטי, הפתוח והבונה קונצנזוס שבלב התרבות הוויקיפדית. קשר off-Wiki שמשמש להזמין עורכים להטות את הקונצנזוס מכונה "שידול" או "הטיית הצבעות".²¹⁵ אומנם עורכים רבים בכל זאת מתקשרים off-Wiki, בין השאר למטרות חברתיות גרידא, אבל לכמה מן העורכים הנוטים ללאומנות יש היסטוריה של שיתוף פעולה לא הולם off-Wiki. בי-2009 הסתבכו Piotrus (שהיה אז מפעיל מערכת), Volunteer Marek, MyMoloboaccount, My very best wishes, Jacurek, Poeticbent ואחרים בשערורייה המוכרת בשם "רשימת התפוצה המזרח-אירופית". חבריה זממו להגן על הנרטיב שלהם על ידי תמיכה הדדית במחלוקות, ביטול עריכות שאינן לטעמם והטרדת עורכים בעלי דעות מנוגדות.²¹⁶ על אף חומרתן של הסנקציות שהוטלו עליהם כשנחשפה

²¹³ Wikipedia's Intentional Warping of Polish-Jewish History, Chapman University Digital Commons, <https://doi.org/10.36837/chapman.000405>

²¹⁴ "Talk:The Holocaust in Poland," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:The_Holocaust_in_Poland&oldid=1092871024#Survey

²¹⁵ "Wikipedia:Canvassing," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Canvassing&oldid=1097292469>, החלקים על שידול חשאי והטיית הצבעות.

²¹⁶ "Wikipedia:Arbitration/Requests/רשימת החברים ברשימת התפוצה המזרח-אירופית ראו: Case/Eastern European mailing list," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Eastern_European_mailing_list&oldid=1079515313#List_membership. Volunteer Marek כונה אז Radeks; MyMoloboaccount כונה Biophys, Tymek, MyMoloboaccount כונה Molobo; My very best wishes כונה MyMoloboaccount. "Wikipedia:Arbitration/רשימת החברים שעשו ראו: Requests/Case/Eastern European mailing list," https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Eastern_European_mailing_list

ההתנהגות הפסולה הזאת – Piotrus איבד את מעמדו כמפעיל מערכת וזמנית נאסר עליו ועל Volunteer Marek לערוך ערכים על מזרח אירופה – דומה שהקשר של חברי הקבוצה בדואר אלקטרוני נמשך. במאי 2018, למשל, ביקש Piotrus מ-GizzyCatBella להרשות לו לשלוח לה דואר אלקטרוני והסביר: "ייתכנו נסיבות שבהן אנשים רוצים לשלוח לך מסר 'לעינייך בלבד'".²¹⁷

קשה להוכיח את קיומו של קשר off-Wiki לא הולם אלא אם כן מישהו מדליף תיעוד (כפי שקרה בעניין רשימת התפוצה המזרח-אירופית). אבל הקרבה בין העריכות של קבוצה זו מעוררת חשד בדבר הטיית הצבעות ומה שוויקיפדים מכנים tag-team edit warring (עורכים בעלי דעות דומות חוברים יחד ומבטלים שינויים, כל אחד בתורו). כפי שציינה Ealdgyth, עורכת שנהגה לעבוד בקטגוריה, "מדהים כמה מהר מתייצבים כולם יחד באותם ערכים".²¹⁸ אין ספק ש-Piotrus עוסק בשידול: ב-2021 הוא נתפס מנסה לאסוף עורכים מוויקיפדיה בפולנית כדי שיציבעו במחלוקת שהתעוררה בוויקיפדיה באנגלית.²¹⁹

הסלפנים יוצאים זה נגד זה רק לעיתים נדירות ביותר, כשהם מבינים שהקלפים שבידם אינם מאפשרים ניצחון. במקרה שנזכר קודם, שבו Nihil novi הכניס את קונְקָק לערך על טבח ירוובנה, פרסם עורך חדש המכונה ALevy at MOTJ תלונה על לוח המודעות של מפעילי המערכת (דף ליצירת קשר עם מפעילי המערכת). הוא דיווח כי "משתמש שמכונה Nihil novi [...] העלה לאתרכם תוכן פוגעני" וביקש מהם להסיר אותו.²²⁰ בתוך פחות משלושים דקות מחק Volunteer Marek את האזכור של קונְקָק אצל Nihil novi. "אינני חושב ש[קונְקָק] יכולה לשמש RS [מקור אמין]", אמר. GizzyCatBella ("מסכימה") ר-Piotrus ("הכי טוב יהיה לצטט אחרים") אישרו את דבריו, אף ששלושתם הגנו על קונְקָק

שהועברו מחוץ לוויקיפדיה (off-wiki) אפשר למצוא כאן: <http://file.wikileaks.org/file/wikipedia-cabal.zip>.list&oldid=1079515313#Improper_coordination

²¹⁷ "User talk:GizzyCatBella," diff by Piotrus, 6:25, May 27, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:GizzyCatBella&diff=843149146&oldid=843149062#WP:EMAIL. "User talk:E-960," (שלא נענתה): E-960 מהעורך שלו מהעורך E-960, October 10, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:E-960&diff=863373791&oldid=863372391#WP:EMAIL.

²¹⁸ ריאיון עם Ealdgyth, 26 בנובמבר 2021, מאורכב ב-Klein, *Data from: Wikipedia's Intentional Warping of Polish-Jewish History*.

²¹⁹ "Wikipedia:Administrators' noticeboard," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Administrators%27_noticeboard&oldid=1004638845#English_Wikipedia_user_using_alternate_account_to_call_Polish_Wikipedia_editors_to_Axis_Powers.

²²⁰ "Wikipedia:Administrators' noticeboard," Wikipedia, comment by ALevy at MOTJ, 6:20, Aug 18, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Administrators%27_noticeboard&oldid=1039503340#Holocaust_conspiracies_on_your_website.

בתוקף בעבר.²²¹ במקרה המסוים הזה, בגלל הצירוף של הנראות הגבוהה של ידובנה ותלונה מאדם מבחוץ על לוח המודעות של מפעלי המערכת, הייתה העריכה של Nihil Novi שערוייתית מכדי שעמיתו יתמכו בו. אבל זה היה מקרה יוצא דופן; בדרך כלל העורכים הסלפנים פועלים כאיש אחד ומעמידים לפני מתנגדיהם מחסום בלתי עביר.

הערך הוויקיפדי על יאן ז'ארין מדגים את כמות הזמן העצומה הדרושה רק כדי לנסות להתנגד לסילופים של הקבוצה. ז'ארין, שעבד בעבר במכון לזיכרון לאומי והיה זמן מה חבר הסנאט מטעם מפלגת חוק וצדק, יצא בהצהרות פומביות מפוקפקות. על ידובנה אמר ש"הגרמנים ניסו לאלץ פולנים להשתתף ברציחות האלה, אך ברוב המקרים לא עלה הדבר בידם, ואם השתתפו בהן אז רק באופן פסיבי", ו"הכול קרה בפקודת הגרמנים".²²² כדי להסביר את פוגרום קיילצה רמז ז'ארין שיש לתלות את האשם ביהודים כשכתב כי "חלק ניכר מהיהודים תמכו ברשויות השלטון הקומוניסטיות או פשוט הצטרפו לשורותיהן. רבים עבדו [...] בצנזורה ובתעמולה, הכתימו את הזיכרון של ה־PPP [המדינה הפולנית במחתרת] והא"ק [ארמייה קריובה], ושמרו בערמומיות על שתיקה בעניין מעשי הטבח של הסובייטים. [...] הדבר העצים עמדות אנטישמיות [...] [ו]דחפים בלתי נשלטים [שהביאו לביצוע] הפוגרומים".²²³ על מסע התעמולה האנטישמי בפולין ב־1968, שהסתיים בגירושם של 25 אלף יהודים מהמדינה, כתב ז'ארין שבמגורשים היו "לא רק פושעים קומוניסטים של ממש מהמשרים הסטליניסטיים" – ורמז בכך ששיעור ניכר מהם היו פושעים – והאשים את המגורשים היהודים "ביצירת 'אגדה שחורה' על האומה".²²⁴ ז'ארין תועד מגן על "טקס יהודה" שנערך בזמן הפסחא בפרוּחניק (Pruchnik), עיירה בדרום־מזרח פולין, שבו הפו ושרפו בובה של יהודה איש קריות בדמות יהודי חרדי. כשעיתונאי יהודי פולני מתח ביקורת על הטקס ביקש ממנו ז'ארין "שלא יתערב" והוסיף: "הוא יבין בעצמו לאחר שיהפוך לקתולי".²²⁵

Wikipedia article, "Jedwabne pogrom," diff by Volunteer Marek, 7:27, Aug 18, 2021, ²²¹ https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jedwabne_pogrom&type=revision&diff=1039359422&oldid=1039337437

Michał Szukała, "Prof. Jan Żaryn: Niemcy byli 'reżyserami' pogromów takich jak w Jedwabnem," *Dzieje.pl*, September 15, 2016, <https://dzieje.pl/aktualnosci/prof-jan-zaryn-niemcy-byli-rezyserami-pogromow-takich-jak-w-jedwabnem> (accessed on August 8, 2022) ²²²

Kate Korycki, "Memory, Party Politics, and Post-Transition Space: The **מצוטט בתוך**: Case of Poland," *East European Politics and Societies* 31, 3 (2017), p. 533 ²²³

Piotr Pacewicz, "Jak się Żydów przeprosza, to po co ich obrażać – o uchwale senatora Żaryna (PiS) mówi prof. Osęka. Prawda o Marcu 1968," *OKO.press*, March 1, 2018, <https://oko.press/sie-zydow-przeprosza-obrazac-o-uchwale-zarynapis-mowi-prof-oseka-prawda-o-marcu-1968/> (accessed on August 31, 2022) ²²⁴

Wiktoria Beczek, "Jan Żaryn w obłążonej twierdzy. Senator ma pretensje do Żydów, że zobaczyli antysemityzm," *Gazeta.pl*, April 24, 2019, <https://wiadomosci.gazeta.pl> ²²⁵

במשך שנתיים לא היה בכיוגרפיה של ז'אריין בוויקיפדיה שום דבר שהעיד על דעותיו החריגות. הביוגרפיה, שכמעט את כולה חיבר Piotrus, הציגה את ז'אריין בפשטות כ"היסטוריון ופוליטיקאי פולני" ומסרה כמה עובדות יבשות על הקריירה שלו.²²⁶ באפריל 2021, בניסיון לתקן זאת, הוסיף עורך המכונה Mhorg פסקה שציינה את השבחים שחלק ז'אריין ל־ONR, את דעותיו על טבח ידוובנה ואת העובדה שעיתון פולני תיאר את הדעות שהביע כלאומניות, אנטישמיות ושוביניסטיית.²²⁷ כעבור שלושה ימים מחק Volunteer Marek את כל הפסקה בטענה ש־Mhorg "הפך את הערך לדרך התקפה".²²⁸ בדרך השיחה הציגו François Robere ועורך המכונה Szmenderowiecki כמה וכמה דרכים אחרות לשלב את השקפותיו הרדיקליות של ז'אריין ואת התקבלותן, אבל Volunteer Marek²²⁹ ו־Piotrus סירבו.²³⁰ François Robere, Szmenderowiecki, Mhorg המשיכו לעבוד על הטקסט,²³¹ ו־Volunteer Marek חזר וביטל את השינויים בקצב מהיר כל כך, עד שפעם

pl/wiadomosci/7,114884,24695737,jan-zaryn-w-oblezonej-twierdzy-senator-ma-pretensje-do-zydow.html (accessed on August 8, 2022)

²²⁶ לגרסה מעוקרת של הביוגרפיה של ז'אריין לפני התוספות של Mhorg ראו: "Jan Żaryn," revision from 3:45, Feb 4, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jan_%C5%BBaryn&oldid=1004741791.

²²⁷ Wikipedia article, "Jan Żaryn," diff by Mhorg, 11:14, April 23, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jan_%C5%BBaryn&type=revision&diff=1019444951&oldid=1004741791.

²²⁸ Wikipedia article, "Jan Żaryn," diff by Volunteer Marek, 17:34, April 26, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jan_%C5%BBaryn&type=revision&diff=1020009653&oldid=1019444951; "Talk:Jan Żaryn/Archive1," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 20:31, April 26, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jan_%C5%BBaryn/Archive_1&oldid=1070448193#BLP_vio.

²²⁹ "Talk:Jan Żaryn/Archive1," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 20:24, May 27, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jan_%C5%BBaryn/Archive_1&oldid=1070448193#Draft

²³⁰ "Talk:Jan Żaryn/Archive1," Wikipedia, comment by Piotrus, 3:15, May 28, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jan_%C5%BBaryn/Archive_1&oldid=1070448193#23Draft

²³¹ Szmenderowiecki הרחיב את המאמר באמצעות תרגום הגרסה הפולנית של ויקיפדיה לביוגרפיה של ז'אריין, משימה שהוא עמל עליה במשך שעות, ופנה אל Piotrus ו־Volunteer Marek גם יחד כדי לקבל את אישורם. "Jan Żaryn," diff by Szmenderowiecki, 2:21, June 7, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jan_%C5%BBaryn&type=revision&diff=1027282389&oldid=1026827527. "Talk:Jan Żaryn/Archive1," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 5:06, June 7, 2021 and by Piotrus, 6:16, June 7, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jan_%C5%BBaryn/Archive_1&oldid=1070448193#RFC_on_Fran%C3%A7ois_Robere%E2%80%99s_Szmenderowiecki_second_proposal:_Views_and_lead. וואולם פחות משעה לאחר שפרסם Szmenderowiecki את הדברים ב־7 ביוני 2021 ביטל Volunteer Marek עשירית מהם, ובכלל זה משפטים שהכילו ניתוח ביקורתי. "Jan Żaryn," diff by Volunteer Marek, 5:03, June 7, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Jan_%C5%BBaryn&type=revision&diff=1027302236&oldid=1027296309.

אינם יכולים להיות פולנים כשכתב כי "יהודים רבים דיברו פולנית דלה. אינך יכול לקרוא לעצמך פולני אם אינך מדבר פולנית שוטפת".²³⁷ בדף שיחה אחר הוא העיר: "הארץ", *Jerusakem Post* [כך במקור], JTA [סוכנות הידיעות היהודית] – מרבים לפרסם שקרים".²³⁸ Piotrus כתב על מיתוס הז'ודוקומונה ש"כל שקר גדול מבוסס על גרעין של אמת".²³⁹

Volunteer Marek, שהזדהה בעבר כראדק שולגה (Szulga),²⁴⁰ פרופסור חבר לכלכלה בליון קולג', מנבל את הפה כעניין שבשגרה. כשאין הוא מסכים עם עורכים אחרים – בכל נושא שהוא – הוא אומר דברים כמו "מה נראה לך? זאת התנהגות ממש דוחה", "לעזאזל איתך", "לך תזדיין", "הבן זונה הזה", "לך לאלף עזאזל", "האידיוט הדפוק הזה", "נקודת מבט דפוקה", "זה בולשיט לגמרי", "מצב דפוק", "תפסיק להמציא זבל ולכתוב שטויות", "תעשה כבר טובה, פרנסואה!", "בחיך!", "חתיתכת טינופת", "בוגד מלוכלך", "אתה בטח עובד עליי", "זיוני שכל", "בבקשה ממך. תפסיק לשקר", "כבר אמרתי לך את זה *כמה פעמים* [...]. תכניס את זה כבר לראש הסתום שלך".²⁴¹ שפה כזאת אינה רק הפרה של כללי

²³⁷ "Talk:Collaboration with the Axis powers/Archive 7," Wikipedia, comment by Xx236, 10:44, March 27, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Collaboration_with_the_Axis_powers/Archive_7&oldid=1064750421#Grabowski. Xx236. "User talk: Xx236/Archive 6," Wikipedia, "Topic ban from topics בסופו של דבר. on Poland," revision from 6:18, March 25, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:Xx236/Archive_6&oldid=1079138552.

²³⁸ "Talk:Marek Jan Chodakiewicz," Wikipedia, comment by Xx236, 12:43, May 22, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Marek_Jan_Chodakiewicz&oldid=1093727061#Michlic%E2%80%99s_view.

²³⁹ "Talk:Żydokomuna/Archive 1," Wikipedia, comment by Piotrus, 1:31, April 4, 2007, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:%C5%BBydokomuna/Archive_1&oldid=1089900863#Scope.

²⁴⁰ "Wikipedia talk:Arbitration/ בעבר היה שם המשתמש שלו Radek. הוא חשף את זהותו כאן: Requests/Case/Eastern European mailing list/Proposed decision," diff by Volunteer Marek, 10:00, Dec 8, 2009, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia_talk:Arbitration/Requests/Case/Eastern_European_mailing_list/Proposed_decision.&diff=prev&oldid=330431416.

²⁴¹ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," diff by Volunteer Marek, 8:03, June 2, 2019, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case&diff=899921948&oldid=899921941>; "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," diff by Volunteer Marek, 7:35, June 2, 2019, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case&diff=899919573&oldid=899919091>; "Talk:Jared Taylor/Archive 2," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 18:59, Sept 26, 2016, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jared_Taylor/Archive_2&oldid=1079703699#!votes; "Talk:Jan Żaryn/Archive1," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 5:39, June 8, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jan_%C5%BBaryn/Archive_1&oldid=1070448193#RFC_on_Fran%C3%A7ois_Robere%E2%80%99s_second_proposal:_Views_and_lead; "Talk:Koniuchy massacre/Archive3," Wikipedia, comment by Volunteer Marek,

הנימוס של ויקיפדיה,²⁴² היא גם מרחיקה מקטגוריה זו כל עורך שאין לו עור עבה במיוחד. כפי שאמרה Buidhe, "העריכה של VM [Volunteer Marek] מטילה וטו על תוכן בערך מסוים ומתווכחת בעניין זה עד שאני נכנעת ועוברת לערך אחר".²⁴³ K.e.coffman הגיעה למסקנות דומות וכתבה: "יחסו של VM לאחרים היה תוקפני ומזלזל והוא השתמש בדפי שיחה/תקצירי עריכה כדי להאשים אותם ב: שקרים, היסטוריות; מלחמת עריכה/חוסר יושר; החזקת הקונצנזוס כבן ערובה/חבלה בדיאלוג פורה; שהם נפגעו ממקורות שעמדתם כלפי פולין חיובית; ושהם איבדו את זה".²⁴⁴ לעיתים קרובות Volunteer Marek מעדיף להגן על עריכות של עמיתיו ולהוציא מהטקסט שינויים שעשו עורכים אחרים על פני הוספת חומר חדש. בביוגרפיה של חודקביץ' היו ל-Volunteer Marek 37 עריכות, 36

18:50, Nov 15, 2018, [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Koniuchy_massacre/Archive_3&oldid=914543764#Religious_prejudice](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Koniuchy_massacre/Archive_3&oldid=914543764#Religious_prejudice;); "Talk:Koniuchy massacre/Archive3," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 20:21, Nov 21, 2018, [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Koniuchy_massacre/Archive_3&oldid=914543764#Another_false_edit_summary_by_Icewhiz._Another_false_and_nonsensical_accusation_of_BLP_vio_by_Icewhiz._While_he_commits_BLP_vio_himself](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Koniuchy_massacre/Archive_3&oldid=914543764#Another_false_edit_summary_by_Icewhiz._Another_false_and_nonsensical_accusation_of_BLP_vio_by_Icewhiz._While_he_commits_BLP_vio_himself;); "Talk:Home Army/Archive_4," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 22:12, May 2, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Home_Army/Archive_4&oldid=1091452685#AK_units_hunting_down_groups; "Wikipedia:Conflict of interest/Noticeboard/Archive_181," Wikipedia, comment by Volunteer Marek 23:21, Nov 27, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Conflict_of_interest/Noticeboard/Archive_181&oldid=1064391779; "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," diff by Volunteer Marek, 8:33, June 2, 2019, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case&diff=899925262&oldid=899924946>; "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," diff by Volunteer Marek, 8:03, June 2, 2019, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case&diff=899921948&oldid=899921941>; "User talk:Volunteer Marek," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 15:47, Aug 3, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:Volunteer_Marek&oldid=1036971518#SPI; "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive248," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive248&oldid=1079521824#Statement_by_VM; "Talk:Naliboki massacre," Wikipedia, comments by Volunteer Marek, 13:48, March 15, and 05:22, March 18, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Naliboki_massacre&oldid=1026103883

"Wikipedia:Civility," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Civility&oldid=1103800060>.²⁴²

"Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement," Wikipedia, comment by Buidhe, 16:36, Feb 3, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement&oldid=1004641070#Volunteer_Marek.²⁴³

"Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism in Poland/Evidence," Wikipedia, comment by K.e.coffman, 14:53, 19 June 2019, https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism_in_Poland/Evidence#Evidence_presented_by_K.e.coffman.²⁴⁴

מהן מחיקות, כולל הסרת ביקורת של מיכליץ ושל פיוטר ורובל.²⁴⁵ במקרה של יאן ז'אריין, מתוך כ-38 עריכות של Volunteer Marek, 30 היו מחיקות.²⁴⁶ כך תיאר François Robere את הגישה הלוחמנית של Volunteer Marek ועמיתיו:

היו כמה עורכים שמלכתחילה הטיחו האשמות, אבל לתרום תרומה ממשית לטקסט? להרחיב אותו? למצוא מקורות? להציע חלופות? לתרגם? לעזור [לעורכים] החדשים? זה כבר עניין אחר לגמרי – הרבה יותר קל סתם להפריח האשמות.²⁴⁷

קבוצת הסלפנים הבריחה עורך אחר עורך והתישה כל מי שניסה לתקן או להרחיב ערכים על היחסים בין הפולנים ליהודים. יש שפע עדויות של עורכים שוויתרו על העריכה בתחום זה כיוון שלא היה להם עוד זמן או כוח למאבק. Ealdgyth כתבה על "העייפות הגמורה" שהנושא מעורר בה:

זה בור שופכין של התנהגות לוחמנית. [...] לפני כשנה המצב נעשה כל כך גרוע שהסרתי לגמרי מרשימת המעקב שלי את כל הערכים בקטגוריה מלבד הערך הראשי של השואה. [...] עד שאנשים יבינו שיש כאן שיתוף פעולה והתנהגות לוחמנית ויתפסו את השור בקרניים כדי לסלק את האנשים שמתנהגים ככה, זה לעולם לא ישתפר.²⁴⁸

XTools Top Edits, Article: Marek Jan Chodakiewicz, User: Volunteer Marek, <https://xtools.wmflabs.org/topedits/en.wikipedia.org/Volunteer%20Marek/0/Marek%20Jan%20Chodakiewicz> (accessed on September 2, 2022). לקיצוץ הביקורת של ורובל ראו: Wikipedia article, "Marek Jan Chodakiewicz," diff by Volunteer Marek, 16:30, June 3, 2018, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?diff=844240775>; Wikipedia article, "Marek Jan Chodakiewicz," diff by Volunteer Marek, 16:33, June 3, 2018, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?diff=844241059>; Wikipedia article, "Marek Jan Chodakiewicz," diff by Volunteer Marek, 15:19, May 17, 2019, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?diff=897514897>; Wikipedia article, "Marek Jan Chodakiewicz," diff by Volunteer Marek, 23:15, May 19, 2019, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?diff=897878105>.

Sigma Tool User Contribution Search for Username: Volunteer Marek, Page: Jan Żaryn, <https://sigma.toolforge.org/usersearch.py?name=Volunteer+Marek&page=Jan+%C5%BBaryn&server=enwiki&max=> (accessed on August 31, 2022). ממציאים דומים בתוך: XTools Top Edits, User: Volunteer Marek, Article: Jan Żaryn, <https://xtools.wmflabs.org/topedits/en.wikipedia.org/Volunteer%20Marek/0/Jan%20Jan%20Żaryn> (accessed on June 21, 2022). בייט, פי 48 ממה שהוסיף.

"Talk:Jan Żaryn," Wikipedia, comment by François Robere, 13:38, July 21, 2021, [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jan_%C5%BBaryn&oldid=1070448209#State_of_the_consensus_\(all_sections\)](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Jan_%C5%BBaryn&oldid=1070448209#State_of_the_consensus_(all_sections))

"Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification and Amendment," Wikipedia, comment by Ealdgyth, 20:35, Aug 4, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification_and_Amendment

Ermenrich, עורך נוסף שתּרם לערכים על היחסים בין הפולנים ליהודים, השמיע דעה דומה. "גם לי גרמו להתרחק מעריכה בקטגוריה הזאת", כתב. עוד הוסיף: "עורכים רבים לא רוצים שום קשר לזה. הייתי אומר אפילו שהשחקנים [Volunteer Marek ו־Piotrus] [...] שולטים בעיקרון בקטגוריה הזאת".²⁴⁹ גם Buidhe הביעה רגשות דומים:

החלטתי להפסיק לערוך ערכים על תולדות יהודי פולין כי גיליתי שזה בזבוז זמן [...] העורכים שמחקו [את העריכות שלי] לא היו מעוניינים בעיקרו של דבר בכתיבת אנציקלופדיה שמבוססת על ההשקפות המקובלות בלימודי השואה.²⁵⁰

העורכת SlimVirgin, שהייתה פעילה זמן מה בקטגוריה, פשוט ויתרה על הניסיון לתקן ערכים על השואה כיוון ש"זה יהיה קרב, וזה פשוט לא שווה את זה".²⁵¹ בינואר 2020 סיכם משקיף: "הבריתו מן הנושא הזה עורכים רבים בעלי מוניטין מצויין, כגון SlimVirgin ו־Ealdgyth, Buidhe, François Robere [...] כבר לא נשארו הרבה עורכים מנוסים". משקיף אחר כתב: "לא התלהבתי מן ה־WP:BLUDGEONing [פרקטיקה של כפיית נקודת מבט מסוימת] [...] אני חושב שזו הסיבה העיקרית שעורכים רבים כל כך ברחו מהקטגוריה הזאת".²⁵²

תפקידם של מפעילי המערכת

להלכה, לוויקיפדיה יש דרך לטפל בעורכים שמפירים את חוקיה. והעורכים הסלפנים מפירים את החוק במגוון דרכים: הם מציגים מקורות בצורה מטעה, משתמשים במכוון במקורות לא אמינים או לא משתמשים במקורות כלל; מפירים את הכללים של ביוגרפיות של אנשים חיים; משדלים, דוחקים בלי להרפות ומקדמים בכוח נקודות מבט שמחוץ לזרם

e=Wikipedia%3AArbitration%2FRequests%2FClarification_and_Amendment&oldid=1037381224#Statement_by_Ealdgyth

²⁴⁹ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by Ermenrich, 15:42, Dec 24, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=1064847441#Statement_by_Ermenrich.

²⁵⁰ ריאיון בדואר אלקטרוני עם Buidhe, אוגוסט–אוקטובר 2021, מאורכב ב־Klein, *Data from Wikipedia's Intentional Warping of Polish–Jewish History*.

²⁵¹ "User talk:DGG," Wikipedia, comment by SarahSV, 1:49, Feb 11, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:DGG&oldid=1102519260#AE_comment.

²⁵² "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by Robby.is.on, 12:21, Dec 24, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=1064847441#Statement_by_Robby.is.on; "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by CaptainEek, 23:05, Jan 2, 2022, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=1064847441#Piotrus>.

המרכזי.²⁵³ כל ההפרות האלה בנות עונשין: אם יש לכך די תמיכה, הקהילה יכולה להצביע בעד הטלת סנקציות על המפירים. יתר על כן, על הערכים העוסקים במזרח אירופה חלה מדיניות המכונה Discretionary Sanctions ("סנקציות על פי שיקול דעת"), המאפשרת לכל מפעיל מערכת להטיל סנקציות מיידיות על עורך שמפר מדיניות זו.²⁵⁴ הסנקציות כוללות איסור קשרים (על עורך מסוים נאסר לקיים קשרים עם עורך אחד או יותר); איסור פריט (על עורך מסוים נאסר לערוך דף מסוים); איסור נושא (על עורך מסוים נאסר לערוך שום דף שקשור לנושא מסוים); וחסימה (ויקיפדיה נוקטת אמצעים טכניים כדי למנוע מעורך מסוים לערוך). האיסור החמור ביותר שאפשר להטיל על עורך הוא איסור אתר (על עורך מסוים מוטל איסור גורף לערוך בוויקיפדיה).²⁵⁵

לפעמים השיטה עובדת. למשל, ביוני 2018 הוטל על GizzyCatBella איסור נושא כיוון שסילפה מידע בערך על סטוויסקי. כאמור לעיל, תחילה הכניס Poeticbent ב־2011 מידע לא מאומת על מיליציה יהודית שגירשה פולנים מסטוויסקי והפנה למאמר של רוסינו, שלא כלל מידע זה.²⁵⁶ במרץ 2018 ניסה Icewhiz לתקן את הטקסט השגוי

²⁵³ "Wikipedia:Disruptive editing," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Disruptive_editing&oldid=1104615337; "Wikipedia:Arbitration Committee/Discretionary sanctions," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration_Committee/Discretionary_sanctions&oldid=1097295729; "Wikipedia:List of policies and guidelines," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:List_of_policies_and_guidelines&oldid=1104298248; "Wikipedia:Harassment," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Harassment&oldid=1101984590>

²⁵⁴ "Wikipedia:List of administrators," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:List_of_administrators&oldid=1104931138; "Wikipedia:Requests for arbitration/Eastern Europe," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Requests_for_arbitration/Eastern_Europe&oldid=1089441938#Standard_discretionary_sanctions; "Wikipedia:Arbitration Committee/Discretionary sanctions," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration_Committee/Discretionary_sanctions&oldid=1097295729#Sanctions

²⁵⁵ "Wikipedia:Editing restrictions," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Editing_restrictions&oldid=1104883091. ויקיפדיה נוקטת את המונח "לצמיתות", אבל כשאיסור זה מוטל על עורך לצמיתות הוא רשאי בדרך כלל לעתור נגדו לאחר פרק זמן מסוים.

²⁵⁶ ב־2013, ואחר כך שוב ב־2015, ניסו שני עורכים לשנות את הטענות השגויות בערך על סטוויסקי, אבל Poeticbent ביטל את השינויים וכינה אותם "ממצאים שוליים". ראו: Wikipedia article, "Stawiski," diff by 76.109.192.170, 2:27, March 7, 2013, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&diff=prev&oldid=542495837>; Wikipedia article, "Stawiski," diff by Poeticbent, 4:41, March 12, 2013, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&diff=next&oldid=542495837>; Wikipedia article, "Stawiski," diff by Ben Ami Polania, 16:21, April 16, 2015, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&diff=next&oldid=632433798>; Wikipedia article, "Stawiski," diff by Poeticbent, 16:41, April 17, 2015, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski>

והראה בצדק שהמחקרים שהערך מפנה אליהם אינם מכילים בפועל את המידע המיוחס להם.²⁵⁷ אבל ביוני 2018 שחזרה GizzyCatBella את הגרסה של Poeticbent בטענה שלגרסה זו יש "מקורות רבים יותר והיא איתנה יותר".²⁵⁸ Icewhiz הזהיר אותה: "אני מציע לך בתוקף שתבטלי בעצמך את [...] המידע המכפיש [הזהר], המנוגד לעובדות".²⁵⁹ כאשר GizzyCatBella עמדה בסירובה הוא דיווח עליה ל"כפיית בוררות" (Arbitration Enforcement) וציטט כמה מדעותיה, כמו התמיכה שלה במרק פול ואווה קוֹרְק. ²⁶⁰ מפעילי מערכת קראו את הראיות התומכות ועמדו בבירור על הסילוף. מפעילי המערכת Sandstein כתב את הדברים האלה:

GizzyCatBella הסירה אזכור של פוגרום נגד יהודים בפולין בזמן מלחמת העולם השנייה, שמקורו ככל הנראה אמיץ. במקומו היא מייחסת גירוש "משפחות של פולנים אתניים" בשנת 1939 ל"קומוניסטים יהודים" ול"מיליציה יהודית". איני בקיא בהיסטוריה של המקום והתקופה, אבל דבריה נראים לי תמוהים ביותר, בלשון המעטה, ומחייבים הסתמכות על מקורות טובים מאוד. לעומת זאת, נראה ש-Icewhiz צודק בטענה שרוסינו, המקור ש-GizzyCatBella מצטטת [...], אינו מזכיר כנראה שום דבר כזה [...] אני חושד ש-GizzyCatBella משתמשת בוויקיפדיה לצורכי תעמולה אנטישמית באמצעות סילוף תוכנם של מקורות.

עמיתה של GizzyCatBella מחו נמרצות. Piotrus הכריז: "אני לא רואה נגד מה באמת אפשר לפעול כאן", ו"קוֹרְק היא אשת אקדמיה, ואינה לא אמינה כשהיא לעצמה". Volunteer Marek נחלץ לעזרתו והוסיף: "פשוט תקראו את המקור המזורגג";

ki&diff=next&oldid=656911065; Wikipedia article, "Stawiski," diff by Poeticbent, 18:48, April 16, 2015, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&diff=next&oldid=656777970>

²⁵⁷ Icewhiz, בהסתמך על "האנציקלופדיה של החיים היהודיים לפני השואה ובמהלכה" (*The Encyclopedia of Jewish Life Before and During the Holocaust*), שכתב את הפסקה על רדיפת יהודי סטוויסקי וציין שהנויות היהודים "נבזזו בידי גרמנים ופולנים" ו"פולנים בני המקום רצחו במוטות ברזל כ-300 יהודים" בפוגרום שיזמו הגרמנים. Wikipedia article, "Stawiski," diff by Icewhiz, 21:25, March 19, 2018, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&diff=next&oldid=797458339>

²⁵⁸ Wikipedia article, "Stawiski," diff by GizzyCatBella, 9:12, June 24, 2018, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Stawiski&type=revision&diff=847297861&oldid=846042386>

²⁵⁹ "Talk:Stawiski," Wikipedia, comment by Icewhiz, 9:30, June 24, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Talk:Stawiski&oldid=903227286#Recent_edits

²⁶⁰ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement," Wikipedia, comments by Icewhiz, 11:45, June 24, 2018, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement&oldid=847499513#GizzyCatBella>

MyMoloboaccount ו־My very best wishes אף הם הביעו את תמיכתם.²⁶¹ על אף שפע ההגנה, במקרה זה הסיקו מפעילי המערכת כי GizzyCatBella אשמה והטילו עליה איסור נושא. נאסר עליה לערוך כל דבר שקשור לפולין בזמן מלחמת העולם השנייה, ובכלל זה את ההיסטוריה היהודית—פולנית בתקופה שלפני המלחמה, במהלכה ולאחריה (אם כי כפי שנראה בהמשך הדברים, כעבור זמן מה היא תשוב לערוך קטגוריה זו).²⁶²

במקרים רבים אחרים, על כל פנים, מוטלות על עורכים סלפנים סנקציות קלות או שלא מוטלות עליהם שום סנקציות, כיוון שמפעילי המערכת אינם עושים את שיעורי הבית הנחוצים לזיהוי סילוף. הקטגוריה של היחסים בין הפולנים ליהודים קשה לשיפוט, בייחוד כיוון שלמפעילי מערכת (שכולם מתנדבים) אין שום הכשרה היסטורית ואף לא פנאי או סבלנות לסנן מקורות. מעטים מעוניינים לנווט בקרבות המרים הניטשים בין העורכים בתחום זה, שאחד ממפעילי המערכת דימה אותה ל"שק חמוסים שנלחמים בשיניים ובציפורניים".²⁶³ הבורר arKeep49 העיד כי "זה אחד התחומים הקשים ביותר לניהול בוויקיפדיה".²⁶⁴ El_C, מפעיל מערכת, כתב: "אני יכול לומר לך שההכרעה במחלוקת WP:APL [המחלוקת בוויקיפדיה על האנטישמיות בפולין] [...], מאתגרת ביותר, בלשון המעטה".²⁶⁵ למפעיל המערכת Ymblanter גם המתח שהיה כרוך בטיפול בעורכים בקטגוריה זו ללחץ דם גבוה. "איני רוצה להגיע שוב לבית חולים", הכריז Ymblanter בעקבות מקרה מסוים, לא נעים במיוחד, שנגע ל-GizzyCatBella ול-Volunteer Marek.²⁶⁶

²⁶¹ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement," Wikipedia, comments by Sandstein, 13:27, June 24, 2018, Piotrus, 5:03 and 7:26, June 25, 2018, Volunteer Marek, 21:25, June 24, 2018, MyMoloboaccount, 19:42, June 24, 2018, My very best wishes, 19:38, June 24, 2018, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement&oldid=847499513#GizzyCatBella>.

²⁶² "User talk:GizzyCatBella," Wikipedia, diff by Sandstein, 20:06, June 25, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:GizzyCatBella&diff=prev&old.id=847500344.

²⁶³ "User talk:Jimbo Wales/Archive 238," Wikipedia, comment by Guy, 21:53, Oct 2, 2019, [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:Jimbo_Wales/Archive_238&oldid=1031646035#\\$0.02](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:Jimbo_Wales/Archive_238&oldid=1031646035#$0.02).

²⁶⁴ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by Barkeep49, 17:10, Dec 22, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=1064847441#Warsaw_concentration_camp:_Arbitrators%E2%80%99_opinion_on_hearing_this_matter_%3C5/4/0%3E.

²⁶⁵ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by El_C, 18:22, Jan 4, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=1064847441#Warsaw_concentration_camp:_Arbitrators%E2%80%99_opinion_on_hearing_this_matter_%3C5/4/0%3E.

²⁶⁶ "Wikipedia:Administrators' noticeboard/Incidents," Wikipedia, comment by Ymblanter, 20:32, Aug 3, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Administrators%27_noticeboard/Incidents&oldid=1036994009#Ymblanter%E2%80%99s_blocks_of_Volunteer_Marek_and_GCB. "User talk:Ymblanter/2021," ראו גם: "0.0%99s_blocks_of_Volunteer_Marek_and_GCB

כמה מפעילי מערכת ממאנים אפילו לחקור הפרות בערכים שעוסקים ביחסים בין הפולנים ליהודים בטענה שחקירה כזאת מנוגדת לעיקרון הקובע שמפעילי מערכת אמורים לפסוק רק בענייני התנהגות, לעולם לא בעניינים של תוכן. ויקיפדיה ממליצה למפעילי מערכת "להימנע מהבעת עמדות בעניינים של תוכן" ו"לדבוק בעניינים של התנהגות המשתמש". ועדת הבוררות של ויקיפדיה "נועדה למחלוקות בעניין התנהגות המשתמש ולעולם לא להחלטות בעניין תוכן של ערכים [ההדגשה במקור]".²⁶⁷ ואולם יש בהכרח חפיפה בין ענייני התנהגות מסוימים לעניינים של תוכן, ומעל הכול לסילוף של תוכן, למקורות לא אמינים, להפרת כללים של ביוגרפיות של אנשים חיים או לכתיבה לא ניטרלית. לכן באופן עקרוני מפעילי מערכת אמורים להתערב בעניינים אלו. עם זאת, בקטגוריה של ההיסטוריה הפולנית-יהודית, שבה הפסיקה בעניין הפרות כאלה מחייבת קריאה מרובה, מפעילי מערכת מעדיפים לעיתים קרובות שלא לעסוק בענייני התנהגות בנימוק שמדובר במחלוקות בענייני תוכן. למשל, בפברואר 2019 התקבל בלוח המודעות לאכיפת בורות (Arbitration Enforcement Noticeboard) דוח שמאשים את Tatzref בהסתמכות על מקורות לא אמינים, בגנבה ספרותית ובקיודם נקודת מבט לא מקובלת; בין השאר הוא הואשם שהעתיק משפטים מחיבור של מרק פול כדי לטעון שהיהודים דרשו וקיבלו בקלות את רכושם בסוף המלחמה. אילו השוו מפעילי המערכת את המשפטים של Tatzref לדברים שכתב מרק פול, הם היו מבחינים בנקל שמדובר בגנבה ספרותית;²⁶⁸ ואילו בדקו את המו"ל של מרק פול הם היו מבינים שמקור זה אינו אמין. תחת זאת קבעו מפעילי המערכת שזוהי "מחלוקת בענייני תוכן", ו־Tatzref חמק בלי שום סנקציה. "אני נוטה לדחות [את התלונה נגד Tatzref] בלי לנקוט שום פעולה משום שאין ביכולתי להפריד בינה ובין המחלוקת התוכנית שהיא צומחת ממנה", הכריז מפעיל המערכת Sandstein. "בפועל זו מחלוקת בענייני תוכן", הסכימו עימו Tony-Ballioni ו־GoldenRing, שני מפעילי מערכת אחרים. השלושה הצביעו שלא לנקוט שום פעולה בעניין העריכה של Tatzref.²⁶⁹ אותו דבר קרה כשהזוהר Szmenderowiecki מפעילי מערכת כי Volunteer Marek, Lembit Staani ו־GizzyCatBella מלבינים את הביוגרפיה של יאן ז'ארין בוויקיפדיה. מפעיל מערכת

Wikipedia, comment by Ymblanter, 21:20, Aug 3, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:Ymblanter/2021&oldid=1073318120#ANI_discussion_regarding_your_blocks_of_GCB_and_Marek

²⁶⁷ "Wikipedia:Administrators' guide/Dealing with disputes," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Administrators%27_guide/Dealing_with_disputes. על ועדת הבוררות ראו גם: "Wikipedia:Arbitration/Guide to arbitration," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Guide_to_arbitration&oldid=1084152859#Expertise.

²⁶⁸ ראו הערה 171 לעיל.

²⁶⁹ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive248," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive248&oldid=1079521824#Tatzref>

המכונה Drmies הגיב: "התלונה ספציפית מאוד, היא קשורה לתוכן ודורשת עבודה רבה". כמה שעות אחר כך הוא החליט שהתלונה לא תידון.²⁷⁰ כשעורך המכונה Levivich דיווח על השימוש של Volunteer Marek במקורות לא אמינים (בקטגוריה אחרת) ענה לו מפעיל מערכת: "אינני יכול, ואינני מוכן, לקרוא כל מקור כדי לאמת אותו".²⁷¹

יש שפע דוגמאות של מפעילי מערכת שבמקום לבחון את הראיות דוחים בקשות להתערב בנימוק שמדובר במחלוקת תוכן. כשדיווח Icewhiz על Volunteer Marek ללוח המודעות לאכיפת בורות, בין השאר על שכינה את עבודתו של כריסטופר בראונינג "זבל", טען מפעיל המערכת GoldenRing שלא מדובר אלא במחלוקת תוכן שאין הם יכולים לפסוק בה בקלות כיוון ש"לשום אדם אין [מפעיל מערכת] לא מעורב לא תהיה דעה מספקת על הנושא כדי לשפוט מי צודק".²⁷² במקרה זה, מפעילי המערכת אסרו על שני הצדדים כאחד לעסוק בנושא למשך שלושה חודשים. כשקיבל El_C את התלונה על סילוף טיעונו של קשז'נובסקי הייתה תגובתו "סליחה, אין לי שום תוכניות מיידיות להיות מעורב יותר [...]". כיוון שקביעת הקונצנזוס ההיסטוריוגרפי כרוכה בניתוח חומר רב שכמעט אינו מוכר לי.²⁷³ עורכים שלהוטם לתקן את הסילוף בוויקיפדיה ציינו שבגלל דחיית מחלוקת בדרך זו המניפולציות עלולות להימשך. לדברי Ealdgyth, "השיטה שלנו לפתור מחלוקת [...] נכשלה לגמרי בפתרון בעיה זו. זה לא מפתיע [...] [כש] חלק מהם חוזרים ואומרים 'אבל זו מחלוקת תוכן אז איננו יכולים לפסוק בעניינה'". Ealdgyth הסיקה: "אין בוויקי שום דבר קשה יותר מלהטיל על מישהו סנקציות בגין סילוף תוכנם של מקורות. ניסיתי לעשות זאת במקרה הפולני-יהודי".²⁷⁴

Buidhe הגיעה לאותה מסקנה:

²⁷⁰ "Wikipedia:Administrators' noticeboard/IncidentArchive1070," Wikipedia, comment by Drmies, 16:05, June 20, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Administrators%27_noticeboard/IncidentArchive1070&oldid=1073176966#Disruptive_mass_deletion_behaviour. ההערה האחרונה של Drmies הייתה בשעה 22:54 באותו יום.

²⁷¹ "Wikipedia:Administrative action review," diff by Dennis Brown, 15:38, July 15, 2022, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=1098383100&diff=1098384070>.

²⁷² "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive238," Wikipedia, comment by GoldenRing, 19:26, July 5, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive238&oldid=851411653#Result_concerning_Volunteer_Marek.

²⁷³ "User talk:El_C," Wikipedia, comment by El_C, 19:10, May 20, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:El_C&oldid=898004473#BLP_vio_in_protected_page.

²⁷⁴ ריאיון עם Ealdgyth, 26 בנובמבר 2021, מאורכב ב־Wikipedia's Klein, *Data from: Intentional Warping of Polish-Jewish History*.

תהליך הבוררות ותהליך ההכרעה במחלוקת מטפלים בצורה הטובה ביותר במקרים ברורים של הפרה, כגון ניבול פה, הטרדה וכדומה. הם מצליחים פחות בטיפול בצורות מתוחכמות יותר של הפרה, כגון בחירה בררנית של מקורות (אפילו כאלה שאינם אמינים) שמתיישבים עם נרטיב מסוים ומתעלמים מנרטיבים אחרים. תיאורטית מדובר בצורה של קידום נקודת מבט (שאינו מותר), אבל בדרך כלל רואים בדבר מחלוקת תוכן ולא צורה של הפרה. לכן שתי נקודות המבט נחשבות לגיטימיות באותה מידה גם אם אחת מהן מבוססת על מקורות אמינים הרבה יותר.²⁷⁵

אפילו כשמפעילי המערכת מנסים לפסוק בעניין הפרות הקשורות לתוכן, לעיתים קרובות אין הם מבינים נכון את הנושא או מגנים את העורך הלא-נכון. דוגמה דרמטית אחת למפעילי מערכת שהחטיאו לגמרי את המטרה אירעה בקיץ 2019. Icewhiz הציג לפני ועדת הבוררות ראיות לסילופים רבים, ובכללם זה של Poeticbent, שכמתואר לעיל הכניס לערך על ביאליסטוק את כרזת קבלת הפנים לכאורה ואת הרעיון המופרך בדבר המיליציות היהודיות בסטוויסקי וברדזילוב. Icewhiz ביקש להטיל סנקציות על Volunteer Marek, שהחזיר את סיפור המיליציה היהודית לערך על רדזילוב והגן בערך "תולדות היהודים בפולין" על תוכן שנלקח ממרק פול.²⁷⁶ ועדת הבוררות לא ייחדה לתיק זה תשומת לב רבה, שכן הייתה עסוקה בתיק אחר שנידון באותו זמן (המכונה Fram). שישה בוררים בלבד התערבו בתיק על פולין, לעומת תשעה בתיק על פראם. כפי שהודה שלוש שנים אחר כך Joe Roe, אחד הבוררים, "באותו זמן היינו כולנו עסוקים בפראם, והתיק של 'האנטישמיות בפולין' היה על אש קטנה [...] ניסיתי לעבור עליו מהר מאוד".²⁷⁷ יתר על כן, לבוררים לא הייתה שום מומחיות בהיסטוריה של פולין ולא היה להם ממש מושג מי מהצדדים צודק. בוררת המכונה Opabinia regalis הודתה: "כשאני יודעת דבר על הנושא אני מוצאת שקשה לי בתיקים עתירי המקורות האלה".²⁷⁸ כעבור זמן מה היא נעשתה אחת משני בוררים שמונו לבחון את הראיות ולנסח הצעת החלטה ששאר הבוררים יוכלו להצביע עליה. העובדה ש-Icewhiz פרש את תלונותיו בתמצות רב, בהתאם למספר

²⁷⁵ ריאיון בדואר אלקטרוני עם Buidhe, אוגוסט-אוקטובר 2021, מאורכב ב-Klein, *Data from: Wikipedia's Intentional Warping of Polish-Jewish History*.

²⁷⁶ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism in Poland/Evidence," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism_in_Poland/Evidence&oldid=917192115#Evidence_presented_by_Icewhiz.

²⁷⁷ ריאיון עם Joe Roe, 28 ביוני 2022, מאורכב ב-Klein, *Data from: Wikipedia's Intentional Warping of Polish-Jewish History*. הוא שימש בתפקיד בורר מינואר 2019 עד דצמבר 2020.

²⁷⁸ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism in Poland," Wikipedia, comment by Opabinia, 8:06, June 7, 2019, [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism_in_Poland&oldid=109.8984142#Arbitrators%E2%80%99_opinions_on_hearing_this_matter_\(6/0/0\)](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism_in_Poland&oldid=109.8984142#Arbitrators%E2%80%99_opinions_on_hearing_this_matter_(6/0/0)).

המילים המוגבל שקבעה הוועדה, לא הועילה. למשל, כדי להביע את דעתו על ההטעיה בכרזת קבלת הפנים הוא כתב טענה קריפטית, מלאה בקישורי-על:

קבלת פנים יהודית: commons, ויקי1, ויקי2. מובאה לא תומכת. אין התאמה פולנית/אנגלית. סתירה עקב: טקסט הפרוזה, הקומפוזיציה של הדימוי, מקור. fixedCommons(+on-wiki!).

שלא במפתיע, לבוררים לא היה שום מושג במה מדובר.

פרשת ועדת הבוררות של 2019 הסתיימה בכי רע למגיני הדיוק ההיסטורי. במקום להטיל סנקציות על Volunteer Marek, ששחזר מקורות לא אמינים והגן על סילוף תוכנם של מקורות, האשימו מפעילי המערכת את Icewhiz עצמו בסילוף. למרבה האבסורד, הם האשימו אותו בהפרת כללי הביוגרפיה של אנשים חיים כיוון שאמר שהאופן שבו פירשה אווה קורֶק את הגטאות היה "מוזר" ועבודתה "הייתה מפוקפקת מנקודת מבט היסטורית ומוסרית". הם לא ידעו שאלו טענות שהתבססו על מקורות משניים.²⁷⁹ הבוררים אף טענו שעצם השימוש של Icewhiz במילה Polocaust לתיאור טיעונו של פיטרובסקי היה "משפיל מבחינה אתנית" – בלי שידעו שהרוויזיוניסטים הפולנים משתמשים במונח זה כדי לבסס את השקילות בין הקורבנות הפולנית לזו היהודית, וחוקרים משתמשים בו כדי לתאר רוויזיוניזם כזה.²⁸⁰ בשל הבנתם המעוותת, לא זו בלבד שהבוררים לא הבחינו במניפולציות שנעשו לנגד עיניהם ממש – הם אף אסרו על Icewhiz לעסוק בנושא. ועדת הבוררות אסרה גם על Volunteer Marek לעסוק בנושא, אבל לא משום שהיה אחראי למניפולציות על תוכן הערך, אלא בשל ההטרדות שלו, הלוחמנות וגידופיו. כפי שיעיר Volunteer Marek עצמו שנה אחר כך, "ביסודו של דבר, הוועדה לא מצאה שום פסול בעריכות שלי".²⁸¹ כעבור 14 חודשים ערער Volunteer Marek על האיסור שהוטל עליו

²⁷⁹ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism in Poland/Proposed decision," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism_in_Poland/Proposed_decision&oldid=917197036#BLP_violations Wikipedia article, "Ewa Kurek," diff by Icewhiz בערך על קורֶק הן כאן: Icewhiz, 13:31, May 16, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ewa_Kurek Wikipedia article, "Ewa Kurek," diff by Icewhiz, וכאן: Icewhiz, 5:55, May 21, 2018, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ewa_Kurek&diff=nex.t&oldid=842244150.

²⁸⁰ לדוגמה לרוויזיוניסטים משתמשים בו ראו: "Polish minister says backs idea to create 'Polocaust' museum," *Reuters*, February 20, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-israel-poland/polish-minister-says-backs-idea-to-create-polocaust-museum-idUSKCN1G42F6> (accessed on August 17, 2022) Jelena Subotić, *Yellow Star, Red Star: Holocaust Remembrance after Communism*, Ithaca: Cornell University Press (2020), p. 206.

²⁸¹ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification and Amendment," Wikipedia, comment by Volunteer Marek, 1:20, Dec 13, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=994893759#Statement_by_Volunteer_Marek.

וערעורו התקבל. הוא חזר לערוך בחופשיות ערכים בקטגוריה, ואילו Icewhiz הורחק לצמיתות מהאתר (נאסר עליו לערוך כל ערך, דף שיחה או לוח מודעות), לאחר שהואשם בהטרדת עורכים אחרים מחוץ לוויקיפדיה.²⁸²

פרשת קיץ 2019, שהיה בה הפוטנציאל לטפל בכעיה המערכתית בקטגוריה בכללה, הכתיבה במקום זה את הטון שסלל את הדרך לסילוף היסטורי. במילותיו של העורך פול סיברט (Siebert), החלטת ועדת הבוררות אפשרה "להתעלם ממקרים שבהם יש סילוף קל, או אפילו חמור, של מקורות".²⁸³ הפסיקה המועילה היחידה שפסקה הוועדה בפרשה זו נגעה להגבלה חדשה שהוטלה על מקורות. עורכים שעבדו על האנטישמיות בפולין נדרשו להשתמש אך ורק ב"כתבי עת אקדמיים שפיטים ובספרים אקדמיים מאת מחברים בעלי שם".²⁸⁴ לדברי SlimVirgin,

רק דבר אחד טוב יצא מהפרשה הזאת – תקנת המקורות. ראו את ההפניות ב[ערך] על השואה בפולין בינואר 2018 [...] אתרי מוזיאונים, Basic Books, Stackpole Books, Jewish Virtual Library, Aish.com, American Jewish Committee, jewishgen.org, houghtco.com, h-net.org, internationalresearchcenter.org, polacyzydzi-com.org, וכן הלאה. וזה עוד היה אחד הערכים הטובים יותר בתחום.²⁸⁵

מפעילי מערכת הטילו סנקציות על העורכים הלא-נכונים יותר מפעם אחת. בינואר 2021 הפר Volunteer Marek, שזה עתה סיים את העונש שהוטל עליו – איסור נושא של 14 חודשים²⁸⁶ – את הדרישות שקבעה ועדת הבוררות בקיץ 2019 בעניין המקורות. הוא החזיר לערך "השואה בפולין" כמה מקורות לא אקדמיים, ובכלל זה את עבודתו של מרק

²⁸² "Wikipedia:Arbitration Committee/Noticeboard/Archive 12," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration_Committee/Noticeboard/Archive_12&oldid=1079526719#Icewhiz_banned

²⁸³ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism in Poland," Wikipedia, comment by Paul Siebert, 20:13, June 2, 2019, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism_in_Poland&oldid=1098984142#Statement_by_Paul_Siebert

²⁸⁴ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism in Poland/Proposed decision," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case/Antisemitism_in_Poland/Proposed_decision&oldid=917197036#Specific-article_sourcing_restrictions

²⁸⁵ "User talk:DGG," Wikipedia, comment by SarahSV (SlimVirgin) 19:43, Feb 10, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=User_talk:DGG&oldid=1109116436#AE_comment

²⁸⁶ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification and Amendment," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=994893759#Antisemitism_in_Poland:_Motion

פול, שבשלב זה כבר נשללה אמינותו עקב מסמך הבקשה להערות מיולי 2019.²⁸⁷ Buidhe דיווחה על Volunteer Marek לאכיפת הבוררות וציינה שכאשר ביטלה את העריכות שלו כדי להיפטר ממרק פול וממקורות לא אמינים אחרים, הוא החזיר אותן. אף ש־Volunteer Marek הפר בבירור את הכללים, הצביעו מפעילי המערכת באכיפת הבוררות ברוב של חמישה נגד אחד למחול לו. הם הביאו נימוקים פרוצדורליים וטענו כי Buidhe הייתה צריכה לנהל איתו דיון ארוך יותר בדף השיחה של הערך, ורק אחר כך להגיש תלונה.²⁸⁸ בסופו של דבר הוזרה Buidhe בגין התנהגותה שלה.²⁸⁹

עורכים שהעירו על המקרה הזדעזעו מן התוצאה וציינו שהיא תניא אחרים מלדווח על הפרות. Ealdgyth הכריזה: "האזהרה של Buidhe בלי שום ניסיון לבדוק אם VM [Volunteer Marek] הפר את ההגבלות על המקורות מוכיחה שאיש לעולם לא יאכוף בפועל את ההגבלות האלה". מסקנתה: "לעורכים אחרים לא כדאי אפילו לנסות לטהר את התחום הזה". Levivich הסכים ואמר:

כשאנחנו מניחים למישהו לחמוק מעונש על הפרה של ההגבלה על מקורות בגלל אופן הגשת התלונה, זה פוגע באנציקלופדיה. זה כאילו אנחנו מאפשרים לקוראים לקרוא תוכן שאינו עומד בדרישה ל־V [הדרישה של ויקיפדיה להשתמש במקורות אמינים שאפשר לאמת] כיוון ש־Buidhe לא התנדבה לבלות זמן רב יותר בניסיון לשכנע את VM ש־VM הפר את ההגבלה על מקורות.

מסיבות דומות, François Robere חדל לפנות לאכיפת הבוררות לדווח על הפרות והסביר אחר כך: "AE [אכיפת הבוררות] לא נמצאה יעילה ולכן אנשים אינם פונים אליה עוד".²⁹⁰

לא זו בלבד שמפעילי מערכת הטילו סנקציות על העורכים הלא־נכונים, הם טעו גם בביטול חסימות מוצדקות. כך קרה ל־GizzyCatBella, שביוני 2018 נחסמה כיוון שהתעקשה להחזיר לערך "סטוויסקי" מידע כוזב. בשלהי 2020 פנו כמה עורכים לאכיפת

²⁸⁷ הערת שוליים 186 ב־"Wikipedia article, "The Holocaust in Poland," diff by Volunteer Marek, 6:21, Jan 29, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=The_Holocaust_in_Poland&type=revision&diff=1003492068&oldid=1003486926#cite_note-197

²⁸⁸ Johnuniq הצביע לקבל את התלונה של Buidhe ולחסום את Volunteer Marek מכתיבה בקטגוריה זו; Swarm הצביע לדחות את התלונה של Buidhe. El_Cר־Thryduulf, Black Kite. Buidhe הצביע לדחות את התלונה ולהזהיר את Buidhe שלא לחזור על התנהגותה; Zero הצביע לדחות את התלונה ולהזהיר את Buidhe ואת Volunteer Marek גם יחד; Guerillero ו־DGG נמנעו.

²⁸⁹ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement&oldid=1004641070#Volunteer_Marek

²⁹⁰ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by François Robere, 19:18, Jan 5, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=1064847441#Statement_by_Fran%C3%A7ois_Robere

בוררות בעניינה בלוויית ראיות שהפרה את איסור הנושא שלה, כלומר ערכה ערכים שעוסקים בפולין בזמן המלחמה או ביהודי פולין בתקופה שלפני המלחמה, במהלכה או מייד לאחריה.²⁹¹ ואולם במקום להחמיר בעונשה ביטלו מפעילי המערכת באכיפת הבוררות את החסימה, ככל הנראה כי ההתמודדות עם התלונות נגדה ייגעה אותם. El_C, אחד ממפעילי המערכת, הצדיק את החלטתו במילים אלו: "האיסור הזה (עדיין) מזיק יותר מכפי שהוא מועיל, [...] האינטרס של כולנו כאן ב־AE הוא לוותר עליו". מפעיל מערכת אחר, המכונה Guerillero, נקט אותו היגיון כשהעיר: "במקום למנוע הפרעות, איסור הנושא [...] רק גורם הפרעות רבות יותר".²⁹² עורכים אחדים ניסו לשכנע מפעילי מערכת שביטול האיסור על GizzyCatBella יהיה טעות: עורכת אחת ציינה שהיא זה עתה יצרה עריכה שמקשרת אריזציה להעדפה מתקנת,²⁹³ ועורך אחר העיר ש"אם ההיגיון של Guerillero

²⁹¹ ראו הראיות שסיפק François Robere ב־"Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive264," Wikipedia, comment by François Robere, 1:47, April 5, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive264&oldid=1086489293#Request_concerning_GizzyCatBella, בייחוד קישור 21. ראיות שסיפקה K.e.coffman על Prosto z mostu ב־"Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive266," Wikipedia, comment by K.e.coffman, 6:18, May 5, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive266&oldid=961924403#Statement_by_involved_editor_K.e.coffman. ראו את ה־diff הראשון שסיפק Notrium ב־"Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive268," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive268&oldid=967121527#GizzyCatBella>. ראו את הראיות שסיפק Astral Leap (שאחר כך הוכרז בובת קש של Icewhiz), בייחוד קישור 110, ב־"Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276&oldid=1093732413#GizzyCatBella>.

²⁹² El_C: "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276," Wikipedia, comment by El_C, 23:06, Dec 1, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276&oldid=1093732413#Result_concerning_GizzyCatBella; Guerillero: "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276," Wikipedia, comment by Guerillero, 14:11, Dec 4, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276&oldid=1093732413#Result_of_the_appeal.

²⁹³ Icewhiz. "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276," Wikipedia, comment by Astral Leap, 12:44, Dec 4, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276&oldid=1093732413#Statement_by_Astral_Leap; "Affirmative Action," diff by GizzyCatBella, 15:49, Sept 17, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Affirmative_action&diff=978897567&oldid=978890314, על "אריזציה" בערך "Affirmative Action", שהפניה אליו מופיעה ב־"Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276," Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276&oldid=1093732413#GizzyCatBella>. כשעורך קודם, Zezen, עשה זאת ב־"Wikipedia article, "Affirmative Action," diff by Zezen, 14:48, Sept 17, 2020.)

יורחב ל־RW [העולם האמיתי], כל מה שאסיר מורשע יצטרך לעשות כדי להשתחרר יהיה להפוך את עצמו למטרד של ממש".²⁹⁴ אבל דומה היה שלמפעילי המערכת לא אכפת. באותו חודש ביטלה ועדת הבוררות גם את איסור הנושא שהטילה על Volunteer Marek שנה קודם לכן. בנימוקיהם התעלמו הבוררים בדרך כלל מהתנהלותו של Volunteer Marek בקטגוריה זו בעבר ורמזו שהחסימה שלו לא הייתה מוצדקת מלכתחילה. בורר המכונה Worm That Turned כתב: "אני מוכן להודות שאין עוד צורך [בחסימה] (ואולי מעולם לא היה)".²⁹⁵ El_C לא חשב "שיש אינדיקציה כלשהי ש־Volunteer Marek צפוי לערוך עריכות משבשות בנושא זה", אם כי אחר כך התברר שטעה בתחזית שלו.

אינדיקציה אחת לטעויות של מפעילי המערכת היא שכמה מהם התחרטו בסופו של דבר שלא נקטו עמדה תקיפה יותר; למשל הבורר Joe Roe, שהצביע בעד התעלמות מהסילופים שהוצגו בתיק שנידון בוועדת הבוררות ב־2019, וב־2020 הצביע בעד ביטול איסור הנושא שהוטל על Volunteer Marek. "זו לא הייתה שעתנו היפה ביותר; לא נערכו דיונים", הודה בריאיון ב־2022, והוסיף: "ממרחק מסוים אני מבין ש[...] לתיק השואה בפולין יש חשיבות בעולם האמיתי [...] אין ספק שביליתי הרבה יותר זמן במחשבה על כך לאחר סגירת התיק".²⁹⁶ El_C הביע חששות דומים. בדצמבר 2020 תמך בביטול איסורי הנושא שהוטלו על GizzyCatBella ועל Volunteer Marek,²⁹⁷ הגן על Volunteer Marek כאשר Buidhe דיווחה עליו בינואר 2021,²⁹⁸ והטיל על Piotrus סנקציה קלה

https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Affirmative_action&diff=978889540&oldid=978889141,
 "Wikipedia:Administrators' noticeboard/Archive325," (ldid=978889141), הוא נחסם: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Administrators%27_noticeboard/Archive325&oldid=1073175305#User:Zezen.

²⁹⁴ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276," Wikipedia, comment by Beyond My Ken, 22:04, Dec 4, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276&oldid=1093732413#Statement_by_Beyond_My_Ken_3.

²⁹⁵ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification and Amendment," Wikipedia, comment by El_C, 5:17, Dec 13, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=994893759#Statement_by_El_C.

²⁹⁶ ריאיון עם Joe Roe, 28 ביוני 2022, מאורכב ב־*Wikipedia's Intentional Warping of Polish-Jewish History*.

²⁹⁷ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276," Wikipedia, comment by El_C, 19:23, Dec 1, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive276&oldid=1093732413#Result_concerning_GizzyCatBella.
 "Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification and Amendment," Wikipedia, comment by El_C, 5:17, Dec 13, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?oldid=994893759#Statement_by_El_C.

²⁹⁸ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive280," Wikipedia, comments by El_C, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Enforcement/Archive280&oldid=1033156042#Volunteer_Marek.

בלבד כאשר בפברואר 2021 ניסה לגייס תמיכה בקרב עורכים בוויקיפדיה הפולנית.²⁹⁹ אט־אט החל El_C להבין את המשגים שעשה. בדצמבר 2021 אמר שהיד הרכה שנקט כלפי GizzyCatBella, Volunteer Marek ו־Piotrus "הייתה ללא ספק הטעות הכי גדולה שלי בכל פעילותי בוויקיפדיה". הוא התנצל שלא הטיל סנקציות חמורות יותר, בייחוד על Volunteer Marek. "סליחה", כתב, "אני מודה, הייתי עמוס קצת באותו זמן, וכל מה שרציתי היה להימנע ממשע ייסורים שיגזול זמן ואנרגיה [...] ככל הנראה הייתי צריך פשוט להשאיר את זה למישהו אחר".³⁰⁰

נוסף על כל הגורמים האלה, ייתכן ש־Icewhiz עצמו שיחק לידי הסלפנים. הוא ערך עריכות חשובות בנושאים שנוגעים לשואה וגילה לעיתון "הארץ" את הסילופים בערך "מחנה הריכוז ורשה". ואולם מאז הורחק מוויקיפדיה לצמיתות החל להשתמש במספר רב של בובות קש (המכונות גם בבובות גרב, (socking, sockpuppetry), כלומר עקף את האיסור על ידי יצירת חשבונות ויקיפדיה מרובים.³⁰¹ אף על פי שכמה מהבובות האלה תרמו עריכות חשובות,³⁰² ככלל השימוש בהן מערים על המערכת ושוחק את האמון בקרב העורכים. בקטגוריה מעוררת מחלוקת זו השימוש בבובות קש מסב נזק רב אף יותר, שכן הוא מאפשר לקבוצת הסלפנים לבטל כל עורך שמתנגד להם בטענה שאין הוא אלא בובת קש של Icewhiz או נציג שלו. Piotrus רמז כי Szmenderowiecki הוא בובת קש של Icewhiz,³⁰³ ו־MyMoloboaccount האשים את Levivich ואת François Robere שהם עורכים במקומו של Icewitz,³⁰⁴ ואילו Volunteer Marek כינה אותם "meatpuppets",

²⁹⁹ "Wikipedia:Administrators' noticeboard," Wikipedia, comment by El_C, 15:27, Feb 1, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Administrators%27_noticeboard&oldid=1004638845#English_Wikipedia_user_using_alternate_account_to_call_Polish_Wikipedia_editors_to_Axis_Powers. ראו ההערה של El_C על "סנקציה קלה מאוד".

³⁰⁰ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by El_C, 11:52, Dec 22, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case&oldid=1064847441#Statement_by_El_C.

³⁰¹ "Wikipedia:Sockpuppet investigations/Icewhiz/Archive," Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Sockpuppet_investigations/Icewhiz/Archive&oldid=1104566618.

³⁰² Bob not snob למשל הכניס את *Gazeta Wyborcza* כמקור שמוכיח את הטענות השנויות במחלוקת של מושינסקי. diff by Bob not snob, 07:47, 8 February 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wojciech_Muszy%27ski&type=revision&diff=1005553326&oldid=1005520946.

³⁰³ כאשר Szmenderowiecki הצטרף לראשונה והביע את דעתו על יאן ז'ארין הטיח בו Piotrus האשמה לא מוסוית מדי: "אני מוכרח לומר שבהתחשב בעובדה שהתחלת לערוך רק לפני כמה חודשים, אתה מבטא ידע מדהים בחוקים ובפוליטיקה הסבוכים של ויקי".

³⁰⁴ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by MyMoloboaccount, 12:03, Dec 26, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case&oldid=1064847441#Statement_by_MyMoloboaccount.

מונח שמציין ויקיפדים שעורך אחר נותן להם הנחיות.³⁰⁵ באופן זה עריכות שקוראות תיגר על הנרטיב הלאומני נדחות בקלות. במילים של Ealdgyth:

ברגע זה מה שיש לכם הוא בעיקרו של דבר חבורה של עורכים שמאשימים את Icewhiz בכל הבעיות [...] נלחמים ב"גדודי בוכות הקש" של Icewhiz ובו בזמן מנסים לעקור כל סימן לכך שהניחו לאחת העריכות שלו (או לכל עריכה שהם סבורים שאולי היא שלו [...]) להישאר באנציקלופדיה.³⁰⁶

משקיף אחד העיר בסרקסטיות: "כל מי שאינו מסכים איתי הוא בוכת קש של משתמש חסום [Icewhiz] או נציג שלו".³⁰⁷ Levivich הביע אותו רעיון כשתיאר את אופן פעולתם של הסלפנים:

וזה הדפוס: מלחמת עריכה; כשהקונצנוזוס גובר, חזרו אחר כך ונסו להסיר אותו שוב, ואם יש צורך צאו למלחמת עריכה; במקום שיש דיונים בדפי שיחה, תקפו אותם במלוא הכוח; האשימו כל מי שחולק על דעתכם שהוא נציג של Icewhiz [...] ; שטפו. וחזרו חלילה.³⁰⁸

על כל סילוף שמדווח למפעילי המערכת יש איך-ספור מניפולציות אחרות שעוברות מתחת לרדאר. רוב העריכה המזיקה נעשית בשקט, בלי שאיש ישים לב או יביע התנגדות. למשל, מסתיו 2020 עד הקיץ שאחריו הזכיר הערך הוויקיפדי על מוזיאון מלחמת העולם השנייה בגדנסק את הביקורת שנמתחה עליו באמצעי התקשורת ובקרב היסטוריונים בגין הדגש שהוא שם על הקרפון של פולנים אתניים. באוגוסט 2021 הסיר Volunteer Marek את הביקורת בשקט.³⁰⁹ ביולי 2020 הוציא Piotrus פסקה מבוססת היטב על חוק

³⁰⁵ "Wikipedia:Conflict of interest/Noticeboard," diff by Volunteer Marek, 16:42, Nov 27, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Conflict_of_interest/Noticeboard&diff=1057435153&oldid=1057420364&diffmode=source

³⁰⁶ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification and Amendment," Wikipedia, comment by Ealdgyth, 20:35, Aug 4, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Clarification_and_Amendment&oldid=1037381224#Statement_by_Ealdgyth

³⁰⁷ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," diff by Vault, 19:48, Dec 26, 2021, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia%3AArbitration%2FRequests%2FCas.e&type=revision&diff=1062171120&oldid=1062161765>

³⁰⁸ "Wikipedia:Arbitration/Requests/Case," Wikipedia, comment by Levivich, 4:02, Jan 6, 2022, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Arbitration/Requests/Case&oldid=1064847441#Statement_by_Levivich

³⁰⁹ Wikipedia article, "Museum of the Second World War," diff by Volunteer Marek, 8:35, Aug 1, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Museum_of_the_Second_World_War&type=revision&diff=1036553526&oldid=1027317711 במקור Buidhe באוקטובר 2020: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Museum_of_the_Second_World_War&type=revision&diff=984442113&oldid=970495146

השואה שנחקק בפולין ב־2018 מן הערך הוויקיפדי Historical Negationism (שכתוב ההיסטוריה), בטענה ששום מקור מן המקורות לא השתמש בצירוף המדויק Historical Negationism.³¹⁰ זמן קצר אחר כך הושב הטקסט לקדמותו בטענה שהמקורות בפסקה השתמשו במונחים כמו "הכחשה" ו"הכחשת המציאות" (denialism), שהם נרדפים של negationism,³¹¹ אבל Volunteer Marek חזר ומחק את הפסקה בנובמבר 2021, הפעם בלי שאיש שם לב.³¹² מחיקה דומה התרחשה בערך על ראיגרוד (Rajgród), עיירה בצפון־מזרח פולין. מאז קיץ 2018 תיאר הערך בפרוטרוט את ההשמדה של רוב היהודים בעיירה, שלפני ההשמדה חיו בה 600 יהודים, ואת שיתוף הפעולה של פולנים אתניים עם הס"ס הנאצי. GizzyCatBella מחקה את המידע הזה ביוני 2022, ואיש מקהילת ויקיפדיה לא מחה.³¹³

סיכום

מאמר זה הראה שבעשור האחרון הטה קומץ עורכים את הנרטיב הוויקיפדי על תולדות השואה מן המחקר המבוסס, המסתמך על ראיות, לעבר גרסה מעוותת שמקדמות קבוצות פולניות ימניות. ערכי ויקיפדיה על נושאים יהודיים, בעיקר על ההיסטוריה הפולנית־יהודית בתקופה שקדמה למלחמת העולם השנייה, במהלכה ומייד לאחריה, מכילים סטריאוטיפים מזיקים וסברות שגויות מסוכנות ואף מחזקים אותם. מחקרנו מספק שפע של דוגמאות, אבל יש עוד רבות. הראינו איך העורכים הסלפנים מוסיפים תוכן כוזב ומשתמשים במקורות לא אמינים או מסלפים מקורות לגיטימיים. הראינו גם שכאשר הדברים אמורים בקבוצה זו, מפעילי המערכת של ויקיפדיה בדרך כלל אינם מצליחים ליישם את מדיניותה, בייחוד במקומות שנדרשים בהם דרך ארץ ושימוש במקורות אמינים הניתנים לאימות.

הדלפה של התכתבות בדואר אלקטרוני בין יועציו של ראש ממשלת פולין מטאוש מורבייצקי בעניין ויקיפדיה העברית מלמדת שממשלת פולין כבר הבחינה בנקודת התורפה של ויקיפדיה. ב־6 במרץ 2018, בשיאו של המשבר הדיפלומטי בין ישראל לפולין בעניין חוק השואה, כתב יועצו של ראש הממשלה אל ראש הסגל:

Wikipedia article, "Historical negationism," diff by Piotrus, 1:20, July 10, 2020, ³¹⁰ https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Historical_negationism&type=revision&.diff=966922360&oldid=966770109

"Historical negationism," diff by Blarix, 15:38, Aug 10, 2020, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Historical_negationism&type=revision&diff=972169626&old.id=968954296 ³¹¹

"Historical negationism," diff by Volunteer Marek, 15:38, Nov 10, 2021, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Historical_negationism&type=revision&diff=10.54529433&oldid=1054019401 ³¹²

"Rajgród," diff by GizzyCatBella, 7:06, June 14, 2022, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Rajgr%C3%B3d&diff=prev&oldid=1093048032> ³¹³ את הטקסט הכניס לראשונה Icewhiz ביולי 2018.

גברת יואנה הופמן (לשעבר שגרירתנו בהלסינקי) היא אדם נבון מאוד והיא מבינה את המצב. ביקשתי ממנה למצוא מישהו שיוכל להתחיל לקדם בגוגל את האתרים הישראליים ולתקן ערכי ויקיפדיה בעברית. עלינו להיות דיסקרטיים במיוחד בעניין זה, והיא [הופמן] מודעת לזה [...]. היא תזדקק לתקציב גדול יותר כדי לממן את ההוצאה הזאת. זה יהיה אפשרי אם משרד החוץ יקצה עוד כסף.³¹⁴

אומנם אין דבר שקושר את העורכים הסלפנים המתוארים במחקר זה לממשלת פולין, אבל ההתכתבות מראה שהליקויים באמצעי הביטחון של ויקיפדיה מעודדים סוכנים במימון ממשלתי להיכנס לזירה, כפי שכבר קרה במקרים אחרים.³¹⁵

בשל הנראות האדירה של ויקיפדיה, תיקונה של מגמה זו הוא משימה דחופה, ויש דרכים לשפר את טיפולה של ויקיפדיה בשואה בעתיד. העורכים הנוכחיים צריכים ליחד לבעיה זו תשומת לב רבה יותר, בייחוד העורכים שיש להם זכויות יתר, כלומר מפעילי מערכת ובוררים. המצב מחייב אותם להגיב ביתר רצינות על שימוש מסלף במקורות ועל שימוש במקורות תחתונים, וכן על ההתנהגות הפוגענית של משתמשים ותיקים. סובלנות כלפי סילוף גורמת לנזק נרחב, שכן לוויקיפדיה יש השפעה עמוקה על מה שאנשים יודעים וחושבים. כפי שוויקיפדיה עצמה טוענת, "לכל מה שאתם עושים כאן יכולות להיות תוצאות בעולם האמיתי". עורכים מזינים את העולם בהשקפה מוטעית על השואה ועל אנטישמיות.

על קרן ויקימדיה מוטלת גם החובה לבחון את הסילוף הנרחב בוויקיפדיה האנגלית, כפי שעשתה לא מכבר במקרה של ויקיפדיה הקרואטית.³¹⁶ יש דמיון בולט בין המשבר שם ובין הבעיות בקטגוריה זו. מומחה חיצוני ששכרה קרן ויקימדיה מצא בבדיקת ויקיפדיה הקרואטית כי

ערכים רבים שיצרו וערכו חברי קבוצה זו מבטאים דעות שעולות בקנה אחד עם עמדות פוליטיות וחברתיות-תרבותיות שמקדמת קבוצה של מפלגות קרואטיות מן הימין הקיצוני ותנועות קרואטיות פופוליסטיות אולטרה-שמרניות שקשורות זו לזו

³¹⁴ ראוי: Jan Grabowski, "Leaked Emails Show How the Polish Government Tried to Rewrite Holocaust History," *Gazeta Wyborcza*, August 11, 2022, <https://wyborcza.pl/7,173236,28781144,leaked-emails-show-how-the-polish-government-tried-to-rewrite.html> (accessed on August 30, 2022).

³¹⁵ פולין איננה המדינה הראשונה שמשפיעה על התוכן של ויקיפדיה; רוסיה עשתה זאת בוויקיפדיה הרוסית ב-2014, בהקשר של התרסקות המטוס בטיסה MH17 של מלזיה איירליינס. Matthew Sparkes, "Russian Government Edits Wikipedia on Flight MH17," *The Telegraph*, July 18, 2014, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10977082/Russian-government-edits-Wikipedia-on-flight-MH17.html> (accessed on August 30, 2022).

³¹⁶ "Croatian Wikipedia Disinformation Assessment-2021," Wikipedia, https://meta.wikimedia.org/w/index.php?title=Croatian_Wikipedia_Disinformation_Assessment-2021&oldid=23197794

בקשר רופף. קבוצה זו השתמשה בעמדות הכוח שלה כדי למשוך כותבים חדשים בעלי דעות דומות לשלה, להשתיק ולחסום מתנגדים, לטפל (manipulate) בחירות בקהילה ולחתור תחת מנגנוני ההכרעה במחלוקות מקומיות, הן במנגנונים של ויקיפדיה הן בתנועה בכללה.³¹⁷

העניין והמעורבות של הקרן הניעו את הקהילה הדוברת קרואטית להתארגן מחדש ולנקוט פעולות, והשינוי הביא לידי שיפור מוחשי.

טוב תעשה קרן ויקימדיה אם תבחן גם את המקרה הפולנייהודי. לשאלתנו אם תשקול לעשות זאת השיבה הקרן: "הצוות המופקד על אמון וביטחון בנושא סילוף מידע ימשיך לסייע לקהילה במקרים שהסלימו ושבהם לדעתו יש צורך במעורבותנו ובהתערבותנו". ועוד הדגישה: "אנחנו מתערבים בעיקר כשהמתנדבים עצמם פונים אלינו לקבל סיוע במקרים שהסלימו או כשלקהילה מסוימת אין די הליכי פיקוח לטפל בבעיה".³¹⁸ אם תבחן הקרן את הנושא הזה היא תגלה שקהילת ויקיפדיה האנגלית, ובכלל זה ועדת הבוררות, לא הצליחה לטפל בסילוף הנמשך בנושא זה וערכי ויקיפדיה בקטגוריה זו נעשו מוקד של סילוף מידע ובדיות אנטישמיות.

³¹⁷ "The Case of Croatian Wikipedia: Encyclopaedia of Knowledge or Encyclopaedia for the Nation?" Wikimedia, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/14/Croatian_WP_Disinformation_Assessment_-_Final_Report_EN.pdf

³¹⁸ ריאיון בדואר אלקטרוני עם הלן פלאט (Platt) מקרן ויקימדיה, 1 בספטמבר 2022, מאורכב ב-Klein, *Data from Wikipedia's Intentional Warping of Polish-Jewish History*